

รายงานการศึกษาวิจัย

เรื่อง

**การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านไทลื้อ
ในภาคเหนือของ สปป.ลาว**

A study of Tai - Lue Culture In Northern Lao PDR.

ประชัน รักพงษ์

ภาควิชารัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ สถาบันราชภัฏเชียงใหม่

สนับสนุนการศึกษาวิจัยโดย

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

2540

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านในภาคเหนือของ สปป.ลาว ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจาก สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ โดยได้รับความร่วมมือจากบริษัทร่วมพัฒนาใน สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ จำกัด อำนวยความสะดวกในการเดินทางเข้าไปศึกษาและเก็บข้อมูลในพื้นที่ ภาคเหนือของ สปป. ลาว และจีนตอนใต้ แผนกแถลงข่าววัฒนธรรมแขวงบ่อแก้ว แขวงหลวงน้ำทา และแขวงอุคมไซ ได้ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลทางวัฒนธรรมและพาผู้วิจัยออกไปศึกษา ข้อมูลภาคสนามในชุมชนไทลื้อ

ขอขอบคุณสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการที่ ให้ทุนสนับสนุนการวิจัย สถาบันราชภัฏเชียงใหม่ที่อนุญาตให้ศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติ คณะอนุกรรมการวัฒนธรรมภาคเหนือ ดร.ม.ร.ว. รุจยา อาภากร ที่สนับสนุนการทำวิจัยและให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ ขอขอบคุณผู้ที่มีส่วนช่วยเหลือในการทำวิจัยทุกท่าน ได้แก่ บริษัทร่วมพัฒนาใน สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ จำกัด หัวหน้าแผนกแถลงข่าววัฒนธรรมแขวงบ่อแก้ว หัวหน้าแผนกแถลงข่าว วัฒนธรรมแขวงหลวงน้ำทา หัวหน้าแผนกแถลงข่าววัฒนธรรมแขวงอุคมไซ ท้าวแสงทอง ทำ มะบุญผา ท้าวมหาไช หนานใจแสง ท้าวบุญยัง ยศบุญ เจ้าหน้าที่แผนกแถลงข่าววัฒนธรรมที่ เอื้อเฟื้อข้อมูลและพาผู้วิจัยออกไปศึกษาข้อมูลภาคสนาม ท้าวสลิทพอน สุกสะหว่าง เจ้าหน้าที่ ของบริษัทร่วมพัฒนาในสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ จำกัด ประจำแขวงหลวงน้ำทา ที่อำนวยความสะดวก เรื่องพาหนะเดินทาง ขอขอบคุณเจ้าแขวงบ่อแก้ว และเจ้าแขวงหลวงน้ำทา ที่ได้ให้การต้อนรับ ด้วยมิตรไมตรี รวมทั้งพี่น้องชาวไทลื้อทุกคนซึ่งให้ความเอื้อเฟื้อแก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดีตลอดเวลาที่ ออกเก็บข้อมูลภาคสนามในภาคเหนือของ สปป.ลาว ขอขอบคุณอย่างยิ่งสำหรับคุณเบญจารักพงษ์ และน.ส.จาร์ประภา รักพงษ์ ที่ให้กำลังใจมาโดยตลอด หวังว่างานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ ต่อการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่าง ประเทศและประชาชนในเขตอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขง

บทคัดย่อ

การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านไทลื้อในภาคเหนือของ สปป.ลาว เป็นการศึกษาค้นคว้าพื้นฐานทางด้านสังคม และวัฒนธรรมของไทลื้อ โดยการศึกษาข้อมูลในแขวงบ่อแก้ว แขวงหลวงน้ำทา แขวงอุดมไซ แขวงไชยะบุรี และแขวงหลวงพระบาง ศึกษาสภาพทั่วไปของ สปป.ลาว ศึกษาประเพณีพื้นบ้านไทลื้อที่สำคัญได้แก่ ประเพณีการเกิด การแต่งกาย การตาย การนับถือผี ทำบุญเสวยใจบ้าน ฮ้องขวัญ ส่งเคราะห์ สืบชะตา บูชาเทียน บูชาข้าวหลักเคราะห์ แสกนา คู่ขวัญควาย คู่ขวัญข้าว ทานข้าวใหม่ ปีกเฮิน ขึ้นเฮินใหม่ ประเพณีปีใหม่ (สงกรานต์) ความเชื่อภาษาไทลื้อ ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และการปรับตัวของชุมชนไทลื้อในกระแสการเปลี่ยนแปลง

ไทลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไทกลุ่มหนึ่ง มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในเขตสิบสองพันนา ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน นิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบระหว่างหุบเขา มีวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อตลอดจนวิถีชีวิตคล้ายคลึงกับคนไทยในล้านนาและคนลาวในล้านช้าง บริโภคข้าวเหนียวเป็นอาหารหลัก นับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาทเช่นเดียวกัน และนับถือผีที่สำคัญ ได้แก่ ผีเรือน ผีบ้าน และผีเมือง นอกจากนี้ไทลื้อยังตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของภูมิลานในสภาพพม่า ภาคเหนือของประเทศไทย ในเวียดนามมีชุมชนไทลื้อตั้งอยู่ทางฝั่งตะวันตกของแม่น้ำคำตามแนวพรมแดนที่ติดต่อกับจีน สำหรับใน สปป.ลาว มีชุมชนไทลื้อตั้งถิ่นฐานกระจายอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ และที่ราบระหว่างหุบเขาในภาคเหนือในเขตเมืองสิงแขวงหลวงน้ำทา เมืองห้วยทราย เมืองคันทิ้ง เมืองปากทา แขวงบ่อแก้ว เมืองอุเหนือ อุใต้ ฝายเหนือ ฝายใต้ บุนเหนือ บุนใต้ ในแขวงพงสาตี เมืองไซ เมืองน้ำบาก เมืองแบง แขวงอุดมไซ เมืองเชียงฮ่อน เมืองเงิน เมืองหงสา แขวงไชยะบุรี เมืองปากอู เมืองหลวงพระบาง แขวงหลวงพระบาง ไทลื้อมีการอพยพโยกย้ายถิ่นฐานหลายยุค นับตั้งแต่การอพยพจากสิบสองพันนาเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคเหนือของลาวในสมัยอาณาจักรล้านช้างในอดีต ค่อมบางส่วนได้ถูกอพยพเข้ามาสู่ดินแดนล้านนา ตามนโยบายเก็บผักใส่ซ้าเก็บข้าใส่เมืองของเจ้าผู้ครองล้านนาสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ในยุคสงครามปฏิวัติระหว่าง พ.ศ. 2503 - 2518 ไทลื้อแขวงหลวงน้ำทา และแขวงอุดมไซ ได้อพยพหนีภัยสงครามไปยังแขวงอื่น ๆ ที่ปลอดภัยกว่า ทำให้ชุมชนในภาคเหนือมีผู้นอนอาศัยอยู่น้อย รัฐบาลหลังสมัยปลดปล่อย พ.ศ. 2518 จึงมีนโยบายให้ผู้อพยพกลับคืนถิ่น พร้อมทั้งอพยพประชาชนจากเขตอื่น ๆ เข้าไปอาศัยอยู่ในภาคเหนือ จึงทำให้

เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างชุมชนไทลื้อกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามไทลื้อยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนไว้ได้ โดยเฉพาะขนบธรรมเนียมประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ภาษา การแต่งกาย ศิลปกรรมและสถาปัตยกรรม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในชุมชน และอิทธิพลจากภายนอก ซึ่งเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ภายหลังจากประกาศใช้นโยบายจินตภาพใหม่ของรัฐบาล ในพ.ศ. 2529 ได้เปิดกว้างไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบกลไกตลาดเสรี ทำให้ชุมชนไทลื้อเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตจากการผลิตเพื่อยังชีพเข้าสู่การผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น เริ่มรับเอาเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่เข้าไปปรับปรุงการผลิตแบบดั้งเดิมเพื่อเพิ่มผลผลิต เช่น เริ่มใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตร ปลูกพืชเศรษฐกิจ เปลี่ยนพันธุ์ข้าวพื้นเมืองเป็นข้าวพันธุ์ใหม่ ชุมชนไทลื้อบางแห่งได้เปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตงานหัตถกรรมทอผ้า จากการผลิตไว้ใช้สอยในครอบครัวมาเป็นการผลิตเพื่อสนองความต้องการของตลาด โดยเฉพาะการสั่งซื้อจากตัวแทนจำหน่ายในประเทศไทย ในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนไทลื้อได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ประกอบกับนโยบายทางสังคมของรัฐบาลให้ลบล้างประเพณีและพิธีกรรมที่มลายาล้าหลัง ทำให้วัฒนธรรมชุมชนของไทลื้อใน สปป.ลาว เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	(1)
บทคัดย่อ	(2)
สารบัญ	(4)
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์	2
กรอบคิดในการวิจัย	2
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	3
ขอบเขตของการวิจัย	4
วิธีดำเนินการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ข้อจำกัดในการวิจัย	6
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 ลักษณะทั่วไปของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว	8
เขตการปกครอง	8
ลักษณะภูมิประเทศ	10
เขตภูมิศาสตร์	11
สภาพเศรษฐกิจ	14
ประชากร	19
สภาพชุมชนในภาคเหนือของ สปป.ลาว	27
บทที่ 3 ประเพณีพื้นบ้านไทลื้อในภาคเหนือของ สปป.ลาว	35
ไทลื้อใน สปป.ลาว	37
ประเพณีที่สำคัญ	42
การเกิด	42
อยู่ข่วง	44
กินแขกแต่งงาน	45

การตาย	46
ความเชื่อเรื่องผี	47
ทำบุญเสาไ้บ้าน	48
อั้งขวัญ	51
ส่งเคราะห์	52
สืบชะตา	53
บูชาเทียน	55
บูชาข้าวหลีกเคราะห์	55
แฮกนา	57
คู่ขวัญควาย	57
คู่ขวัญข้าว	58
ทานข้าวใหม่	59
ปักเฮิน	60
ขึ้นเฮินใหม่	61
ประเพณีปีใหม่ (สงกรานต์)	61
ความเชื่อของไทยลื้อ	64
บทที่ 4 ภาษาไทยลื้อ	68
บทที่ 5 ชุมชนไทยลื้อในกระแสการเปลี่ยนแปลง	108
สภาพเศรษฐกิจชุมชน	110
สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม	112
การปรับตัวของชุมชนในกระแสการเปลี่ยนแปลง	114
บทที่ 6 สรุปและข้อเสนอแนะ	118
บรรณานุกรม	121
ภาคผนวก	125

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาของกลุ่มชาติพันธุ์ในปัจจุบันได้ดำเนินการไปอย่างกว้างขวาง แต่ขอบเขตของการศึกษาส่วนใหญ่จำกัดเฉพาะการศึกษาอยู่ในประเทศไทย การศึกษาข้ามชาติในเชิงสังคมและวัฒนธรรมยังคงศึกษากันในวงจำกัด ทั้งนี้เนื่องจากมีอุปสรรคหลายประการ โดยเฉพาะการขาดความร่วมมือทางวิชาการในการศึกษาร่วมกันอย่างจริงจังในภูมิภาค ประกอบกับการเดินทางไปเก็บข้อมูลในต่างประเทศเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก อย่างไรก็ตาม การศึกษาวิจัยเชิงวัฒนธรรมข้ามชาติมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะในอดีตกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในประเทศไทยมีถิ่นฐานตั้งเดิมอยู่ในเขตของประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะใน สปป.ลาว จีน และสหภาพพม่า ดังนั้นจึงมีความจำเป็นจะต้องเดินทางเข้าไปศึกษาในประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อความสมบูรณ์ของข้อมูลทางวิชาการ และเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจอันดีของประชาชนในภูมิภาค เนื่องจากนโยบายของรัฐบาลไทยในปัจจุบันได้เห็นความสำคัญของความร่วมมือกับประเทศเพื่อนบ้าน เพื่อสร้างสรรค์พัฒนาความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและสังคมร่วมกัน ดังนั้นจึงเห็นสมควรศึกษาเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศเพื่อนบ้าน ที่อยู่ในเขตอนุภูมิภาคแม่น้ำโขงตอนบนซึ่งเรียกว่า สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ

ไทลื้อ เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มหนึ่งที่อาศัยอยู่ในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ทางตะวันออกเฉียงเหนือของภูมิลานในสหภาพพม่า ทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน และในภาคเหนือของสปป.ลาว เดิมตั้งถิ่นฐานอยู่แถบดินแดนสิบสองพันนาในเขตมณฑลยูนนานของจีนและบริเวณใกล้เคียง จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่าชาวไทลื้อในสิบสองพันนา มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับดินแดนล้านนาและล้านช้าง ต่อมาได้มีไทลื้อบางส่วนอพยพเข้ามาสู่หัวเมืองต่าง ๆ ในล้านนา ด้วยเหตุผลทางการเมืองระหว่างรัฐยุคต้นกรุงรัตนโกสินทร์ และอพยพเข้ามาเพิ่มเติมเพื่อติดตามญาติพี่น้องที่เข้ามาอยู่ก่อนแล้ว ส่วนในดินแดนล้านช้างไทลื้อได้อพยพเข้าไปอาศัยอยู่ในภาคเหนือของสปป.ลาวมาเป็นเวลานานแล้ว เนื่องจากความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ มีการแต่งงานระหว่างเจ้านายล้านช้างกับสิบสองพันนา ทำให้ข้าราชการอพยพติดตามเข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตเมืองหลวงพระบาง ต่อมาได้มีการอพยพเข้ามาเพิ่มเติมเพื่อหนีภัยสงครามและแสวงหาแหล่งทำกินที่เหมาะสม ทำให้ไทลื้อตั้งถิ่นฐานกระจายกันอาศัยอยู่ในแขวงต่างๆทางภาคเหนือ ได้แก่แขวงบ่อแก้ว แขวงหลวงน้ำทา แขวงอุดมไซ แขวงหลวงพระบาง และแขวงไซยะบุรี

ส่วนไทลื้อที่เมืองอุเหนือ อุใต้ เดิมเป็นเขตพืนาหนึ่งของอาณาจักรสิบสองพืนา จึงเป็นกลุ่มไทลื้อที่อาศัยอยู่มากแต่ดั้งเดิม ต่อมาเมื่อมีการปักปันเขตแดนระหว่างฝรั่งเศสกับจีน ในปี ค.ศ. 1837 ทำให้พืนาเมืองอุตกอยู่ภายใต้การปกครองของฝรั่งเศส

เนื่องจากไทลื้อเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมรวมทั้งวิถีการดำรงชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ของคน ในอดีตเป็นเครือญาติที่ติดต่อกัน ทั้งไทลื้อในจีน สปป.ลาว สหภาพพม่าและประเทศไทย ในระยะที่ผ่านมากลางความสัมพันธ์ดังกล่าวได้หยุดชะงักลงในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 และในระยะสงครามปลดปล่อยในสปป.ลาว ทำให้การติดต่อกันเป็นไปด้วยความยากลำบาก เพราะความแตกต่างกันด้านระบบการปกครอง แต่มาถึงยุคปัจจุบัน สปป.ลาว จีน และสหภาพพม่าได้เริ่มเปิดประเทศเพื่อติดต่อกับโลกภายนอกมากขึ้น โดยเฉพาะ สปป.ลาวเป็นประเทศเพื่อนบ้านใกล้ชิดกับประเทศไทย และเป็นสมาชิกของกลุ่มอาเซียน ซึ่งมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมและภาษาพูดที่คล้ายคลึงกันกับประเทศไทย จึงเห็นสมควรศึกษาวัฒนธรรมพืนาบ้านไทลื้อในภาคเหนือของสปป.ลาว

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาสภาพชุมชนในภาคเหนือของสปป.ลาว
2. ศึกษาประเพณีพืนาบ้านไทลื้อในภาคเหนือของสปป.ลาว
3. ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และการปรับตัว ของชุมชนไทลื้อในกระแสการเปลี่ยนแปลง

กรอบคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวัฒนธรรมพืนาบ้านไทลื้อ โดยเน้นการเก็บข้อมูลภาคสนามในภาคเหนือของสปป.ลาว ใช้แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมชุมชน และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นกรอบคิดในการวิจัย

วัฒนธรรมชุมชน หมายถึง วิถีการดำรงชีวิตของกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บริเวณเดียวกัน มีขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา ค่านิยม ความเชื่อ และพิธีกรรมร่วมกัน

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นการศึกษากระบวนการทางสังคมและวัฒนธรรม โดยการศึกษาโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประเพณี พิธีกรรมและความเชื่อของไทลื้อ ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การผลิตการบริโภคและการแลกเปลี่ยนในชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง

ของประชากร ความสัมพันธ์ทางสังคม ประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อที่มีผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของสังคมสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงมาจากปัจจัยภายในและอิทธิพลจากภายนอก ปัจจัยภายในได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของชุมชน เช่น การเปลี่ยนแปลงทางนิเวศวิทยา การเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากร ทำให้มีการแสวงหาที่ทำกินแห่งใหม่และขยายพื้นที่เพาะปลูกเพิ่มมากขึ้น ส่วนปัจจัยภายนอกมาจากอิทธิพลทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและวัฒนธรรม การศึกษา ค่านิยม ความเจริญด้านวิทยาการและเทคโนโลยีจากภายนอก และอิทธิพลของสื่อสารมวลชน ทำให้ชุมชนเปลี่ยนแปลงไปสู่ความทันสมัยรับเอาสิ่งแปลกปลอม ซึ่งเป็นสิ่งใหม่เข้ามาในชุมชน เช่น การปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อขายออกสู่ตลาดภายนอก การใช้เครื่องจักรกลทางเกษตรแทนแรงงานสัตว์ การปลูกพืชพันธุ์ใหม่เพื่อเพิ่มผลผลิต การตัดถนนเข้าสู่ชุมชน การขยายตัวของการศึกษาแผนใหม่ เป็นต้น ทำให้ชุมชนปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลง เช่น อพยพโยกย้ายไปหาที่ทำกินแห่งใหม่ เพิ่มแรงงานในการผลิต ใช้พื้นที่จำนวนมากขึ้น พยายามใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ ปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตมากขึ้น ปรับเปลี่ยนพิธีกรรมให้มีขนาดเล็กลงเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย และให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องราวของไทลื้อ เริ่มจากงานศึกษาของบุญช่วย ศรีสวัสดิ์ ซึ่งเขียนหนังสือเรื่องคนไทยในสิบสองปันนา เมื่อ พ.ศ. 2498 ได้กล่าวถึงวัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวไทลื้อในสิบสองพันนาเมื่อ 40 กว่าปีที่แล้วไว้อย่างละเอียด ต่อมาไมเคิล เมอร์แมน (Micheal Merman) นักมานุษยวิทยาชาวอเมริกัน ศึกษาสภาพสังคมและวัฒนธรรมของไทลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา โดยเขียนเป็นบทความลงในหนังสือ American Anthropology เรื่อง Ethnic identification in a complex civilization : Who are the lue? (1965) และลงในหนังสือ Southeast Asia Tribes, Minorities and Nations เรื่อง A minority and its government : The Thai-Lue of Northern Thailand (1967) ส่วน Frank M. Lebar ศึกษาเรื่องราวของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เขียนลงในหนังสือ Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia มีเรื่องราวของไทลื้ออยู่ในส่วนหนึ่งของเอกสาร หลังจากนั้นได้มีผู้สนใจศึกษาเรื่องราวของไทลื้อในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาชนจีนมากขึ้น ได้แก่ ชำนาญ รอดเหตุภัย ศึกษาภาษาไทลื้อที่อำเภอเชียงคำ จังหวัดพะเยา (2518) เรื่องเดช ปิ่นเชื่อนชัย ศึกษาภาษาถิ่นตระกูลไท (2525) โดยกำหนดให้ภาษาไทลื้อเป็นภาษาย่อยของภาษาตระกูลไท อยู่ในสาขาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

Nanthariya Lamchiagdase : The Phonology of Lue in Lampang Province (1984) เป็นการศึกษาาระบบเสียงของภาษาไทยถิ่นที่จังหวัดลำปาง ประชาน รักพงษ์ และคณะ ศึกษาหมู่บ้านไทลื้อในจังหวัดลำปาง (2530) เกี่ยวกับการอพยพและการตั้งถิ่นฐาน ประเพณีพื้นบ้าน ความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวไทลื้อ ตำบลกล้วยแพะ อำเภอเมืองจังหวัดลำปาง ฉัชชา เลาหศิรินาถ ศึกษาการสลายตัวของรัฐแบบจารีตในกลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลาง ตีบสองพันนา พ.ศ.2363-2467 (2527) ชมรมด้านนาถคติศึกษา ศึกษาไทลื้อที่เชียงคำ (2529) รัตนาพร เศรษฐกุล ศึกษาการคงอยู่และการปรับเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย : กรณีศึกษาหมู่บ้านของ ตำบลบวกก้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ (2537) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับการอพยพและการตั้งถิ่นฐานของชาวไทลื้อที่เข้ามาอาศัยอยู่ที่ตำบลบวกก้าง วิถีชีวิตดั้งเดิมของชาวไทลื้อ ประเพณีครอบครัวและชุมชน การปรับเปลี่ยนรูปแบบการปกครอง และเศรษฐกิจ การคงอยู่และการปรับตัวทางสังคมวัฒนธรรมของคนไทลื้อในปัจจุบัน แสวง มาละ แซม ศึกษาประวัติศาสตร์การเคลื่อนย้ายและการตั้งถิ่นฐานของคนไทลื้อในเมืองลำพูน พ.ศ. 2348 - 2445 (2538) เป็นการศึกษาการเคลื่อนย้ายของผู้คนจากเมืองยองเข้าสู่เมืองลำพูน ซึ่งได้อพยพเข้ามาทั้งโครงสร้างของสังคม กระจายกันตั้งถิ่นฐานอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำปิง แม่น้ำกวาง แม่น้ำทา และแม่น้ำลี ทำให้มีผลต่อโครงสร้างการปกครองของเมืองลำพูนในสมัยต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ต่อมาได้มีการผสมผสานทางวัฒนธรรมกับกลุ่มชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียง จนกลายเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นของลำพูนในปัจจุบัน เฉา เสงจาง และจาง หยวนซิ่ง ศึกษาเรื่องชนชาติไทในจีน (2530) หวัง จี๋หมิน ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเซอหลีกกับปาไปซีฟูในพุทธศตวรรษที่ 19 (พ.ศ. 2531) เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างตีสองพันนากับตำนานสมัยต้นราชวงศ์มังราย นอกจากนี้ในระยะหลังได้มีการศึกษาเรื่องราวของไทลื้อในตีสองพันนามากขึ้น แต่กรณีไทลื้อในลาวยังไม่มีการศึกษากันมาก่อน ดังนั้นจึงเห็นสมควรศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านไทลื้อในภาคเหนือของสปป.ลาว เพื่อให้ขอบเขตการศึกษาเรื่องราวของไทลื้อกว้างขวางและสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านพื้นที่ ผู้วิจัยศึกษาชุมชนไทลื้อในภาคเหนือของ สปป.ลาว โดยเน้นการเก็บข้อมูลภาคสนามหมู่บ้านไทลื้อที่เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา ได้แก่ บ้านเชียงใจ บ้านเชียงฮิน บ้านเชียงแล บ้านเชียงฮิน บ้านศรีมูน บ้านยางเปียง บ้านน้ำแก้วน้อย บ้านนาคำ บ้านเมืองหุน

บ้านท่าฟ้า บ้านคอนปอย หมู่บ้านไทลื้อ เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ได้แก่ บ้านพินนสิน บ้านปุง บ้านท่าฟ้า และเมืองเงิน แขวงไชยบุรี ที่บ้านหลวง บ้านซอน บ้านคอนมูน

2. **ขอบเขตด้านเนื้อหา** การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านไทลื้อในภาคเหนือของสปป.ลาว เป็นการศึกษาลักษณะทั่วไปของ สปป.ลาว สภาพชุมชนในภาคเหนือของสปป.ลาว ประเพณีพื้นบ้านไทลื้อที่สำคัญ ได้แก่ ประเพณีการเกิด อยู่ช่วง กินแขกแต่งคอง การตาย ความเชื่อเรื่องผี ทำบุญเส้าใจบ้าน อ้องขวัญ ส่องเคราะห์ สืบชะตา บูชาเทียน บูชาข้าวหลีกเคราะห์ แสกนา คู่ขวัญควาย คู่ขวัญข้าว ทานข้าวใหม่ ปีกเฮิน ขึ้นเฮินใหม่ ประเพณีปีใหม่ (สงกรานต์) และความเชื่อศึกษาภาษาไทลื้อ โดยมีความมุ่งหมายและขอบข่ายมุ่งศึกษาระดับคำ ประโยค และความหมาย ศึกษาเก็บข้อมูลภาคสนามจากผู้บอกภาษาที่บ้านคอนมูน บ้านหลวงและบ้านซอน เมืองเงิน แขวงไชยบุรี แล้วตรวจสอบความถูกต้องของการใช้ภาษา จากผู้บอกภาษาชาวไทลื้อ บ้านพินนสิน บ้านปุง เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว บ้านเชียงใจ บ้านนาคำ เมืองสิง แขวงหลวง น้ำทา ศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม และการปรับตัวของชุมชนไทลื้อในกระแสการเปลี่ยนแปลง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาประกอบการกำหนดกรอบคิดในการวิจัย
2. ติดต่อประสานงานกับแผนกแถลงข่าววัฒนธรรมแขวงบ่อแก้ว แขวงหลวงน้ำทา แขวงอุดมไซ เมืองเงิน แขวงไชยบุรี และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในสปป.ลาว เพื่อวางแผนและกำหนดการเดินทางไปศึกษาข้อมูลวัฒนธรรมพื้นบ้านไทลื้อ ในภาคเหนือของสปป.ลาว
3. ศึกษาและเก็บข้อมูลภาคสนามในชุมชนไทลื้อในภาคเหนือของสปป.ลาว ระหว่าง พ.ศ. 2537 - 2540 ตามโอกาสที่เอื้ออำนวย โดยการสังเกตสภาพทั่วไปของชุมชน สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่แผนกแถลงข่าววัฒนธรรมแขวง เจ้าหน้าที่แผนกแถลงข่าววัฒนธรรมเมือง ผู้นำชุมชน ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informance) เช่นผู้ประกอบพิธีกรรม ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน ปู่อาจารย์วัด ผู้ประกอบอาชีพทางธุรกิจในชุมชน มีการบันทึกเสียง บันทึกภาพ และสมุดบันทึกภาคสนาม ตลอดระยะเวลาของการศึกษา
4. วิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามไปพร้อมกับการเก็บข้อมูล

5. เรียบเรียงและเสนอรายงานการวิจัยในลักษณะของการพรรณนาและวิเคราะห์ข้อมูลตามข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสัมภาษณ์และข้อมูลจากการศึกษาสังเกตภาคสนามในชุมชนไทลื้อ

นิยามศัพท์เฉพาะ

สปป.ลาว ได้แก่ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วัฒนธรรมพื้นบ้าน หมายถึงวิถีการดำรงชีวิตของกลุ่มคนที่มี ขนบธรรมเนียม ประเพณี ค่านิยม ความเชื่อ พิธีกรรม และภาษาเดียวกัน

ข้อจำกัดในการวิจัย

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติ จึงมีปัญหาการติดต่อประสานงาน และมีอุปสรรคในการเดินทางเข้าสู่พื้นที่เป้าหมาย เนื่องจากพื้นที่อยู่ห่างไกลและรุดกันดาร การเดินทางเป็นไปด้วยความยากลำบาก ประกอบกับสปป.ลาวเป็นประเทศสังคมนิยม จึงมีข้อจำกัดในการเข้าไปศึกษาข้อมูลในพื้นที่ การออกไปเก็บข้อมูลทุกครั้งต้องมีเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องร่วมเดินทางไปด้วยเสมอ ในการศึกษาจะต้องระมัดระวังไม่ให้เกี่ยวข้องกับประเด็นทางการเมือง และเรื่องราวที่มีผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ผู้วิจัยได้พยายามสร้างความสัมพันธ์อันดีกับบุคลากรของรัฐกับประชาชนในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการดำเนินโครงการพัฒนาวัฒนธรรมของท้องถิ่น โดยร่วมกับแผนกแถลงข่าววัฒนธรรมของแขวงบ่อแก้วและแขวงหลวงน้ำทา ดังนั้นจึงได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการศึกษากลุ่มพันธุ์ ใน สปป.ลาว
2. ทำให้ข้อมูลเกี่ยวกับไทลื้อสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
3. ทำให้เกิดความเข้าใจอันดีในภูมิภาคสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ ไทย ลาว จีน และสหภาพพม่า

บทที่ 2

ลักษณะทั่วไปของ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีชื่อย่อเรียกว่า สปป. ลาว ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในส่วนของคาบสมุทรอินโดจีน มีพื้นที่ประมาณ 236,800 ตารางกิโลเมตร ประชากร 4.8 ล้านคน (พ.ศ. 2538) เป็นประเทศที่ไม่มีพรมแดนติดต่อกะทะเล (Land Lock Country) มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน พรมแดนยาว 416 กิโลเมตร

ทิศตะวันออก ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม พรมแดนยาว 1,957 กิโลเมตร

ทิศใต้ ติดต่อกับประเทศกัมพูชา พรมแดนยาว 492 กิโลเมตร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับประเทศไทย พรมแดนยาว 1,730 กิโลเมตร

ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ติดต่อกับประเทศสาธารณรัฐสังคมนิยมแห่งสหภาพพม่า พรมแดนยาว 230 กิโลเมตร

เขตการปกครอง

สปป.ลาว แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 16 แขวง 1 กำแพงนคร 1 เขตพิเศษ 126 เมือง 11,900 หมู่บ้าน ดังนี้

1. แขวงพงสาตี
2. แขวงหลวงน้ำทา
3. แขวงบ่อแก้ว
4. แขวงอุดมไซ
5. แขวงหลวงพระบาง
6. แขวงไชยะบุรี
7. แขวงหัวพัน
8. แขวงเชียงขวาง

9. แขวงเวียงจันทน์
10. แขวงบอลิคำไซ
11. แขวงคำม่วน
12. แขวงสะหวันนะเขต
13. แขวงสาละวัน
14. แขวงจำปาสัก
15. แขวงเซกอง
16. แขวงอัตตะปือ
17. กำแพงนครเวียงจันทน์
18. เขตพิเศษไซสมบูน

กำแพงนครเวียงจันทน์เป็นเขตการปกครองเมืองหลวง ซึ่งเป็นศูนย์กลางด้านการเมือง และเศรษฐกิจของประเทศ เมืองสำคัญ ได้แก่ เวียงจันทน์ หลวงพระบาง สะหวันนะเขต และ จำปาสัก สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 3 ภาค คือ ภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้

ภาคเหนือ มีพื้นที่ 114,240 ตารางกิโลเมตร มีประชากรประมาณ 1,678,000 คน ประกอบด้วย 8 แขวง คือ แขวงพงสาตี แขวงหลวงน้ำทา แขวงบ่อแก้ว แขวงอุดมไซ แขวงหลวงพระบาง แขวงไชยะบุรี แขวงเชียงขวาง แขวงหัวพัน และเขตพิเศษไซสมบูน

ภาคกลาง มีพื้นที่ 78,775 ตารางกิโลเมตร มีประชากรประมาณ 1,945,000 คน ประกอบด้วย 5 แขวง ได้แก่ กำแพงนครเวียงจันทน์ แขวงเวียงจันทน์ แขวงบอลิคำไซ แขวงคำม่วน และแขวงสะหวันนะเขต

ภาคใต้ มีพื้นที่ 73,785 ตารางกิโลเมตร มีประชากรประมาณ 877,000 คน ประกอบด้วย 4 แขวง คือ แขวงสาละวัน แขวงจำปาสัก แขวงเซกอง และแขวงอัตตะปือ

ลักษณะภูมิประเทศ

ภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาและที่สูงประมาณ ร้อยละ 80 ของพื้นที่ทั้งหมด โดยเฉพาะในภาคเหนือร้อยละ 90 ของพื้นที่ เป็นเทือกเขาที่สลับซับซ้อน ยอดเขาสูงสุดคือภูเบี่ยงสูง 2,820 เมตร อยู่ในแขวงเชียงขวาง พื้นที่ป่ามีประมาณร้อยละ 47 ของพื้นที่ทั้งประเทศ แม่น้ำสำคัญได้แก่ แม่น้ำโขง น้ำอู น้ำทา น้ำคาน น้ำจิม น้ำเจียบ น้ำเทิน เซบั้งไฟ เซโคิน และเซกอง ซึ่งมีศักยภาพเพียงพอที่จะสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำผลิตกระแสไฟฟ้าได้ถึง 18,000 เมกกะวัตต์¹

ที่ราบหรือทุ่งเพียงส่วนใหญ่เป็นที่ราบในบริเวณหุบเขา ที่ราบลุ่มแม่น้ำโขงและสาขา ที่ราบสำคัญ ได้แก่ ทุ่งเพียงเมืองสิงและทุ่งเพียงน้ำทาในแขวงหลวงน้ำทา* เป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญในภาคเหนือ ส่วนภาคกลางมีที่ราบสำคัญได้แก่ ทุ่งเพียงเวียงจันทน์ ทุ่งเพียงสะหวันนะเขต ซึ่งเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของประเทศ ภาคใต้มีทุ่งเพียงจำปาศักดิ์ ส่วนที่ราบสูงบลิเวน เป็นแหล่งปลูกกาแฟเพื่อส่งเป็นสินค้าออกที่สำคัญ

แม่น้ำโขงที่ไหลผ่าน สปป.ลาว มีความยาว 1,865 กิโลเมตร เริ่มตั้งแต่ชายแดนจีนถึงหลวงพระบางมีแก่งและโขดหินสลับกันเป็นระยะ ๆ ซึ่งเป็นอุปสรรคในการเดินเรือโดยเฉพาะในช่วงฤดูแล้ง จากเวียงจันทน์ถึงสะหวันนะเขต ระยะทางประมาณ 500 กิโลเมตร แม่น้ำโขงไหลเป็นปกติ สามารถใช้เดินเรือได้ตลอดปี จากสะหวันนะเขตถึงชายแดนกัมพูชามีสภาพเป็นเกาะแก่งน้ำไหลเชี่ยว ทำให้มีอุปสรรคในการเดินเรือเป็นอย่างมาก บริเวณคอนพะเพ็งหรือแก่งหลี่ผี มีสภาพเป็นน้ำตกขนาดใหญ่สูงประมาณ 10-15 เมตร ไม่สามารถเดินเรือผ่านได้ ปัจจุบันกำลังได้รับการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สำคัญในภาคใต้

---

* ทุ่งเพียง หมายถึงทุ่งราบ หรือที่ราบ

เขตภูมิศาสตร์

การแบ่งเขตภูมิศาสตร์ของ สปป.ลาว แบ่งตามลักษณะภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพเศรษฐกิจและสังคมได้ 5 เขต ดังนี้²

1. เขตตะวันออกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ 33,815 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยแขวงหัวพัน และแขวงเชียงขวาง และเขตพิเศษไซสมบูน ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงและเทือกเขาที่สลับซับซ้อน เทือกเขาที่สำคัญได้แก่ ภูเบ็ยและภูเถีย ทอดเป็นแนวยาวจากทิศตะวันตกเฉียงเหนือไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ โดยมียอดเขาสูงสุดคือ ภูเบ็ย สูง 2,820 เมตร ซึ่งเป็นยอดเขาสูงสุดของประเทศ แม่น้ำสำคัญได้แก่ น้ำมัว น้ำซำ และน้ำเมิน ไหลลงสู่อ่าวตังเกี๋ยในประเทศเวียดนาม

ลักษณะอากาศ ได้รับอิทธิพลของลมมรสุมทั้ง 2 ฤดู นาน 7-8 เดือน ดังนั้นจึงเป็นเขตที่ฝนตกชุก แต่มีบางพื้นที่ที่อยู่ในเขตเงาฝนมีปริมาณน้ำฝนต่ำกว่า 1,000 มิลลิเมตรต่อปี คือเขตเมืองแอด เมืองซำใต้ ในแขวงหัวพันและเมืองคำในแขวงเชียงขวาง ฤดูหนาวอากาศหนาวจัดอุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคม

ทรัพยากรธรรมชาติ เขตตะวันออกเฉียงเหนือ มีทรัพยากรธรรมชาติอุดมสมบูรณ์แต่ยังไม่ได้รับการพัฒนาขุดค้นนำมาใช้ประโยชน์ เนื่องจากอุปสรรคทางด้านเส้นทางคมนาคมขนส่งไม่สะดวก ขาดเทคโนโลยีและทุนดำเนินการ แร่ธาตุที่สำคัญได้แก่ ทองแดง เหล็ก ตะกั่ว สังกะสี เงิน แมงกานีส นอกจากนี้ยังมีป่าไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะไม้โลงเลง ซึ่งเป็นไม้ที่มีคุณภาพดี มีราคาแพง และหายาก จะพบอยู่ในภูมิภาคส่วนนี้

เศรษฐกิจพื้นฐาน ประชากรมีอาชีพหลักด้านกสิกรรมและเลี้ยงสัตว์ ส่วนใหญ่ยังเป็นการผลิตเพื่อยังชีพที่พึ่งพาธรรมชาติ มีการถางป่าทำไร่เลื่อนลอยอย่างกว้างขวางเพื่อปลูกข้าว ข้าวโพด และฝิ่น จนทำให้ภูเขาหลายแห่งกลายเป็นภูเขาหัวโล้น โดยเฉพาะในแขวงเชียงขวางมีการตัดไม้ทำลายป่ามากกว่าเขตอื่น เนื่องจากเป็นเขตที่อยู่อาศัยของชาวเขาเผ่าม้งและขมุ นอกจากนี้ยังมีรายได้เสริมจากการเก็บของป่ามาขาย เช่น เร่ว กำยาน หวาย ครั่ง เป็นต้น

2. เขตตะวันตกเฉียงเหนือ มีพื้นที่ 80,425 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วยแขวงพงสาตี แขวงหลวงน้ำทา แขวงอุดมไซ แขวงบ่อแก้ว แขวงหลวงพระบาง และแขวงไชยะบุรี ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง มีเทือกเขาสลับซับซ้อน ทอดเป็นแนวยาวจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือไปสู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ แม่น้ำที่สำคัญได้แก่ แม่น้ำโขง ซึ่งกั้นพรมแดนระหว่างลาว-ไทย และ

ลาว-สหภาพพม่า น้ำอู น้ำทา น้ำเบง น้ำคาน และมีที่ราบระหว่างหุบเขาซึ่งเป็นที่ตั้งเมืองสำคัญ ได้แก่ ท่งเพียงเมืองสิง ท่งเพียงน้ำทา ท่งเพียงเมืองอู และท่งเพียงหลวงพระบาง

ลักษณะอากาศ เขตตะวันตกเฉียงเหนือ อยู่ในเขตอิทธิพลของลมมรสุมฤดูฝน มีฝนตกชุกระหว่างเดือนกรกฎาคม - สิงหาคม ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ 1,800 มิลลิเมตรต่อปี ฤดูหนาวอากาศหนาวจัด โดยมีอุณหภูมิต่ำสุดในเดือนมกราคม

ทรัพยากรธรรมชาติ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขา จึงมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีแร่ธาตุที่สำคัญหลายชนิด เช่น ทองคำ เหล็ก ตะกั่ว สังกะสี ยิบซัม ถ่านหิน และพลอยไพฑิณ (Blue sapphire) ซึ่งพบที่เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว

เศรษฐกิจพื้นฐาน ได้แก่ การกสิกรรม เลี้ยงสัตว์ และป่าไม้ ประชากรกว่าร้อยละ 90 มีอาชีพเกษตรกรรมแบบยังชีพ โดยการถางป่าทำไร่เลื่อนลอย ปลูกข้าว ข้าวโพด ฝิ่น พืชเศรษฐกิจที่สำคัญได้แก่ กาแฟ ส่วนผลผลิตจากป่ามีจำนวนมากพอที่จะส่งเป็นสินค้าออก เช่น ถูกดาว หมากแห้ง (เร่ว) กายาน ชัน ครั่ง นอกจากนี้ยังมีฝ้าย งา ยาสูบ กระเทียม ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ซึ่งจำหน่ายในตลาดท้องถิ่นและมีการเลี้ยงสัตว์แบบปล่อยตามธรรมชาติ ได้แก่ วัว ควาย หมู แพะ และม้า เนื่องจากเป็นเขตภูเขา การคมนาคมติดต่อไม่สะดวก จึงนิยมเลี้ยงม้าไว้สำหรับเป็นสัตว์พาหนะบรรทุกสัมภาระไปในพื้นที่รกรังกันดาร อย่างไรก็ตามถ้าหากเส้นทางคมนาคมขนส่งทางถนนได้รับการพัฒนาให้ดีขึ้น ภูมิภาคส่วนนี้จะกลายเป็นเขตเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ เนื่องจากเป็นศูนย์กลางของการเชื่อมต่อในเขตสี่เหลี่ยมเศรษฐกิจระหว่างไทย ลาว จีน และสหภาพพม่า

3. เขตเวียงจันทน์ ประกอบด้วยแขวงเวียงจันทน์และกำแพงนครเวียงจันทน์ มีพื้นที่ 23,910 ตารางกิโลเมตร ลักษณะภูมิประเทศเป็นเขตทุ่งเพียง มีที่ราบกว้างใหญ่ที่เกิดจากการทับถมของดินตะกอนจากแม่น้ำโขงและน้ำจิม จึงเหมาะสำหรับการเกษตรกรรมโดยเฉพาะการทำนา

ลักษณะอากาศ อยู่ในเขตร้อน ฤดูร้อนอยู่ระหว่าง เดือนมีนาคม-พฤษภาคม ฤดูฝนระหว่างเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม ฤดูหนาวตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน-กุมภาพันธ์

ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ เกลือสินเธาว์ มีบ่อเกลือที่บ้านเกิน แขวงเวียงจันทน์ บ่อบ้าน โคกสะอาด และบ่อกาตี เมืองไซธานี เขตกำแพงนครเวียงจันทน์ นอกจากนี้ยังมีป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ และมีเขื่อนน้ำจิม ซึ่งผลิตไฟฟ้าพลังน้ำได้ 230 เมกกะวัตต์

เศรษฐกิจพื้นฐาน เศรษฐกิจของเขตเวียงจันทน์ถือว่าทุกเขตถือว่าเป็น "เล้าข้าว" หรืออู่ข้าวอู่น้ำของประเทศ³ เพราะเป็นแหล่งปลูกข้าวที่สำคัญของประเทศ นอกจากนี้ยังมีพืชอุตสาหกรรมอีกหลายชนิด เช่น อ้อย ฝ้าย ยาสูบ ถั่วต่าง ๆ ปลูกหม่อน เลี้ยงไหม และผลไม้พื้นบ้านเป็นเขตที่มีป่าไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจหลายชนิด เช่น ไม้มะค่า ไม้ประคู้ ไม้ยาง และมีผลิตภัณฑ์จากป่า เช่น ชัน น้ำมันยาง เปลือกบง สำหรับใช้ทำรูป เร่ว สีเสียด และหวาย ส่วนทางด้านอุตสาหกรรมเขตเวียงจันทน์มีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่ถึงร้อยละ 90 ของอุตสาหกรรมในประเทศ

4. เขตกลาง ประกอบด้วย แขวงบลิดำไซ แขวงคำม่วน และแขวงสะหวันนะเขต มีพื้นที่ 54,300 ตารางกิโลเมตร เป็นบริเวณที่มีทุ่งเพียงที่กว้างใหญ่กว่าเขตเวียงจันทน์ถึง 4 เท่า สามารถติดต่อกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยได้สะดวก และมีเส้นทางถนนเชื่อมต่อไปยังเวียดนามได้ นอกจากนี้ แม่น้ำโขงก็ยังสามารถใช้เป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำได้ตลอดปี

ภูมิอากาศ ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมทั้ง 2 ฤดู โดยมีฝนตกชุกอยู่ระหว่างเดือน กรกฎาคม - สิงหาคม ทรัพยากรธรรมชาติ อุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้และแร่ธาตุหลายชนิด เช่น ดินบุก พบที่โพนดิวและบ่อแห่งในแขวงคำม่วน ทองคำพบที่แขวงบลิดำไซ และแถบเมืองเซโปน ในแขวงสะหวันนะเขต ยิบซั่มในแขวงสะหวันนะเขต นอกจากนี้จากการสำรวจทางธรณีวิทยาสันนิษฐานว่าน้ำมันปิโตรเลียมในแขวงสะหวันนะเขต อย่างไรก็ตามทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวยังไม่ได้พัฒนานำมาใช้ในเชิงอุตสาหกรรมมากนัก เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวกและผลจากการทิ้งระเบิดในสมัยสงครามทำให้มีเศษสะเก็ดระเบิดติดอยู่ในเนื้อไม้เป็นอุปสรรคในการนำไม้มาแปรรูป ส่วนด้านไฟฟ้าพลังน้ำ จากการศึกษาของธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย พบว่าเขตนี้มีแม่น้ำลำธารที่สามารถพัฒนาก่อสร้างเป็นเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำตกได้ถึง 22 แห่ง

เศรษฐกิจพื้นฐาน อาชีพพื้นฐานของประชาชนได้แก่ การกสิกรรมและการเลี้ยงสัตว์โดยเฉพาะวัว ควาย และมีเครื่องป่าของดงหลายชนิด เช่น หวาย ชัน น้ำมันยาง เร่ว ส่งเป็นสินค้าออกมายังประเทศไทย เขตกลางมีความเหมาะสมในการพัฒนาเศรษฐกิจมากกว่าเขตอื่น ๆ เพราะมีปัจจัยที่เอื้ออำนวยหลายประการ เนื่องจากมีศักยภาพสูงในการพัฒนาไฟฟ้าพลังน้ำ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ประกอบมีพื้นที่ราบกว้างขวางมีแรงงานจำนวนมาก เส้นทางคมนาคมติดต่อสะดวกกว่าเขตอื่น ๆ โดยเฉพาะการคมนาคมในแม่น้ำโขงสามารถใช้ได้

ตลอดปี ดังนั้นจึงเหมาะสมที่จะพัฒนาด้านกิจกรรม เลี้ยงสัตว์ อุตสาหกรรมขุดค้นแร่ธาตุ อุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรและป่าไม้

5. เขตใต้ ประกอบด้วยแขวงสาละวัน แขวงจำปาสัก แขวงเซกอง และแขวงอัตตะปือ มีพื้นที่ 47,000 ตารางกิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศไทย กัมพูชาและเวียดนาม ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาและที่ราบสูง ได้แก่ ภูเขาเพียงบลิเวน (ภูเขาเพียงหมายถึงที่ราบสูง) ภูเขาเพียงกะแสง และภูเขาเพียงตะไฮ้ย มีที่ราบสำคัญ 3 บริเวณ คือ ที่ราบเพียงสาละวัน ที่ราบเพียงจำปาสัก และที่ราบเพียงอัตตะปือ

ภูมิอากาศ อยู่ในเขตรมรมมิดูฝนยาวนาน 7-9 เดือน โดยเฉพาะเขตภูเขาเพียงบลิเวน มีปริมาณน้ำฝนตกมากที่สุดในเขตใต้

ทรัพยากรธรรมชาติ มีความสมบูรณ์เช่นเดียวกับเขตอื่น ๆ จากการสำรวจเบื้องต้น พบว่า มีแร่ทองคำตามแม่น้ำเซกอง เซกะหมาน และเซอู แร่เหล็กพบที่เขตเมืองไซเซษฐาในแขวงอัตตะปือ ทองแดงตะกั่ว และถ่านหินแอนทราไซค์พบในแขวงสาละวัน แม่น้ำลำเซหลายสายมีความเหมาะสมที่จะสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำ เช่น คาคเซแซด แก่งหินเหล็กไฟ แก่งหลวง เป็นต้น ทรัพยากรด้านป่าไม้มีความอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากพื้นที่ของเขตร้อยละ 70 เป็นเขตภูเขาและป่าไม้ ส่วนสัตว์ป่ามีสัตว์ป่าที่หายากหลายชนิด เช่น ช้างป่า เสือผา กิ้ง กวาง ละมั่ง เสือ ที่สำคัญ ได้แก่ กูปรีหรือโคไพร ยังมีอยู่ในเขตภูมิภาคส่วนนี้

สภาพเศรษฐกิจของสปป.ลาว

สภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปเป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ ประชากรลาวกว่าร้อยละ 80 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การกสิกรรม เลี้ยงสัตว์ และหาของป่า ข้าวเป็นผลิตภัณฑ์หลักทางการเกษตร ข้าวนาปลูกบริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ ส่วนข้าวไร่ปลูกในที่สูงและเขตภูเขา ในปัจจุบัน สปป.ลาว มีพื้นที่ทำการเกษตร ประมาณ 4,000,000 เฮกตาร์ (1 เฮกตาร์ = 6.25 ไร่) แต่ใช้ประโยชน์เพียงร้อยละ 20 ทั้งนี้เพราะมีประชากรน้อย ขาดปัจจัยในการผลิต ได้แก่ พลังงาน เทคโนโลยีในการผลิต ระบบชลประทานและการคมนาคมขนส่งไม่สะดวก ร้อยละ 83 ของเกษตรกรปลูกข้าวไว้บริโภค โดยทำนาปลูกข้าวร้อยละ 65 และทำข้าวไร่ในที่สูงร้อยละ 35 แต่ผลผลิตข้าวไม่เพียงพอสำหรับบริโภค เนื่องจากส่วนใหญ่ทำการเกษตรแบบด้าหลังและสภาวะธรรมชาติไม่เอื้ออำนวย บางครั้งประชากรถึงร้อยละ 60 ขาดแคลนข้าวบริโภคปีละ 3 เดือน ในระหว่างที่ขาดแคลนข้าวจะบริโภคอาหารประเภทแป้งจากพืชอื่นทดแทน เช่น

ข้าวโพด เผือก มัน หัวกลอย ส่วนพืชเศรษฐกิจที่ปลูกไว้เป็นสินค้า ได้แก่ กาแฟ ชา ข้าวโพด มันสำปะหลัง ถั่วเหลือง ถั่วเขียว ถั่วลิสง ยาสูบ ฝ้าย อ้อย และพืชอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 17 ของพื้นที่เพาะปลูก ส่วนการเลี้ยงสัตว์ส่วนมากเลี้ยงไว้ใช้งาน เป็นอาหารและใช้ประกอบพิธีกรรม ได้แก่ ควาย วัว หมู แพะ รวมทั้งเป็ด ไก่ การเลี้ยงสัตว์มักจะประสบปัญหาเรื่องโรคระบาดสัตว์ทำให้สัตว์เลี้ยงตายจำนวนมาก⁴

ในปี พ.ศ. 2529 รัฐบาลลาวได้รับเปลี่ยนแปลงนโยบายทางเศรษฐกิจครั้งสำคัญ เรียกว่า กลไกเศรษฐกิจใหม่ หรือ จินตภาพใหม่ (New Economic Mechanism) เปลี่ยนจากระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนโดยรัฐมาเป็นระบบเศรษฐกิจตลาดเสรี โดยให้กลไกราคาควบคุมระบบการค้าและบริการให้เป็นไปตามอุปสงค์ และอุปทานของตลาดให้การแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศเป็นไปตามกลไกตลาดเสรี เน้นการผลิตอาหารให้เพียงพอ รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ โดยได้จัดตั้งหน่วยงานส่งเสริมการลงทุนต่างประเทศเรียกว่า คณะกรรมการคุ้มครองการลงทุนต่างประเทศ (The Foreign Investment Management Committee - FIMC) นอกจากนี้ยังเน้นการผลิตเพื่อส่งออกและทดแทนการนำเข้า ด้านการเงินและการคลังได้ประกาศใช้กฎหมายธนาคารกลางแห่งชาติ เพื่อพัฒนาระบบการเงินและการคลังให้มีเสถียรภาพที่มั่นคง โดยมีเป้าหมายควบคุมอัตราเงินเฟ้อไม่ให้เกินร้อยละ 10 ต่อปี ส่งเสริมการออม ดำเนินการปฏิรูประบบอัตราภาษีศุลกากรและการค้า ภายในประเทศให้เข้าสู่มาตรฐานสากล มีนโยบายแปรรูปรัฐวิสาหกิจไปให้เอกชนดำเนินการหรือเข้าร่วมทุนกับรัฐ นอกจากนี้ได้ปฏิรูปบริการสาธารณะต่าง ๆ และพัฒนาปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เช่น ระบบการสื่อสาร การคมนาคม เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2531 เป็นต้นมา อัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 7 ต่อปี ในขณะที่ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวคนละ 290 ดอลลาร์ต่อปี (พ.ศ. 2538)⁵ การขยายตัวทางเศรษฐกิจส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับภาคอุตสาหกรรมและบริการ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 41.6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเบื้องต้น (GDP) อุตสาหกรรมที่มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ไม้อัด รองลงมาคือ พลาสติก บุหรี่ และเกลือสินเธาว์ สำหรับภาคบริการที่เพิ่มขึ้นในอัตราสูงอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ไม้อัด รองลงมาคือ พลาสติก บุหรี่ และเกลือสินเธาว์ สำหรับภาคบริการที่เพิ่มขึ้นในอัตราสูงอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ การท่องเที่ยว การธนาคาร และการขนส่ง⁶

แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ

รัฐบาลได้เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจอย่างเป็นทางการ เมื่อปี พ.ศ. 2524 ในระยะแรกมีนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวทางสังคมนิยม เพื่อให้เศรษฐกิจของประเทศเติบโตแบบค่อยเป็นค่อยไป ต่อมาเมื่อสถานการณ์ของโลกเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะการที่สหภาพโซเวียตได้ปรับเปลี่ยนนโยบายเศรษฐกิจตามนโยบายเปเรสตรอยก้า ทำให้ สปป. ลาวพิจารณาปรับนโยบายทางเศรษฐกิจตามแนวทางกลไกเศรษฐกิจแผนใหม่ ซึ่งหันเปลี่ยนจากเศรษฐกิจแบบยังชีพที่พึ่งพาธรรมชาติไปสู่เศรษฐกิจตามกลไกตลาดเสรี โดยให้มีการแข่งขันทางเศรษฐกิจและส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศบนพื้นฐานของต่างฝ่ายต่างได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน

แผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะที่ 1 (พ.ศ. 2524 - 2528) แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับแรกมุ่งเน้นการปรับเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจไปสู่แนวทางสังคมนิยม โดยรัฐจะเป็นผู้วางแผนการดำเนินงานและควบคุมกลไกทางเศรษฐกิจ โดยรัฐบาลเข้ามามีบทบาทดำเนินการทางธุรกิจแบบรัฐวิสาหกิจ ซึ่งได้จัดตั้งขึ้นประมาณ 600 แห่ง ส่วนในระดับท้องถิ่นมีนโยบายให้ประชาชนร่วมกันดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบรวมหมู่ในรูปแบบของสหกรณ์ แต่การดำเนินงานในภาคส่วนต่าง ๆ ไม่ประสบความสำเร็จ เพราะประชาชนขาดความกระตือรือร้นและเฉื่อยชา เนื่องจากไม่มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน รัฐบาลมีนโยบายส่งเสริมการค้ากับประเทศในกลุ่มสังคมนิยม เช่น เวียดนาม กัมพูชา สหภาพโซเวียต และประเทศในยุโรปตะวันออกแต่ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก เพราะการคมนาคมติดต่อไม่สะดวก และปริมาณสินค้าไม่เพียงพอ จึงทำให้สินค้าอุปโภคบริโภคขาดแคลนและมีราคาแพงเกิดภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง

แผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะที่ 2 (พ.ศ. 2529 -2533) แผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะที่ 2 ประกาศใช้พร้อมกับการเปลี่ยนแปลงนโยบายทางเศรษฐกิจตามแนวทางกลไกเศรษฐกิจใหม่ที่เปิดกว้างสู่ระบบตลาดเสรี นโยบายสำคัญของแผนพัฒนาฉบับนี้ได้แก่ การเน้นความสำคัญของภาคเกษตรกรรมเป็นพื้นฐาน ส่งเสริมอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตผลทางการเกษตรที่ใช้วัตถุดิบจากผลผลิตภายในประเทศ เริ่มดำเนินการปฏิรูปการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีนโยบายอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะการรักษาป่าไม้ มีการประกาศใช้กฎหมายเกี่ยวกับการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศ กฎหมายที่ดินและกฎระเบียบต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมของประเทศ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะที่ 3 (พ.ศ. 2534 - 2538) เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่สำคัญของ สปป.ลาว เนื่องจากรัฐบาลมีนโยบายเศรษฐกิจเปิดกว้างเพื่อส่งเสริมการลงทุนจากต่างประเทศ ประกอบกับในตอนต้นของแผนพัฒนา มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับแรกเมื่อวันที่ 15 สิงหาคม 1991 ซึ่งมีเจตนารมณ์ที่กำหนดให้เปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจแบบธรรมชาติไปสู่เศรษฐกิจตามกลไกตลาดเสรี ส่งเสริมสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศทั้งภาครัฐและเอกชนที่อยู่บนพื้นฐานของการได้รับผลประโยชน์ร่วมกันรัฐบาลจะปกป้องคุ้มครองกรรมสิทธิ์ของเอกชนที่ลงทุนทั้งในส่วนของเอกชนลาว และนักลงทุนชาวต่างประเทศ โดยจะไม่ยึดกิจการเป็นของรัฐ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะที่ 4 (พ.ศ. 2539 - 2543) เป็นแผนพัฒนาเศรษฐกิจที่กำหนดเขตพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุน 3 เขต ได้แก่ เขตภาคเหนือ เขตภาคกลาง และเขตภาคใต้⁷

เขตภาคเหนือ ให้แขวงเชียงขวางและแขวงหลวงพระบางเป็นศูนย์กลางการพัฒนาและส่งเสริมการลงทุนด้านการท่องเที่ยว ปศุสัตว์และการพลังงาน

เขตภาคกลาง ให้เขตกำแพงนครเวียงจันทน์และแขวงคำม่วนเป็นเขตส่งเสริมด้านการค้าและการลงทุนอุตสาหกรรม โดยเฉพาะแขวงคำม่วนรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณปี พ.ศ. 2537 ไว้เพื่อการพัฒนา ถึงร้อยละ 37 ของงบประมาณพัฒนาประเทศ โดยได้กำหนดพื้นที่ไว้จัดตั้งนิคมอุตสาหกรรม ประมาณ 1,600 เฮกตาร์ เพื่อผลักดันให้เป็นศูนย์กลางการค้าและการลงทุนด้านอุตสาหกรรม ทั้งนี้เนื่องจากมีศักยภาพและความพร้อมสูงด้านทรัพยากรธรรมชาติ เช่น ป่าไม้ แร่ธาตุ แหล่งผลิตไฟฟ้าพลังน้ำ มีประชากรวัยแรงงานจำนวนมากและยังสามารถติดต่อกับประเทศไทยและเวียดนามได้

เขตภาคใต้ ให้แขวงสะหวันนะเขตและแขวงจำปาสักเป็นศูนย์กลางด้านเกษตรกรรม การค้าและการท่องเที่ยว โดยเฉพาะสะหวันนะเขตกำหนดให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษเพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุนจากต่างประเทศ⁸

ผลจากการดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจของรัฐบาลลาวนับตั้งแต่ประเทศใช้นโยบายกลไกเศรษฐกิจใหม่เป็นต้นมา ปรากฏว่าเศรษฐกิจระดับมหภาคได้ขยายตัวอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด กล่าวคือ มีการขยายตัวร้อยละ 7 ในปี พ.ศ. 2535 ร้อยละ 5.9 ในปี พ.ศ. 2536 และร้อยละ 7 ในปี พ.ศ. 2537 และขยายตัวในอัตราร้อยละ 7 ในปี พ.ศ. 2538 แผนพัฒนาเศรษฐกิจระยะที่ 4

(พ.ศ. 2539 - 2543) มีเป้าหมายที่จะเพิ่มรายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากรจากคนละ 290 ดอลลาร์ต่อปี ในปัจจุบันขึ้นเป็นคนละ 500 ดอลลาร์ต่อปี เศรษฐกิจขยายตัวในระดับร้อยละ 8 - 8.5 ต่อปี จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นเป็น 5.36 ล้านคน เมื่อถึงปี พ.ศ. 2543⁹

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2539 - 2543

นโยบาย นโยบายหลักของแผนพัฒนาเศรษฐกิจคือ การพัฒนาเขตเกษตรกรรมและปศุสัตว์เพื่อบริโภคภายในและส่งผลผลิตออกไปจำหน่ายต่างประเทศ พัฒนาป่าไม้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พัฒนาพลังงานไฟฟ้าเพื่อจำหน่ายให้แก่ประเทศไทยและเวียดนาม ส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและธรรมชาติ ส่งเสริมการลงทุนเพื่อส่งออกและทดแทนการนำเข้า

เป้าหมาย การพัฒนาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 - 2543 มุ่งเน้นการปรับปรุงมาตรฐานความเป็นอยู่ของประชาชนในชนบท โดยเฉพาะในเขตภาคใต้อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น และพัฒนาเศรษฐกิจระดับมหภาคให้ขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยมีเป้าหมายในเชิงรูปธรรมดังนี้¹⁰

1. รักษาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้อยู่ในระดับร้อยละ 8 ต่อปี
2. รักษาอัตราเงินเฟ้อและเสถียรภาพของเงินบาท ให้มีอัตราการแลกเปลี่ยนที่มั่นคงและรักษาอัตราเงินเฟ้อไม่ให้เกินร้อยละ 10 ต่อปี
3. ส่งเสริมการลงทุนในทุกภาคส่วน โดยให้มีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างน้อยร้อยละ 15 ของ GDP

ยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์การไปสู่เป้าหมายความสำเร็จ คือ

1. ส่งเสริมผลผลิตด้านอุตสาหกรรมเกษตร การค้าและบริการโดยการเพิ่มผลผลิต พัฒนาการวิธีการผลิต กระบวนการผลิต ระบบการตลาด พัฒนาไฟฟ้า ปรับปรุงการคมนาคม อนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยการรักษาป่าไม้ สัตว์ป่า และทรัพยากรธรรมชาติ ด้วยการยุติการถางป่าทำไร่เลื่อนลอย และห้ามล่าสัตว์ประเภทหวงห้าม
2. ส่งเสริมระบบเศรษฐกิจตลาดเสรีอย่างต่อเนื่อง ภายใต้กรอบของกฎหมาย สนับสนุนการลงทุนร่วมระหว่างรัฐบาลกับเอกชน เพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตให้มีประสิทธิภาพสูงสุด
3. ดำเนินการพัฒนาประเทศอย่างกว้างขวางโดยเน้นการพัฒนาในส่วนภูมิภาค
4. ดำเนินการพัฒนาชนบทแบบผสมผสาน โดยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและพัฒนาเทคนิคการผลิต ได้แก่ การปรับปรุงการผลิตของครัวเรือน พัฒนาเทคนิคการฟาร์ม

พัฒนาอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร รวมทั้งการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานของเมืองและชนบท เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา ถนน และสาธารณูปโภคอื่น ๆ

5. ขยายความร่วมมือทางเศรษฐกิจกับต่างประเทศ เพื่อนำไปสู่การลงทุนจากต่างประเทศ

6. พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ให้การปฏิรูปการศึกษาเพื่อยกคุณภาพการศึกษาของประชาชน พัฒนาด้านฝีมือแรงงาน ปรับปรุงสุขภาพอนามัยของประชาชน และอนุรักษ์วัฒนธรรม

แผนการดำเนินงาน การดำเนินงานในระยะแรก ได้แก่

1. พัฒนปัจจัยพื้นฐานด้านการคมนาคม การสื่อสาร การพลังงานน้ำ สำหรับอุปโภคและบริโภค การอนามัยและสุขภาพ

2. พัฒนาการผลิตด้านการเกษตร ป่าไม้ เหมืองแร่ อุตสาหกรรม เพื่อทดแทนการนำเข้าและอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก

3. พัฒนาด้านการบริการท่องเที่ยวและสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับ เช่น โรงแรม ร้านอาหาร การขนส่ง

4. พัฒนาการศึกษา สาธารณสุข เพื่อส่งเสริมทักษะและสุขภาพอนามัยของแรงงาน

5. พัฒนามาตรฐานการครองชีพและอนุรักษ์วัฒนธรรมของชนเผ่าต่าง ๆ

ประชากร

สปป. ลาว มีประชากรประมาณ 4.8 ล้านคน (พ.ศ. 2538) อัตราความหนาแน่น 18.4 ต่อตารางกิโลเมตร มีอัตราการเพิ่มของประชากรประมาณร้อยละ 2.8 ต่อปี คาดว่าประชากรของลาวจะเพิ่มขึ้นเป็น 5.36 ล้านคนในปี พ.ศ. 2543 และเพิ่มขึ้นเป็นอีก 2 เท่าของปัจจุบัน ในปี พ.ศ. 2557¹¹ จำนวนประชากรอายุ 15 ปีขึ้นไปรู้หนังสือเพียงร้อยละ 50 ผู้รู้หนังสือคิดเป็นชายร้อยละ 65 และหญิงร้อยละ 35 ทั้งนี้เนื่องจากประชากรส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตชนบทห่างไกลและทุรกันดาร การกระจายการศึกษายังไม่สามารถทำได้ทั่วถึง แขวงที่มีประชากรมากที่สุดคือ แขวงสะหวันนะเขต มีจำนวนประมาณ 673,000 คน รองลงมาคือ กำแพงนครเวียงจันทร์ประมาณ 489,000 คน จัมปาสัก 477,000 คน

ประชากรของลาวมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์จำแนกออกเป็น 68 เผ่า แบ่งออกได้เป็น 3 กลุ่ม ตามลักษณะภูมิประเทศของการตั้งถิ่นฐาน คือ ลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง

1. ลาวลุ่ม เป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ มีจำนวนคิดเป็น 2 ใน 3 หรือประมาณร้อยละ 65 ของประชากรทั้งประเทศ อาศัยอยู่ในบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงและแม่น้ำสายต่าง ๆ รวมทั้งบริเวณที่ราบระหว่างหุบเขา ประกอบด้วยชนเผ่าลาว ลื้อ ไทดำ ไทแดง ไทขาว ไทเหนือ พวน ยวน หรือ กะหล่อม แสก ยั้ง คำรงซีพอยู่ด้วยการทำเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ เลี้ยงสัตว์ มีฝีมือทางหัตถกรรมด้านทอผ้า ไหม ผ้าฝ้าย และทำเครื่องเงิน

2. ลาวเทิง เป็นชนเผ่าดั้งเดิมที่อาศัยอยู่ในลาวมาตั้งแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ อาศัยอยู่ตามไหล่เขา ที่ราบสูงในระดับต่ำกว่า 1,000 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลลงมา มีประชากรคิดเป็นร้อยละ 22 ของประชากรทั้งประเทศ ประกอบด้วยชนเผ่าต่าง ๆ เช่น ขมุ ละเมด ข่าบิิด สามค้ำว ละเวน ละคู ยาหิม อาฮัก ฯลฯ ในบรรดาชนเผ่าลาวเทิงเผ่าขมุ มีจำนวนประชากรมากที่สุด อาศัยอยู่ในภาคเหนือของประเทศ คำรงซีพอยู่ด้วยการถางป่า ทำไร่เลื่อนลอย ปลูกข้าว ข้าวโพด หางของป่า ล่าสัตว์ และทำนาตามหุบเขา

3. ลาวสูง อาศัยอยู่ตามไหล่เขาและบนภูเขาสูง ตั้งแต่ 1,000 เมตร เหนือระดับน้ำทะเลขึ้นไป มีประชากรคิดเป็นร้อยละ 12 ของประชากรทั้งประเทศ ประกอบด้วย ชนเผ่าม้ง ข่า ลาน แตน ก้อ กู๋ มูเซอ ปะนะ ลีดา ฯลฯ คำรงซีพอยู่ด้วยการถางป่า ทำไร่เลื่อนลอย ปลูกข้าว ข้าวโพด ผืน และหาเครื่องป่าของคงมาขาย หรือแลกเปลี่ยนสิ่งของกับชาวลาวลุ่ม

นอกจากนี้ ยังมีชาวต่างประเทศที่เข้ามาทำมาหากินและประกอบอาชีพอยู่ในสปป. ลาว อีกประมาณร้อยละ 1

ภายหลังสงครามปลดปล่อยนับตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา รัฐบาลมีนโยบายสร้างชาติใหม่ โดยเน้นความเสมอภาคและความสามัคคีปรองดองภายในชาติ ฯลฯ ไกสอน พมวิหาร อดีตนายกรัฐมนตรี ผู้นำของ สปป. ลาว เห็นว่าการจำแนกประชาชนลาวออกเป็น ชนกลุ่มลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงและสถานการณ์ทางการเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปจึงได้กำหนดให้การจำแนกกลุ่มชาติพันธุ์ในลาว โดยอาศัยพื้นฐานทางสังคมวัฒนธรรม ซึ่งจำแนกออกตามลักษณะกลุ่มภาษาของชนเผ่า โดยมุ่งเน้นความเสมอภาคของชนเผ่าทุกเผ่าภายในประเทศทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมวัฒนธรรม มีนโยบายส่งเสริมให้ชนเผ่าต่าง ๆ มีส่วนร่วมในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นด้วยตนเอง รวมทั้งสร้างความสามัคคีของประชาชนทุกเผ่าพันธุ์ในประเทศ ดังนั้น ในปัจจุบัน การแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ในลาวนิยมแบ่งออกตามลักษณะทางภาษาศาสตร์ ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่¹²

1. กลุ่มภาษาไทย - ลาว
2. กลุ่มภาษามอญ - เขมร
3. กลุ่มภาษาม้ง - เย้า
4. กลุ่มภาษาทิเบต - พม่า
5. กลุ่มภาษาเวียดนาม - เมือง
6. กลุ่มภาษาห่านหรือฮ่อ

1. **กลุ่มภาษาไทย - ลาว** ประชากรที่พูดภาษาตระกูลไท-ลาว อาศัยอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบระหว่างหุบเขาที่มีแม่น้ำลำธารไหลผ่าน โดยกระจายกันอยู่ทั่วประเทศ ประกอบด้วยชนเผ่าลาว ลื้อ ยวน หรือกะหล่อม เจี้ยว ไทยเหนือ แสก ย้อ ผู้ไท มีจำนวนประมาณ 2 ใน 3 ของประชากรทั้งประเทศ ภาษาพูดและตัวหนังสือ เป็นภาษาและตัวหนังสือของทางการ

1.1 **ลาว** แบ่งออกเป็นหลายสาขา เช่น พวน อีสาน กะเลิง โย้ ย้อ บ่อ ซึ่งอาศัยอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง และที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ โดยอาศัยอยู่มากในกำแพงนครเวียงจันทน์ แขวงเวียงจันทน์ แขวงสะหวันนะเขต แขวงจำปาสัก แขวงหลวงพระบาง และแขวงอื่น ๆ โดยเผ่าลาวจะกระจายกันอยู่ในทุกเมือง เช่น พวกอาศัยอยู่มากในเขตทุ่งเชียงขวางและแขวงหัวพัน กะเลิง และย้อ อาศัยอยู่ในแขวงคำม่วน ส่วนพวกบ่อ อาศัยอยู่ในแขวงหลวงพระบาง เป็นต้น

1.2 **ผู้ไท** แบ่งออกเป็นหลายแขนง ได้แก่ ไทคำ ไทแดง ไทขาว ไทแอด ไทเมียบ ไทอะะ ไทซ่า ไทท้อ ไทวัง ทั้งนี้เรียกตามภูมิถิ่นกำเนิด และการตั้งถิ่นฐาน กลุ่มผู้ไทมีประชากรประมาณ 450,000 คน อาศัยอยู่มากในแขวงหัวพัน เชียงขวาง หลวงน้ำทา บ่อแก้ว บลิตำไซ และสะหวันนะเขต นอกจากนี้ยังกระจายอยู่ในแขวงอื่น ๆ ในภาคเหนือ

1.3 **ลื้อ** ลื้อในลาวมีประมาณ 150,000 คน ตั้งถิ่นฐานอยู่ในภาคเหนือ ได้แก่ แขวงพงสาตี แขวงอุดมไซ แขวงหลวงน้ำทา แขวงบ่อแก้ว แขวงหลวงพระบาง และแขวงไซยะบุรี โดยตั้งชุมชนกระจายกันอยู่ในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำและที่ราบระหว่างหุบเขาที่มีแม่น้ำไหลผ่าน

1.4 **ยวน** ยวนหรือกะหล่อม อพยพจากเชียงแสนเข้าไปอาศัยอยู่ในแขวงบ่อแก้ว ได้แก่ บ้านป่าอ้อย บ้านอุดม บ้านน้ำคอย แขวงหลวงน้ำทา อพยพจากเมืองเงินหงสา ได้แก่ บ้านหลวง บ้านซอน บ้านคอนคูน บ้านเวียงเหนือ บ้านเวียงใต้ บ้านเชียงงาม บ้านท้อฮ้อ แขวงหลวงพระบาง ได้แก่ บ้านปากแหวด เป็นต้น

1.5 ย้อ มีประชากรเล็กน้อย ตั้งบ้านเรือนอยู่ในแขวงพงสาตี แขวงอุดมไซ และแขวงหลวงน้ำทา

1.6 แสก มีประชากรเล็กน้อย อาศัยอยู่ในแขวงคำม่วน

1.7 ไทเหนือ อพยพมาจากเขตเดื่อหงของจีน และรัฐฉานของสหภาพพม่า เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่แถบเมืองสิงในแขวงหลวงน้ำทา ได้แก่ บ้านน้ำแก้วหลวง บ้านกุ่ม บ้านศรีเอื้อง บ้านอ้อ และบ้านป่าค้อย¹³

2. กลุ่มภาษามอญ - เขมร กลุ่มประชากรที่พูดภาษามอญ - เขมร มีจำนวนมากเป็นอันดับสองรองจากกลุ่มภาษาลาว - ไทย แบ่งออกเป็นหลายสาขา เผ่าที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือ ได้แก่ ขมุ ละเมด สามด้าว ข่าบิ๊ด ถิ่น ในภาคกลางมีเผ่า กูย ปะโกะ ตะไถ้ ไซ่ กะตุ ส่วนเผ่าที่อาศัยอยู่ทางภาคใต้ ประกอบด้วย เผ่าละเวน ยาเทิม ละแเว แยะ กะเลียง ละวี อาฮัก โอย ส่วย เป็นต้น

2.1 ชนเผ่าลาวเทิง ในภาคเหนือ ประกอบด้วยเผ่าขมุ ละเมด สามด้าว ข่าบิ๊ด ถิ่น

1. ขมุ เรียกตัวเองว่า "กิมหมหรือกำหมุ" บางทีเรียก ตะมอย เป็นชนเผ่าดั้งเดิม มีจำนวนประชากรมากที่สุด ในบรรดาชนเผ่าลาวเทิง คือ ประมาณ 400,000 คน อาศัยอยู่ในแขวงทางภาคเหนือ ได้แก่ แขวงบ่อแก้ว แขวงหลวงน้ำทา แขวงอุดมไซ แขวงพงสาตี แขวงหัวพัน แขวงไซยะบุรี แขวงเวียงจันทน์ แขวงเชียงขวาง และแขวงหลวงพระบาง เฉพาะแขวงหลวงพระบางมีจำนวนถึง 330,000 คน ชนเผ่าขมุแบ่งออกเป็นหลายแขนงตามถิ่นที่อยู่และความใกล้ชิดกับชนเผ่าอื่น ได้แก่ ขมุรอก ขมุขรอง ขมุแควน ขมุอุ ขมุถ้อ ขมุยวน นอกจากนี้ยังมีขมุบางส่วนอาศัยอยู่ในเขตตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศเวียดนาม เขตตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพม่า และในภาคเหนือของประเทศไทย ในเขตจังหวัดน่าน เชียงราย และลำปาง

2. ละเมด เป็นกลุ่มที่มีประเพณีและความเชื่อคล้ายกับชนเผ่าขมุ ส่วนภาษาพูดแตกต่างจากภาษาขมุไปบ้าง แต่ก็สามารถฟังกันได้ว่าเรื่อง ชนเผ่าละเมด อาศัยอยู่ในภาคเหนือของลาว ในแขวงบ่อแก้ว เช่น บ้านนุกกระจอก บ้านจอมออย บ้านหนองคำ บ้านดอนแก้ว บ้านป่ายาง บ้านปางปอด บ้านน้ำค้อย บ้านดอนพร้าว บ้านนาแล บ้านทุ่งแสงจันทร์ บ้านน้ำค้อย บ้านนาหลวง บ้านน้ำทุ่ง บ้านภูไล บ้านนางาม บ้านตะโกะ บ้านซอด เป็นต้น¹⁴

3. สามต้าว ชนเผ่าสามต้าวเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ทูมก หรือ ไทคอย เป็นชนเผ่าลาวเทิงตระกูลภาษามอญ - เขมร กลุ่มเดียวในภาคเหนือของลาวที่นับถือพุทธศาสนา มีศิลปะการจับแบบถ้อย จึงเรียกว่าสามต้าว เดิมเรียกว่า ข้าใช้เจ้าฟ้า เนื่องจากตามประวัติเดิมในพงศาวดารเมืองสิงกล่าวไว้ว่า เมื่อเจ้าฟ้าเติกน้อย ซึ่งเป็นเจ้าลี้มาแต่สิบสองปีนามาสร้างเมืองเชียงแฉง ผู้นำของเผ่าทูมก ซึ่งเป็นชาวภูคอยได้นำลูกสาวไปถวายให้เจ้าเมืองเชียงแฉง พร้อมกับมีบริวารอีกจำนวนหนึ่งติดตามไปรับใช้เจ้าเมือง จึงเรียกกันว่า ข้าใช้เจ้าฟ้า ต่อมาได้รับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากพุทธศาสนา และการจับถ้อยจากเผ่าลี้มาผสมผสานกับลัทธิความเชื่อเรื่องผีแบบดั้งเดิม จึงมีการสร้างวัด บวชพระภิกษุสามเณร ในหมู่บ้านสามต้าว เรียกพระภิกษุว่าตุ้ และเรียกสามเณรว่า จั้ว จากการสัมภาษณ์หนานอินใจ ไชลัด รองนายบ้านน้ำเคื่อ เมืองห้วยทรายได้ให้ข้อมูลว่าบรรพบุรุษดั้งเดิมของสามต้าวมีถิ่นฐานอยู่ที่เมืองเชียงรุ่งในสิบสองปีนา ต่อมาได้อพยพมาอยู่ในแขวงบ่อแก้วหลายหมู่บ้าน เช่น บ้านน้ำเคื่อ บ้านหอธรรม บ้านคันศรี บ้านน้ำหมากแก้ว บ้านคู้ ซึ่งยังคงประกอบพิธีกรรมการทำบุญตามแบบพุทธศาสนา และนับถือผี รวมทั้งรักษาศิลปะการจับแบบถ้อยในงานเทศกาลสำคัญในหมู่บ้าน เช่น ปอยบวชลูกแก้ว ขึ้นบ้านใหม่ เป็นต้น¹⁵ ในปัจจุบันชนเผ่าสามต้าวกระจายกันตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตภาคเหนือของลาวในแขวงหลวงน้ำทา ได้แก่ เมืองสิง สบหลวย โบกบ่อ เมืองลอง เมืองน้ำทา เมืองนาแล เวียงพูคา และแขวงบ่อแก้ว ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตเมืองห้วยทราย

4. บิดหรือข่าบิด เรียกตนเองว่า เปอชิง หรือลาวบิด มีภาษาพูด พิธีกรรม และความเชื่อคล้ายกับชนเผ่าขมุ มีประชากรเพียงเล็กน้อยอาศัยอยู่ที่บ้านน่วมเพียงในแขวงหลวงน้ำทา

5. ถิ่นหรือไทร อาศัยอยู่ในแขวงไซยะบุรี เขตติดต่อกับชายแดนจังหวัดน่าน บางส่วนตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตชายแดนจังหวัดน่าน

2.2 ชนเผ่าลาวเทิงในภาคกลาง

1. กะตาง เป็นเผ่าที่พูดภาษาตระกูลมอญ - เขมร ที่มีจำนวนมากที่สุดในเขตภาคกลาง มีประชากรประมาณ 75,000 คน อาศัยอยู่ในแขวงสะหวันนะเขตเป็นกลุ่มที่นับถือพุทธศาสนา

2. โไซ ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแขวงคำม่วน แขวงสะหวันนะเขต แขวงสาละวัน อาศัยอยู่ในบริเวณที่ราบลุ่มกับหมู่บ้านลาว และผู้ไท

3. ปะโกะ อาศัยอยู่ในแขวงสะหวันนะเขตติดต่อกับชายแดนเวียดนาม

4. ตะโอย้ เป็นกลุ่มที่อาศัยอยู่ในลาวมาเป็นเวลานานปี วัฒนธรรมประเพณี คล้ายคลึงกับวัฒนธรรมทุ่งไหหิน ตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เมืองตะโอย้ และเมืองเลางาม ในแขวงสาละวัน และมีบางส่วนอยู่ในแขวงสะหวันนะเขต

2.3 ชนเผ่าลาวทิงในภาคใต้ ภาคใต้มีชนเผ่าที่พูดภาษามอญ - เขมร หลายเผ่า เช่น

1. ละเวน ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในแขวงจำปาสัก และแขวงสาละวัน
2. ยาหิม อาศัยอยู่ในแขวงจำปาสัก และแขวงสาละวัน มีวัฒนธรรมประเพณี คล้ายคลึงกับเผ่าละเวน
3. ละแว อาศัยอยู่ในแขวงอัตตะบือ ติดต่อกับชายแดนเวียดนามและแขวงเซกอง ติดต่อกับชายแดนกัมพูชา
4. กะเสียง อาศัยอยู่ในแขวงอัตตะบือ ติดต่อกับชายแดนเวียดนาม
5. กะตุ อาศัยอยู่ในแขวงสาละวัน บางส่วนอยู่ในเขตเมืองกวางนามของเวียดนาม
6. อาฮัก อาศัยอยู่ในแขวงเซกอง แขวงอัตตะบือ และแขวงจำปาสัก
7. ส่วย อาศัยอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง ในแขวงจำปาสัก บางส่วนอาศัยอยู่ในประเทศไทย แถบจังหวัดสุรินทร์และศรีสะเกษ

3. กลุ่มภาษาม้ง - เย้า

กลุ่มตระกูลภาษาม้ง - เย้า อาศัยอยู่บนภูเขาสูงในภาคเหนือของลาว มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในจีน ได้อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในลาวเมื่อประมาณ 150-200 ปีมาแล้ว ประกอบด้วยชนเผ่าม้ง เย้า ลานแตน

3.1 ม้ง เผ่าม้ง ตั้งถิ่นฐานอยู่ตั้งแต่เขตภาคเหนือลงมาถึงแขวงคำม่วน มีประชากรประมาณ 240,000 คน อาศัยอยู่มากในแขวงเชียงขวาง รองลงมาได้แก่ แขวงหลวงพระบาง แขวงหัวพัน และเขตพิเศษไซสมบูน ม้งแบ่งออกเป็น 4 แขนง คือ ม้งขาว ม้งเขียว ม้งลาย และม้งดำ

3.2 เย้า มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ทางใต้ของจีนแถบมณฑลกว๋างตี้ ไฮหนาน และมณฑลไถ่เถียน ต่อมาได้อพยพลงมาสู่ภาคเหนือของลาวโดยผ่านมาทางเวียดนาม และพม่า เผ่าเย้าเรียกตนเองว่า เมี่ยนหรืออิวเมี่ยน มีประชากรประมาณ 18,000 คน มีวัฒนธรรมประเพณีแบบจีนและใช้ตัวหนังสือจีนเป็นภาษาเขียน

3.3 ลานแตง คำว่าลานแตง แปลว่า ตีคราม หมายถึงสียที่ใช้ย้อมผ้า นิยมตั้งหมู่บ้านอยู่ตามลำห้วย จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “ลาวห้วย” อพยพมาจากมณฑลทวนกวางตุ้ง และกวางสีของจีน เมื่อประมาณ 100 ปีเศษมาแล้ว ปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตภูคอยรอบ ๆ เมืองหลวงน้ำทา 17 หมู่บ้าน เช่น บ้านน้ำดี บ้านน้ำลือ บ้านน้ำคุด บ้านตาวาน บ้านหาดคาด บ้านน้ำแดง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีที่เมืองสิง 3 หมู่บ้าน แขวงอุดมไซ 3 หมู่บ้าน และแขวงบ่อแก้ว 1 หมู่บ้าน คือ บ้านน้ำจ้าง¹⁶ ลานแตงมีวัฒนธรรมประเพณีคล้ายคลึงกับเข่า ภาษาพูดลานแตงรู้ความภาษาเข่า แต่เข่าจะไม่ค่อยเข้าใจภาษาพูดของชนเผ่าลานแตง ส่วนภาษาเขียนใช้ภาษาจีนบันทึกเรื่องราวสำคัญเกี่ยวกับวงศ์ตระกูล โดยเขียนลงบนกระดาษสา ลานแตงจะใส่เสื้อผ้าสีครามที่ทอและย้อมสีเอง โดยใช้ครามหรือห้อมผสมกับเปลือกไม้ เครื่องประดับนิยมใช้เปลือกกอกและต่างหูที่ทำด้วยเงินส่วนที่อยู่อาศัยนิยมสร้างบ้านเป็นเรือนชั้นเดียวอยู่ติดกับพื้นดิน เรือนหลังหนึ่งจะแบ่งออกเป็นหลายครอบครัว โดยแยกกันอยู่คนละส่วน ภายใต้อันเรือนจะโล่งถึงกันตลอด ประตูจะใช้ร่วมกัน อาจมีถึง 3-4 ครอบครัว แต่การดำรงชีวิตประจำวันจะไม่ค่อยพึ่งพาอาศัยกัน

4. กลุ่มภาษาริเบต - พม่า

กลุ่มตระกูลภาษาริเบต - พม่า อพยพมาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของพม่าเข้ามาอาศัยอยู่ในบริเวณตะวันตกเฉียงเหนือของ สปป.ลาว ประกอบด้วยชนเผ่าก้อ กูย มูเซอ ผู้น้อย ปะนะ สีดา

4.1 ก้อ อาศัยอยู่ตามชายแดนลาวด้านที่ติดต่อกับไทย พม่า และจีน อพยพเข้ามาอยู่ในลาวเมื่อราว 150 ปีมาแล้ว ตั้งถิ่นฐานอยู่ในแขวงหลวงน้ำทา อาศัยอยู่มากในเขตเมืองลงเมืองสิง แขวงบ่อแก้ว อยู่ในเขตเมืองคันทั้ง เมืองเมิง มีบางส่วนอยู่ในแขวงพงสาตี เผ่าก้อ มีประชากรประมาณ 60,000 คน แบ่งออกเป็นหลายแขนง ได้แก่ ปูลี อูมา จีจ้อ ก้อเพีย เออปา ระลา เจอเปย ลูบรา พูซาง มูเตอ สะป้อ มูจิ ในบรรดาเผ่าก้อ จำนวนที่มากที่สุด คือ ก้อ ปูลี รองลงมาคือ ก้ออูมา และก้อพูซาง

4.2 ผู้น้อย ชนเผ่าผู้น้อยมีถิ่นฐานเดิมอยู่ในเขตพม่า ต่อมาได้อพยพเข้ามาอยู่ในแขวงพงสาตี โดยเฉพาะในบริเวณเขตเมืองพงสาตี ประชากรส่วนใหญ่เป็นชนเผ่าผู้น้อย คำว่า “พงสาตี” เป็นชื่อเจ้าก๊กเจ้าเหล่า ซึ่งเป็นบรรพชนของเผ่าผู้น้อย ที่เป็นผู้นำชนเผ่าผู้น้อย ต่อสู้ขับไล่พวกฮ่อที่เข้ามารุกรานเขตพงสาตีในอดีต

4.3 กู๋ เผ่ากู๋เรียกตนเองว่า “ลาซุยา” อพยพเข้ามารัฐฉานของพม่าเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตเมืองเมิง แขวงบ่อแก้ว เชียงก๊ก เมืองลอง และเมืองสิง ในแขวงหลวงน้ำทา

4.4 มูเซอ มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในประเทศจีน ต่อมาได้อพยพเข้ามาอยู่ในภาคเหนือของ สปป.ลาว เมื่อประมาณ 200 ปีมาแล้ว ตั้งภูมิลำเนาอยู่แถบเมืองเมิง เมืองคันทัน แขวงบ่อแก้ว เชียงก๊ก เมืองลองในแขวงหลวงน้ำทา แบ่งออกเป็นมูเซอขาว และมูเซอดำ ดำรงชีพอยู่ด้วยการถางป่าทำไร่เลื่อนลอย ทำการเกษตรเพื่อยังชีพอยู่บนภูเขา

4.5 ปะนะ ชนเผ่าปะนะเดิมอาศัยอยู่ในประเทศจีนตอนใต้ ได้อพยพมาอยู่ที่บ้านบ่อเปียด แขวงหลวงน้ำทาได้ 5-6ชั่วอายุคนมาแล้ว เผ่าปะนะมีภาษาพูดเป็นของตนเอง แต่ไม่มีภาษาเขียน มีฮัตคลองประเพณีที่สำคัญได้แก่ บุญกินเจียง ซึ่งจัดขึ้นตรงกับตรุษจีน บุญข้าวใหม่ บุญส่งเคราะห์บ้าน และเลี้ยงผีบ้าน

4.6 สีดา เผ่าสีดามีถิ่นฐานเดิมอยู่เมืองยอคอู ต่อมาได้อพยพเข้ามาอยู่หลวงน้ำทา เพราะศึกสงคราม ตั้งหมู่บ้านแห่งแรกที่คงสีเมืองของเหมืองหลวงน้ำทา ต่อมาได้อพยพไปตั้งถิ่นฐานอีกหลายแห่ง เพราะสาเหตุจากการเจ็บป่วยล้มตายของผู้คน ปัจจุบันตั้งหมู่บ้านอยู่ที่ภูสีดา เรียกว่า บ้านสีดาในเขตเมืองหลวงน้ำทา ชนเผ่าสีดามีฮัตคลองประเพณีคล้ายกับเผ่าปะนะ เช่น ประเพณีบุญกินเจียง บุญข้าวใหม่ บุญกรรมบ้าน (เลี้ยงผีบ้าน) เผ่าสีดาไม่รู้จักรกรรมวิธีการทอผ้า แต่ปลูกฝ้าย แล้วนำไปแลกเปลี่ยนผ้าจากเผ่าลาวห้วย (ลานแตน) กะหล่อม และลื้อมาตัดเป็นเครื่องนุ่งห่มของตน ดังนั้นเสื้อผ้าของชนเผ่าจึงมีลักษณะผสมผสานของเครื่องนุ่งชนเผ่าอื่น ๆ

5. กลุ่มภาษาฮ่อ

ฮ่อ หรือ หาน ตั้งภูมิลำเนาอยู่ในแขวงทางภาคเหนือ ได้แก่ แขวงพงสาลี แขวงหัวพัน แขวงหลวงน้ำทา เผ่าฮ่อดำรงชีพอยู่ด้วยการทำนาและค้าขาย ปัจจุบันเป็นบุคคลสัญชาติลาว เพราะได้อพยพมาจากมณฑลยูนนานเข้ามาตั้งถิ่นฐานกว่า 100 ปีมาแล้ว

6. กลุ่มตระกูลภาษาเวียด - เมือง

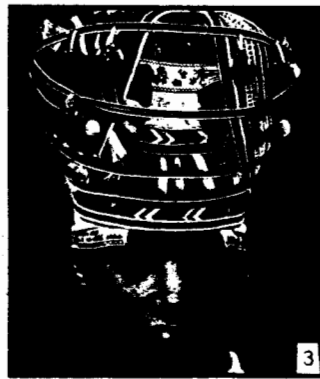
มีประชากรเพียงเล็กน้อยอาศัยอยู่ในบริเวณชายแดนลาว - เวียดนาม ประกอบด้วย เผ่าคุ่ม ง่วน ศรี สलग อยู่ในแขวงคำม่วน เผ่าเมืองอยู่ในแขวงหัวพัน

สภาพชุมชนในภาคเหนือของ สปป.ลาว

ภาคเหนือของ สปป.ลาว สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเขา มีที่ราบแคบ ๆ ระหว่างหุบเขา และลุ่มแม่น้ำ ซึ่งเป็นที่ตั้งของชุมชนและเมืองสำคัญ ประกอบด้วยแขวงพงสาตี แขวงหลวงน้ำทา แขวงอุดมไซ แขวงบ่อแก้ว แขวงหลวงพระบาง แขวงไชยบุรี แขวงจำปาสัก แขวงเชียงขวาง และเขตพิเศษไซสมบูน ภูมิอากาศอยู่ในเขตร้อนชื้นเมืองร้อนได้รับอิทธิพลจากมรสุมทั้งสองฤดู รวมทั้งได้รับอิทธิพลของพายุหมุนจากทะเลจีนใต้และอ่าวตังเกี๋ย จึงเป็นเขตที่มีฝนตกชุก ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยประมาณ 1,500 มิลลิเมตรต่อปี ฤดูหนาวอากาศค่อนข้างหนาวจัด ทรัพยากรธรรมชาติสำคัญ ได้แก่ ทองคำ เหล็ก ตะกั่ว สังกะสี ถ่านหิน ยิปซัม และพลอยสีน้ำเงิน (Blue Sapphire) ซึ่งพบในบริเวณเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว¹⁷

1. ประชากร ประชากรที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือ ประกอบด้วยชนเผ่าลาวลุ่ม ลาวเทิง และลาวสูง ตั้งถิ่นฐานอยู่ทั้งในบริเวณที่ราบและเขตภูเขา กลุ่มลาวลุ่มอาศัยอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำสายต่าง ๆ ประกอบด้วยเผ่าลาว ลื้อ ไทเหนือ ไทดำ ไทแดง ไทขาว ขวน หรือ กะหล่อม ย้อ พวน ลาวเทิงอาศัยอยู่บริเวณไหล่เขาและที่ราบระหว่างหุบเขา ได้แก่ เผ่าขมุ ซึ่งแบ่งออกเป็นสาขาย่อยหลายกลุ่ม คือ ขมู ขมูร็อก ขมูแควน ขมูยวน ขมุขรอง ขมุขัด ขมุยัด นอกจากนี้ยังมีชนเผ่าละเมด ซึ่งมีประเพณีวัฒนธรรมคล้ายกับชนเผ่าขมุ เผ่าสามด้าว เผ่าจำปาศักดิ์ กลุ่มลาวสูงอาศัยอยู่ตามไหล่เขาและบนภูเขา ในเขตภูเขาในภาคเหนือ ได้แก่ เผ่าม้งขาว ม้งดำ ม้งลาย ม้งเขียว เข้า ลานแตน มูเซอขาว มูเซอดำ ปะนะ ลีดา ก้อปู้ติ ก้อจี้จ้อ ก้อเพี้ย ก้อสะป้อ ก้อมูเตอ ก้อพูซาง ก้อจี้เปี้ย กงซาด กุ่ย สู้น้อยย ฮ่อ

ชนเผ่าในลาวภาคเหนือ

ก้อ 1 3 5 6 ย่า 2 10 ลานแตง 4
ม้ง 7 8 9 12 ขมุร็อก 11
ที่มา : องค์การท่องเที่ยวแห่งชาติ สปป.ลาว

2. ลักษณะของชุมชน ส่วนใหญ่เป็นชุมชนดั้งเดิมแบบสังคมประเพณี วิถีชีวิตผูกพันกับขนบธรรมเนียมประเพณีและธรรมชาติ ทำการผลิตเพื่อยังชีพโดยใช้เทคโนโลยีพื้นบ้านอย่างง่าย ๆ ลักษณะทางสังคมพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกันอย่างใกล้ชิด โดยอาศัยความรักและความผูกพันทางจิตใจ มีระบบความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และบรรทัดฐานทางสังคมร่วมกัน ยึดถือยึดครองประเพณีเป็นกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิต สถาบันทางสังคม ได้แก่ ครอบครัวและชุมชน มีบทบาทสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมสมาชิกของสังคม

ปัจจุบันชุมชนเริ่มเปลี่ยนแปลง โดยรับเอาความรู้ทางวิชาการแผนใหม่มาใช้ เริ่มปรับเปลี่ยนวิธีผลิตทางเกษตรกรรมจากการใช้แรงงานสัตว์ มาเป็นการใช้เครื่องจักรกลทางการเกษตรขนาดเล็ก เช่น รถไถนาเคียวตาม เครื่องสีข้าว การใช้ข้าวพันธุ์ที่ปรับปรุงใหม่จากการส่งเสริมเพื่อเพิ่มผลผลิต เศรษฐกิจชุมชนเริ่มเปลี่ยนจากระบบการแลกเปลี่ยนมาเป็นระบบเศรษฐกิจแบบเงินตรา เริ่มปลูกพืชอุตสาหกรรมเพื่อสนองต่อความต้องการของตลาดภายนอก เช่น ยางพารา ข้าวโพด ถั่วเหลือง ซึ่งจะพัฒนาไปสู่เศรษฐกิจการค้าและการลงทุนทางธุรกิจในอนาคต

3. ความสัมพันธ์ในชุมชน สมาชิกในชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด มักจะตั้งบ้านเรือนอยู่เป็นกลุ่มของเครือญาติโดยเฉพาะญาติทางสายของบิดา

3.1 ครอบครัว ครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวแบบขยาย มีสมาชิกหลายชั่วคนอาศัยอยู่ในครอบครัวเดียวกัน จำนวนสมาชิกของครอบครัวโดยเฉลี่ยประมาณ 7-10 คน โดยทั่วไปเมื่อแต่งงานแล้วเผ่าลาวกลุ่มจะอาศัยอยู่กับพ่อแม่ของภรรยาไปก่อนจนครบกำหนดตามยึดครองประเพณี จึงพาครอบครัวกลับไปอาศัยอยู่กับพ่อแม่ของสามี หรือแยกตั้งครอบครัวใหม่ ส่วนที่อาศัยอยู่กับครอบครัวของภรรยา 3 ปี ไทดำมีกำหนด 8 ปี ส่วนลาวไม่มีกำหนดแน่นอน ลาวเทิงจะอาศัยอยู่กับครอบครัวของสามีระยะหนึ่งแล้วจึงแยกครอบครัวไปสร้างบ้านหลังใหม่ บริเวณใกล้เคียงกับครอบครัวญาติพี่น้องของสามี ลาวสูง ม้ง เข่า ลานแตน อีก็้อ กุ่ย มูเซอ ปะนะ สีดา เมื่อแต่งงานแล้วจะต้องอาศัยอยู่กับครอบครัวของสามีตลอดไป เว้นแต่กรณีสามีตาย ต้องการมีสามีใหม่ต้องย้ายไปอยู่กับครอบครัวของสามีคนใหม่ โดยเสียค่าสินสอดให้แก่พ่อแม่ของสามีเดิม¹⁸

ผีเรือนเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ที่ทำให้ครอบครัวและเครือญาติผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น ผีเรือนเป็นระบบควบคุมทางสังคม (Social Control) ซึ่งจะช่วยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวและแขกผู้มาเยี่ยมยาม ไม่ให้ฝ่าฝืนจารีตประเพณีอันดีงาม ความสัมพันธ์ในครอบครัวถือว่าสามีเป็นผู้นำของครอบครัว เนื่องจากเป็นผู้สืบตระกูลและเป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีเรือน จึงมีอำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องราวสำคัญของครอบครัว เช่น การแบ่งมรดก การจัดการทรัพย์สิน ส่วนภรรยาทำหน้าที่รับผิดชอบภายในบ้านและช่วยเหลือการทำงานของสามี ปู่ ย่า ตา ยาย หรือผู้สูงอายุ จะทำหน้าที่ดูแลบ้านเลี้ยงหลาน ๆ และเป็นที่เคารพนับถือของสมาชิกในครอบครัว

3.2 ระบบเครือญาติ เครือญาติเป็นเครือข่ายสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน ความเป็นเครือญาติได้มากจากการสืบสายโลหิต กล่าวคือ เป็นญาติในสิ่ง (ตระกูล) หรือแซ่เดียวกัน และเครือญาติทางการแต่งงาน มีสถานภาพเป็นเขตหรือสะใภ้ซึ่งได้มาภายหลังการแต่งงาน การนับถือเครือญาติเคารพกันตามระบบอาวุโสและความใกล้ชิดของครอบครัว การจัดลำดับของเครือญาติแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ระบบเครือญาติฝ่ายเดียว ถือเอาญาติฝ่ายบิดาหรือมารดาข้างใดข้างหนึ่งเป็นสำคัญ และระบบเครือญาติสองฝ่าย ถือเอาความสำคัญของญาติทั้งทางฝ่ายพ่อและแม่

เครือญาติในสังคมลาวสูงและลาวเทิง เช่น ผ่าม้ง เย้า ลานแตง อีก็้อ กุ่ม มูเซอ ปะนะ สีดา ขมุ ละเมด ข่าบิค จะถือเอาความสำคัญของญาติฝ่ายบิดา พิจารณาได้จากหญิงสาวเมื่อแต่งงานแล้วจะต้องไปอาศัยอยู่ร่วมกับครอบครัวของสามี ถูกตัดขาดจากผีเรือนเดิมไปเข้ากับผีเรือนของฝ่ายสามี ดังนั้นในพิธีแต่งงานฝ่ายชายจะต้องเสียค่าแต่งงานค่อนข้างสูง เพราะถ้าแต่งงานแล้วครอบครัวจะไม่มีสิทธิ์ในลูกสาวของตนอีกต่อไป ต้องไปปรนนิบัติรับใช้ครอบครัวของสามี ส่วนระบบเครือญาติในสังคมลาวต่ำแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ กลุ่มที่มีลักษณะเครือญาติฝ่ายเดียว กับกลุ่มที่ถือเอาความสำคัญของเครือญาติทั้งสองฝ่าย กลุ่มที่ถือเอาเครือญาติฝ่ายเดียว ได้แก่ ไทดำ ไทแดง ไทขาว ลื้อ ย้อ เมื่อแต่งงานแล้วจะอาศัยอยู่ที่บ้านของภรรยาคนหนึ่ง เมื่อครบกำหนดตามฮีดคลองประเพณี หรือมีเหตุจำเป็น เช่น ครอบครัวมีลูกชายคนเดียวจะต้องทำพิธีแต่งงานกลับคืนไปอยู่บ้านพ่อแม่ของสามี แล้วทำพิธีเข้าร่วมนับถือผีกับสกุลผีของสามี เว้นแต่ครอบครัวของฝ่ายหญิงมีลูกสาวคนเดียวอาจตกลงขอให้ลูกชายอยู่อาศัยกับพ่อแม่ยายตลอดไปก็ได้ แต่ฝ่ายชายจะไม่เข้านับถือผีเรือนของฝ่ายภรรยา นอกจากนี้ยังมีญาติที่ห่างออกไปอาจเป็นลักษณะลูกพี่ลูกน้องหรือญาติห่าง ๆ แต่ก็ยังคงยึดหลักการเป็นเครือญาติแบบสืบสายโลหิตเป็นสำคัญ เพราะมีบรรพบุรุษร่วมกัน ส่วนกลุ่มที่ถือเอาเครือญาติทั้งสองฝ่าย ได้แก่ ลาว ซึ่งจะให้ความสำคัญของเครือญาติทั้งสองฝ่ายเท่า ๆ กัน¹⁹

4. ศาสนาและความเชื่อ เผ่าชนที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือของ สปป.ลาว ส่วนใหญ่นับถือผี ได้แก่ กลุ่มลาวสูง และลาวเทิง ยกเว้นเผ่าสามตัวจะนับถือทั้งผีและพุทธศาสนา ส่วนเผ่าลาวลุ่มจะนับถือพุทธศาสนา ยกเว้นเผ่าไทดำ ไทแดง และไทขาวที่นับถือผี ผีสำคัญ ได้แก่ ผีฟ้าหรือผีแดน ผีบ้าน ผีเรือน ผีป่าผีเขา นอกจากนี้ยังมีความเชื่อเรื่องขวัญ เชื่อว่ามนุษย์ทุกคนมีขวัญประจำตัว ถ้าขวัญหนีไปอยู่ที่อื่นจะทำให้เจ็บป่วย ขวัญที่สำคัญคือ ขวัญหัว ถ้าหากขวัญหัวออกจากร่างกาย คนนั้นจะถึงแก่ความตาย

กลุ่มลาวสูงนับถือผีบรรพบุรุษ ได้แก่ วิญญาณของบรรพชนที่ล่วงลับไปแล้ว จะถูกเชิญให้มาเป็นผีเรือนคุ้มครองแก่ลูกหลานในบ้านของลาวสูงเผ่าต่าง ๆ มีหิ้งบูชาบรรพชนทุกหลังคาเรือน เช่น เผ่าม้ง เข้า ลานแตง หิ้งบูชาบรรพชนอยู่ตรงกันข้ามกับประตูเรือน ผีเรือน ของเผ่าม้งแบ่งออกเป็น 6 ชนิด ได้แก่ ผีบรรพชน ผีเสาเอก ผีเตาไฟ ผีเตาต้มข้าวหมู ผีประตู และผีห้องนอน นอกจากนี้ยังบูชาผีเจ้าที่ ผีป่าผีเขา เพื่อขอความคุ้มครองให้อยู่เย็นเป็นสุข ผลผลิตเจริญงอกงามปราศจากศัตรูรบกวน เผ่าเข้าและลานแตงมีลัทธิความเชื่อนับถือผีวิญญาณบรรพบุรุษผสมกับลัทธิเต๋า ซึ่งได้รับอิทธิพลจากจีน และมีความเชื่อเรื่องขวัญซึ่งกระจายอยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เผ่าขมุมีความเชื่อผีบ้าน ซึ่งเป็นผีอวง (อาร์กซ์) ที่คอยปกป้องรักษาหมู่บ้าน คุ้มครองชีวิตของผู้คน สัตว์เลี้ยง และเรือสวนไร่นา ผีบ้านคือ วิญญาณของบรรพบุรุษ ได้แก่ บรรดาเจ้าก๊กเจ้าเหล่าที่เป็นผู้นำของชนเผ่าในอดีต เมื่อตายไปแล้ววิญญาณจะคุ้มครองดินแดนที่เคยปกครองอยู่ นอกจากนี้ยังนับถือผีเรือน ได้แก่ วิญญาณ ของ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย ที่เป็นบรรพบุรุษของครอบครัว นับถือผีป่าเขา ผีไร่ ผีนา ผีสวน ผีแดน ผีมนตร์ และเชื่อเรื่องขวัญ เช่นเดียวกับเผ่าอื่น ๆ เผ่าไทดำนับถือผีแดน ผีเมือง ผีบ้าน ผีเรือน ผีป่าผีเขา เชื่อว่าแดนเป็นผู้สร้างมนุษย์ให้มาเกิดและมีขวัญประจำตัวทุกคน ส่วนคนลาวโดยทั่วไปจะนับถือพุทธศาสนาเป็นหลัก ในขณะที่เดียวกันก็ประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องผีและส่วยขวัญในบางโอกาส

5. โครงสร้างการปกครอง โครงสร้างอำนาจการปกครองแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ อำนาจการปกครองศูนย์กลางและอำนาจการปกครองส่วนภูมิภาค อำนาจการปกครองศูนย์กลางประกอบด้วยสภาแห่งชาติ คณะรัฐมนตรี และศาลประชาชนสูงสุด ซึ่งมีลักษณะการปกครองแบบรวมศูนย์อำนาจรัฐธรรมนูญกำหนดให้ สปป.ลาวเป็นรัฐประชาธิปไตยแบบรวมศูนย์อำนาจ โดยมีพรรคประชาชนปฏิวัติเป็นแกนนำ มีองค์การจัดตั้งทางการเมืองประกอบด้วย แนวลาวสร้างชาติสหพันธ์กัมมะบาน คณะชาวนุ่มประชาชนปฏิวัติ สหพันธ์แม่ญิง และองค์การจัดตั้งทางสังคมเป็นกลไกทำหน้าที่ปลุกระดมแนวคิด และชี้นำการปฏิบัติภารกิจในการปกป้องรักษา

และสร้างสรรค์ประเทศไทยให้แก่สมาชิกพรรคและประชาชน²⁰ ส่วนอำนาจการปกครองส่วนภูมิภาคประกอบด้วย แขวง เมือง เขต (เดิมเรียกว่าตาแสง) และหมู่บ้าน ซึ่งอยู่ภายใต้การชี้นำของพรรคและรัฐ ลักษณะของชุมชนในแต่ละหมู่บ้าน มีคณะกรรมการหมู่บ้านซึ่งเรียกว่า อำนาจจัดตั้งการปกครองพื้นฐานประกอบด้วย นาย บ้าน แนวโฮม ชาวหนุ่ม และสหพันธ์แม่หญิง ทำหน้าที่บริหารการปกครองในหมู่บ้าน โดยมีนายบ้านเป็นหัวหน้ารับผิดชอบดูแลความสงบสุขในหมู่บ้าน ทำหน้าที่ประสานงานและรับนโยบายของพรรคและรัฐไปปฏิบัติ แนวโฮมบ้านมีหน้าที่ให้คำปรึกษาในกิจการงานทั่วไป ชาวหนุ่มมีหน้าที่ดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้าน สหพันธ์แม่หญิงทำหน้าที่ดูแลด้านสวัสดิภาพของเด็กและครอบครัวเพื่อให้มีการอยู่ดีกินดีตามอัธยาศัยของท้องถิ่น

เชิงอรรถที่ 2

1. Government of the Lao PDR. **Social-Economic Development Strategies**, Prepared for the 5th Round Table Meeting Geneva, 21 June 1994, p, 33.
2. สีสะเหลียว สะแหวงสิ๊กสา **ภูมิศาสตร์ลาว** เวียงจันทน์ : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์ สังคม, 1989. หน้า 411-414.
3. เรื่องเดียวกัน, หน้า 339.
4. The Foreign Investment Management Committee (FIMC) **Lao PDR. In The Greater Mekong 1995** Vientiane : The Permanent Office of the FIMC, 1995, P.4.
5. สถาบันประชากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ประชากรโลก 1995
6. Government of The Lao PDR. **Social - Economic Development Strategies**, P.9.
7. *ibid*, P.6.
8. คำแดง กมมะคำ และคำแพง ทิพมนตรี **ท่องเที่ยวบรรดาผ่าอยู่ลาว** เวียงจันทน์ : สถาบันค้นคว้าวัฒนธรรมและสังคม, 1992, หน้าบทนำ.
9. หนังสือพิมพ์ประชาชน , เวียงจันทน์,ฉบับวันที่ 21 มีนาคม 1996
10. Government of the Lao PDR. **Social - Economic Development Strategies** P.1
11. *Ibid*, P.6
12. คำแดง กมมะคำ และคำแพง ทิพมนตรี **ท่องเที่ยวบรรดาผ่าอยู่ลาว** หน้าบทนำ
13. ศึกษาและเก็บข้อมูลที่เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา เมื่อวันที่ 11-12 ตุลาคม 2538
14. ศึกษาและเก็บข้อมูลที่เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว ระหว่าง พ.ศ. 2537 - 2538
15. สัมภาษณ์หนานอินใจ ไชลัด บ้านน้ำเคื่อ เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว เมื่อวันที่ 15 มีนาคม 2537
16. สัมภาษณ์ท้าวคำสิง นายบ้านน้ำลือ แขวงหลวงน้ำทา เมื่อวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2539
17. สีสะเหลียว สะแหวงสิ๊กสา **ภูมิศาสตร์ลาว** หน้า 83
18. สัมภาษณ์ท้าวขวาลี อายุ 48 ปี หัวหน้าแผนกแถลงข่าววัฒนธรรม แขวงหลวงน้ำทา เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2538
19. สัมภาษณ์ท้าวแสงทอง ทะมะนุบผา อายุ 42 ปี รองหัวหน้าแผนกแถลงข่าววัฒนธรรมแขวงหลวงน้ำทา เมื่อวันที่ 9 พฤษภาคม 2538
20. รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 1991, มาตรา 5

บทที่ 3

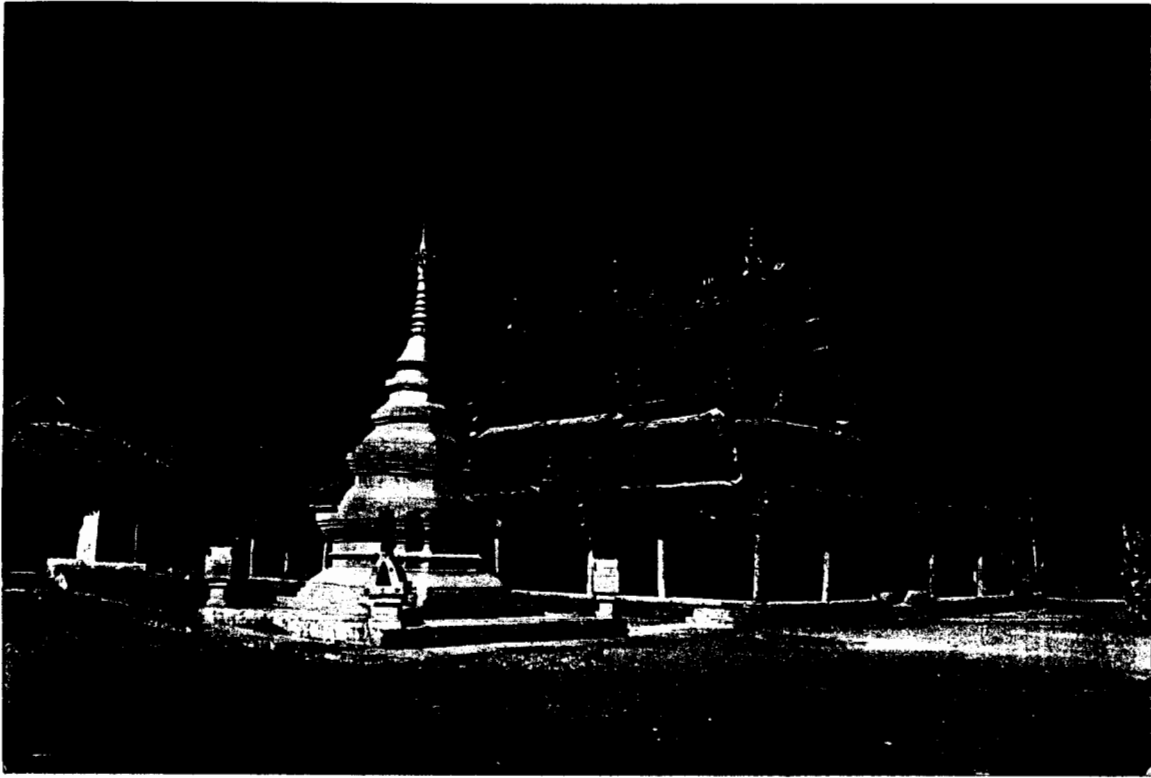
ประเพณีพื้นบ้านไทลื้อในภาคเหนือของ สปป.ลาว

กลุ่มคนที่เรียกตัวเองว่า "ลื้อ" เป็นกลุ่มชนชาติพันธุ์ที่พูดภาษาตระกูลไท คือ "ไทลื้อ" หรือ ไคลื้อ มีถิ่นฐานดั้งเดิมอยู่ในเขตสิบสองพันนาทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีน ชาวไทลื้อนิยมตั้งบ้านเรือนอาศัยอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำ และที่ราบระหว่างภูเขา โดยมีแม่น้ำโขงเป็นแม่น้ำสายสำคัญที่ไหลผ่านดินแดนสิบสองพันนาซึ่งชาวไทลื้อเรียกว่า น้ำของ ส่วนจีนเรียกว่า แม่น้ำล้านช้าง และเรียกคนไทยลื้อว่า "หลี่" หรือ "ลู่ยไป๋"¹ ไทลื้อมีวัฒนธรรมประเพณีและความเชื่อ ตลอดจนวิถีชีวิตที่คล้ายคลึงกับคนไทยในล้านนาและคนลาวในล้านช้าง ซึ่งบริโภคข้าวเหนียวเป็นอาหารหลักประจำวัน และนับถือพุทธศาสนานิกายเถรวาทเช่นเดียวกัน

อาณาจักรสิบสองพันนาในอดีตจัดแบ่งการปกครองออกเป็นระบบพันนา หรือปันนา ซึ่งเป็นการควบคุมพื้นที่นา โดยใช้ระบบเหมืองฝาย² ประกอบด้วยพันนาเมืองหลวง พันนาเมืองแซ่ พันนาเมืองฮุน พันนาเชียงล่อ พันนาเชียงเจิง พันนาเมืองพง พันนาเมืองลา พันนาเมืองฮิง พันนาเชียงทอง พันนาเมืองงอ พันนาเมืองล่า และพันนาเชียงรุ่ง³ โดยมีพระเจ้าแผ่นดินเป็นประมุข เรียกว่า เจ้าฟ้าแสนหวี ประทับอยู่ที่เชียงรุ่ง ซึ่งจีนเรียกว่า เมืองเซอหลี่ นอกจากนี้ไทลื้อยังตั้งถิ่นฐานอยู่ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของราชอาณาจักรในพม่าที่เมืองเชียงลาบ เมืองเลน เมืองป่าแลว เมืองวะ เมืองนำ เมืองฐาน เมืองจัน เมืองพะยาก เมืองยอง เมืองยู้ เมืองหลวย เป็นต้น

สำหรับในประเทศไทย ไทลื้อได้อพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานตามหัวเมืองต่าง ๆ ในภาคเหนือตอนบน ในจังหวัดเชียงราย พะเยา น่าน แพร่ ลำปาง ลำพูน และเชียงใหม่ ตามนโยบาย "เก็บผักใส่ซ้า เก็บข้าใส่เมือง" ของเจ้าผู้ครองนครล้านนาในอดีต ซึ่งได้กวาดต้อนไทลื้อจากสิบสองพันนามาไว้ในบ้านเมืองจำนวนมาก บางส่วนได้อพยพเข้ามาเพิ่มเติมภายหลังเพื่อค้าขาย ติดตามญาติพี่น้อง แต่งงานและแสวงหาที่ทำกินที่เหมาะสม หนีภัยสงคราม รวมทั้งอพยพเข้ามาด้วยเหตุผลทางศาสนาและการจาริกแสวงบุญ

ในเวียงคานม มีชุมชนไทลื้ออาศัยอยู่ที่เมืองบิณลูห์ และบริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำคำตามแนวพรมแดนที่ติดต่อกับจีน⁵

วัดโทล้อในตึบสองพันนา

ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีชุมชนไทลื้อตั้งถิ่นฐานกระจายกันอยู่ตามที่ราบลุ่มแม่น้ำต่าง ๆ ในภาคเหนือของลาว ได้แก่ ลุ่มน้ำทา น้ำสิง ในแขวงหลวงน้ำทา ลุ่มน้ำงาว แม่น้ำโขง ในแขวงหลวงบ่อแก้ว เขตลุ่มน้ำอู ในแขวงพงสาลี และหลวงพระบาง ลุ่มน้ำกอน้ำเบง ในแขวงอุดมไซ นอกจากนี้ยังอาศัยอยู่ตามที่ราบระหว่างหุบเขาในเขตเชียงฮ่อน เมืองเงิน และหงสา แขวงไชยะบุรี

ไทลื้อในสปป.ลาว

ลื้อจัดอยู่ในกลุ่มลาวลุ่ม ตระกูลภาษาไท - ลาว คนลาวนิยมเรียกคนลื้อว่า "ลื้อ" มากกว่าคำว่า "ไทลื้อ" และเรียกผู้คนทั่วไป "ไทบ้าน" ปัจจุบันลื้อในลาวมีประชากรประมาณ 150,000 คน มีสถานภาพทางสังคมเช่นเดียวกับลาวลุ่มโดยทั่วไป โดยตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตภาคเหนือ ได้แก่ แขวงพงสาลี แขวงหลวงน้ำทา แขวงบ่อแก้ว แขวงอุดมไซ แขวงหลวงพระบาง และแขวงไชยะบุรี

แขวงพงสาลี มีหมู่บ้านลื้อตั้งกระจายกันอยู่ตามลุ่มน้ำอู เป็นชุมชนลื้อดั้งเดิมในเขตสิบสองพันนา คือ พันนาเมืองอู ซึ่งฝรั่งเศสได้เข้าครอบครองในยุคอาณานิคม มีเมืองสำคัญได้แก่เมืองอูเหนือ อูใต้ งามเหนือ งามใต้ บุนเหนือ บุนใต้ ซึ่งเป็นเขตที่มีประชากรลื้ออาศัยอยู่จำนวนมาก

แขวงหลวงน้ำทา ลื้อได้ตั้งชุมชนอาศัยอยู่กันจำนวนมากที่เมืองสิง มีชุมชนลื้อ 23 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านเชียงใจ บ้านเชียงฮิน บ้านเชียงแล บ้านเชียงอิน บ้านเชียงมูน บ้านนา บ้านหนองคำ บ้านศรีมูน บ้านห้วยกด บ้านฝาง บ้านน้ำด้าย บ้านยางเบียง บ้านน้ำแก้วน้อย บ้านดินธาตุ บ้านซ้อ บ้านนาคำ บ้านเมืองหุน บ้านท่าฟ้าว บ้านคอนปอย บ้านมอม บ้านคาย บ้านบ่อ และบ้านเชียงแจง เมืองลงมีหมู่บ้านลื้อ ได้แก่ บ้านคอนใจ บ้านเมืองสะ บ้านเชียงรุ่งน้อย บ้านเชียงกกเก่า บ้านเชียงกกใหม่ บ้านหนองคำ บ้านคอนปอย บ้านหลวง บ้านเมืองนัง บ้านเมืองก่าง บ้านแก้ว และบ้านใหม่⁶ นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านลื้อตั้งกระจายกันอยู่ริมฝั่งน้ำทา ในเขตเมืองนาแล อีกหลายหมู่บ้าน ส่วนเมืองเวียงพูคาชาวบ้านได้อพยพหนีภัยสงครามในสมัยปฏิวัติเข้าไปตั้งบ้านเรือนอยู่ในแขวงบ่อแก้ว ปัจจุบันมีหมู่บ้านลื้อเพียง 2-3 บ้าน ซึ่งประชากรเผ่าลื้ออาศัยปะปนอยู่กับชนเผ่าอื่น โดยเฉพาะเผ่าลาวเทิงขมุ ในเขตเมืองหลวงน้ำทามีหมู่บ้านลื้อ 3 หมู่

บ้าน ได้แก่ บ้านบ่อเตน บ้านน้ำตุง และบ้านห้วยคิง บ้านบ่อเตนเป็นหมู่บ้านลื้อที่อยู่บริเวณชายแดนจีนด้านบ่อหาน เขตเมืองล่า ในสิบสองพันนา ซึ่งเป็นแหล่งผลิตเกลือสินเธาว์มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

แขวงบ่อแก้ว มีหมู่บ้านลื้อที่อพยพมาจากเมืองอู และสองสองพันนาหลายหมู่บ้าน ได้แก่ บ้านปุง บ้านพินนิน บ้านคอนแก้ว บ้านทุ่งแสงจันทร์ บ้านใหม่ภูคา บ้านทุ่งสามหมอน บ้านพินทอง บ้านน้ำครก บ้านปากฮาวใต้ บ้านค่าน บ้านท่าฟ้า บ้านคอนใจ นอกจากนี้ยังมีอยู่ในเขตเมืองคันทั้ง เมืองเมิง และเมืองปากทากอีกหลายหมู่บ้าน

แขวงอุดมไซ มีที่เมืองไซ ส่วนใหญ่จะอยู่ในเขตเทศบาล ได้แก่บ้านแจ้ง บ้านถิ่น บ้านนาหมี บ้านนาแวน บ้านนาสาว บ้านเทียว บ้านนาฮ่อม บ้านใหม่ บ้านล่องหญ้า บ้านทุ่งฮืด และบ้านล่องสัตว์ นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านลื้อตั้งกระจายกันอยู่ในเส้นทางจากเมืองไซ ไปเมืองแบงอีกหลายหมู่บ้าน ส่วนเมืองแบง เป็นเขตที่มีเผ่าลื้ออาศัยอยู่จำนวนมาก ได้แก่ บ้านแบง หลวง บ้านแบงคำ บ้านทากาด บ้านโพนไซ บ้านนาปลาเหนือ บ้านนาปลาใต้ บ้านนาเม็ค บ้านนาหมื่น บ้านปางทอง บ้านสบลอ บ้านนาวั้ว บ้านเชียงแล บ้านฮ้อย บ้านนาไล บ้านปางเคือ บ้านโพธิ์แก้ว บ้านนา บ้านแบงบอน บ้านนาห้วย เมืองฮุนมีบ้านวังคัง บ้านนาแล้ง นอกจากนี้ยังมีบ้านนาหม้อ ในเขตเมืองนาหม้อ และบ้านนาบางในเขตเมืองขวา⁷

แขวงหลวงพระบาง มีหมู่บ้านลื้อตั้งเรียงรายอยู่ในเขตลุ่มน้ำอูเป็นหมู่บ้านที่อพยพลงมาจากเขตพันนาเมืองอูในอดีต เพื่อตั้งถิ่นฐานตามลุ่มแม่น้ำอู ได้แก่ บ้านห้วยแฟน บ้านห้วยวัง บ้านซอนเกิง บ้านหาดปาง บ้านห้วยฝาย บ้านปากแจก บ้านหาดสวา บ้านลาดท่าแฮ บ้านซอนคำ บ้านห้วยไหล บ้านหาดก้อ บ้านวังแล และยังมีหมู่บ้านลื้อรอบ ๆ เมืองหลวงพระบางอีกหลายหมู่บ้าน ได้แก่ บ้านผานม บ้านคอนแก้ว บ้านพริก บ้านนาเวียงคำ บ้านนาอ้อมคอย และบ้านเชียงเงิน

แขวงไชยะบุรี มีหมู่บ้านลื้อที่เมืองเพียง ได้แก่ บ้านคองเงิน และบ้านแสงเจริญ เป็นกลุ่มลื้อที่อพยพมาจากเมืองเงิน ภายหลังจากปลดปล่อยเพื่อแสวงหาที่ทำกินที่เหมาะสม ซึ่งเป็นหมู่บ้านลื้อที่ตั้งอยู่ได้สุดในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว นอกจากนี้ยังมีหมู่บ้านลื้อหลายหมู่บ้านในเขตเมืองหงสา เมืองเชียงฮ่อน เมืองเงิน และเมืองคอบ ซึ่งอยู่ติดกับชายแดน

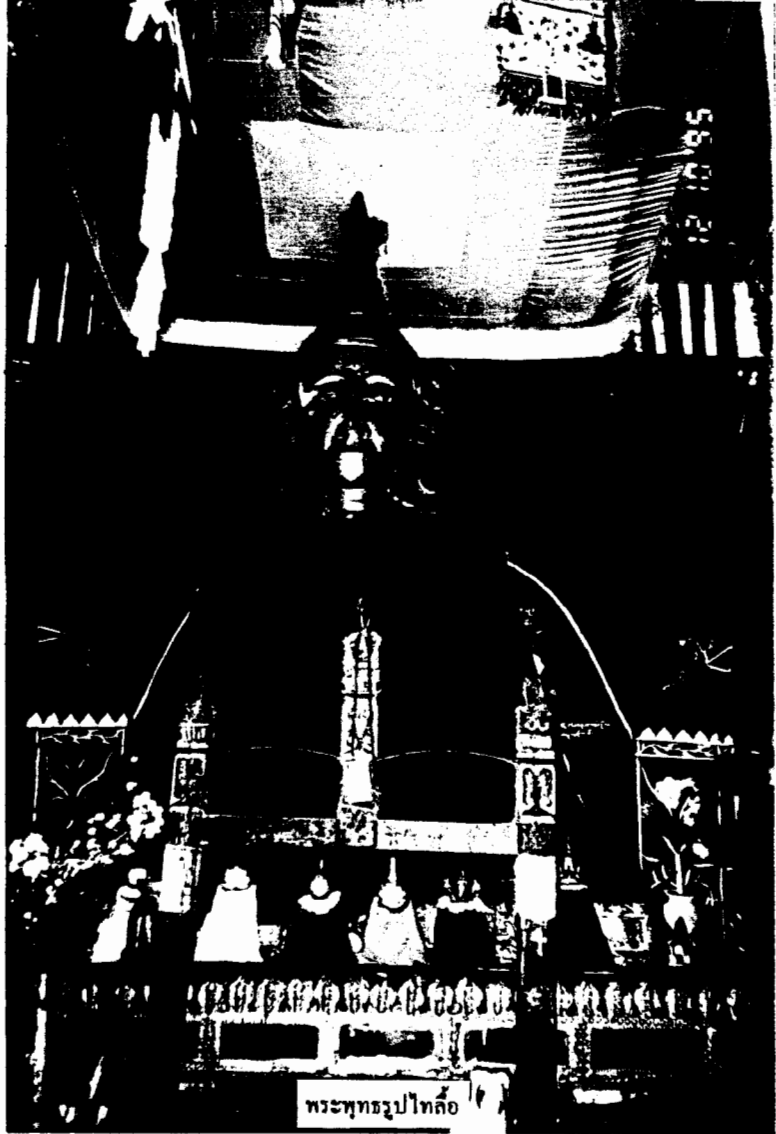
ไทยค้ำจังหวัดน่าน และพะเยา เมืองหงสา ได้แก่ บ้านเวียงแก้ว บ้านนาลำ บ้านนาพันคำ
เมืองเงิน ได้แก่ บ้านนาวิ้ว บ้านนาขาง บ้านหลวง บ้านใจ บ้านตีนคอย บ้านคอนมูน บ้านโฮ่ง
บ้านคอนแก้ว บ้านหนองแหวน บ้านซอน บ้านเพียงงาม บ้านดีหมี่ เมืองคอบและปากคอบเป็น
หมู่บ้านลื้อปนกะหล่อมส่วนเขตเชียงฮ่อน เชียงลมเป็นลื้อทั้งหมด⁸

วัด ไทลื้อโน สปป.ลาว

พระธาตุเชิงคัง เมืองสกล

พระพุทธรูปหล่อ

อาชีพ

อาชีพหลักของคนลื้อ คือ การกสิกรรม ได้แก่ การทำนา และปลูกพืชผักต่าง ๆ ส่วนเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง ได้แก่ วัว ควาย ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้ใช้งาน และขายเป็นรายได้เสริมแก่ครอบครัว ส่วนหมู เป็ด ไก่ เลี้ยงไว้สำหรับประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ รวมทั้งเป็นอาหารในคราวสามัคคีออกแรงงานร่วมกัน ลื้อเป็นคนขยันทำมาหากิน ดังนั้นจึงมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าชนเผ่าอื่น ๆ ในปัจจุบัน คนลื้อบางส่วนได้หันมาประกอบการค้าขาย เช่นที่เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา จะสังเกตเห็นว่าเด็กผู้หญิงเมื่อออกจากโรงเรียน อายุ 12 - 13 ปี ก็จะเริ่มค้าขายเล็กน้อย ๆ ในท้องถิ่น ส่วนผู้ใหญ่บางคนจะไปค้าขายต่างเมือง เช่น ซื้อสินค้าจากจีนไปขายหลวงน้ำทา อุคมไซ หลวงพระบาง หรือซื้อสินค้าไทยไปขายในท้องถิ่น บางส่วนส่งเข้าไปขายในจีนแถบเมืองมาง เมืองล่า และเชียงรุ่งในเขตสิบสองพันนา สินค้าท้องถิ่นที่สำคัญได้แก่ ข้าว กระจ๊ะเทียม หอม ยาสูบพื้นเมือง ถั่วโอ (ถั่วเหลืองหมักคล้ายเต้าเจี้ยว) และพืชผักต่าง ๆ นอกจากนี้ยังผลิตงานหัตถกรรมฝีมือ มีการประดิษฐ์ลวดลายบนผืนผ้า เช่น ลายคนบิน ลายดอก ๆ หมากเล่ม ลายดอกตาผ้า ลายดอกขोन้อย ลายดอกขอใหม่ ลายขอกะแฉ่ ลายดอกงูลอย ลายดอกกาม ลายดอกคาย เป็นต้น ปัจจุบันมีการทอดผ้าออกขายเป็นรายได้เสริมของครอบครัวมากขึ้น⁹

ประเพณีและความเชื่อ

ประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมของลื้อในลาว โดยทั่วไปมีลักษณะเช่นเดียวกับฮิดคลองของไทยลื้อในล้านนาและสิบสองพันนา ได้แก่ ประเพณีและความเชื่อที่เกี่ยวกับชีวิตและสังคม ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ ประเพณีทางศาสนา ตลอดจนถึงการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ ซึ่งได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ แต่ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของบ้านเมืองและสังคม พิธีกรรมและความเชื่อบางอย่างถูกทางการสั่งห้ามประกอบพิธีกรรม ภายหลังจากปลดปล่อยในปี พ.ศ. 2518 เพราะเห็นว่าเป็นสิ่งงมงายไร้สาระ เช่น การเลี้ยงผีบ้าน เลี้ยงผีเมือง จากคำบอกเล่าของคนลื้อในแขวงหลวงพระบาง แขวงอุคมไซ แขวงหลวงน้ำทา และแขวงบ่อแก้ว ได้กล่าวถึงประเพณีบางอย่างที่น่าสนใจ เช่น การเกิด อยู่ช่วง กินแขกแต่ดอง การตาย ความเชื่อและพิธีกรรมต่าง ๆ ในสังคมไทยลื้อ

ฮัตคองประเพณีที่สำคัญ

การเกิด¹⁰

ตามปกติหญิงถือตั้งครรภ์ไม่มีข้อห้ามใดในเรื่องอาหารการกิน คงรับประทานอาหารได้ตามปกติ ครั้นเมื่อถึงเวลาเจ็บท้องใกล้คลอดลูกผู้เป็นแม่จะนั่งอยู่ใกล้ ๆ โดยมีผู้ทำคลอด อาจจะเป็นแม่ตัวเองหรือแม่สามีช่วยทำคลอดให้ เมื่อทารกตกถึงปากผู้ทำคลอดจะใช้ป่านผูกสายสะดือแล้วใช้มีดตัด (ทำด้วยผิวไม้ไผ่) บรรจุลงในกระบอกไม้ไผ่เจาะรูด้านข้างปิดอัดไว้ เพราะคนลี้มีความเชื่อว่า ถ้าหากไม่เจาะรูจะทำให้เด็กหายใจไม่ได้ หลังจากนั้นทำความสะอาดผู้เป็นแม่และเด็กน้อยแล้ว ส่งให้แม่รับ ซึ่งจะเลือกจากหญิงที่ประวัติดี มีฐานะดีพอสมควร ไม่เป็นหม้ายหรือหย่าร้างมาก่อน แม่รับอุ้มเด็กไปวางในกระดังที่เตรียมไว้ แล้วนำไปวางไว้ที่หัวบันไดพร้อมกับตะโกนด้วนเสียงดัง ๆ ว่า "ผีจะกินก็กินเหแต่่น้อย ผีบ่เล็งกูซึเล็ง" จากนั้นก็เอามามอบให้แม่ของเด็ก สำหรับรกของเด็กผู้เป็นพ่อจะเลือกหาวันดีแล้วจึงนำกระบอกใส่รกไปแขวนไว้บนกกไม้ในป่าข้างบ้าน ขณะกลับมาถึงเรือนถ้าเป็นลูกสาวพร้อของเด็กจะจับเดือก็้อที่อกก่อน ถ้าเป็นชายก็จะจับมีดตัดไม้ก่อนจึงขึ้นเรือน การทำเช่นนี้เพราะเชื่อว่าเมื่อเด็กเติบโตขึ้น จะมีความอดทนและขยันหมั่นเพียรในการทำงาน

ภายหลังคลอดจะต้องอยู่กรรม (อยู่ไฟ) มีกำหนด 30 วัน ภายใน 3 วันแรกจะรับประทานอาหารได้แก่ข้าวกับเกลือเท่านั้นเรียกว่า "อยู่กรรมน้อย" เมื่อครบ 3 วัน ทำพิธีออกกรรมน้อย โดยนำเอาเกลือมาสู่ขวัญผูกข้อมือให้แก่แม่และเด็กน้อย ผู้เป็นแม่สามารถออกไปนอกห้องหรือซักรีดผ้าได้ อาหารของแม่ระหว่างอยู่กรรมรับประทานได้แต่น้ำพริกข่าจิ้มผักคัม ไก่ที่มีขนสีดำ ห้ามอาหารประเภทไก่ขาว เนื้อสัตว์ประเภทวัว ควาย นอกจากนี้ยังมีข้อห้ามเพิ่มเติมสำหรับคลอดบุตรคนแรก ซึ่งเรียกว่า ท้องหัวสาว มีข้อห้ามต่อไปอีก 1 ปี คือ ห้ามรับประทานเนื้อควายเผือก หมูแม่ต้อง (หมูที่มีลูกแล้ว) เนื้อเสือ กุ้ง กวาง ปลาร้า ปลาหนัง ปลาปอก ปลาไน เป็นต้น เมื่อครบ 30 วัน จะไปเชิญหมอพรมาสู่ขวัญ มาไก่ 1 ตัว ทำพิธีสู่ขวัญแม่และเด็กน้อย โดยถือว่าวันออกกรรมเป็นวันเกิดของเด็กน้อยด้วย หมอพรมจะนำเด็กไปวางไว้ที่หัวบันไดบ้านเพื่อบอกผีसानางร้ายมาดูพร้อมกับทำเสียงนกเค้าแมวแล้วพูดว่า

"แก๊ง ๆ กู...หื้อมาเอิ้นมาเรียกเอาลานสุทินเมื่อ ถ้าปิ่นลูกสุลานสุ หื้อมาเรียกเอาป็อกไป
 เหนเดียวนี้ บ่ต้องหื้อเหลือจากวันนี้ กายมือนี้วันนึ่งบ่หื้อมาเกี่ยวข้องกับ ปิ่นลูกสุลานสุ" แล้วกระต๊อบ
 ทำให้เด็กน้อยตื่น จึงพูดต่อไปว่า "ถ้าตายก็หื้อตายเห หื้อใจขาด คั่นใจบ่ขาด กายสามบาทปิ่น
 ลูกสุลานสุ สูบมีสิทธิ์แล้ว"

หมายถึง ให้ผีร้ายมาเรียกเอาลูกหลานกลับคืนในวันนั้น หลังจากนั้นเป็นลูกคน หลังจาก
 นั้นก็กระต๊อบทำให้เด็กสะดุ้งตื่นแล้วพูดในทำนองว่า ถ้าจะตายก็ขอให้ขาดใจตายทันที ถ้าไม่ตาย
 หลังจากนั้นก็จะเป็นลูกคน

หลังจากนั้นหมอพรจะทำพิธีสวดมนต์ตัดขาดจากผี แล้วจึงนำเต็น้อยมาทำพิธีสู่ขวัญให้ผู้
 เฒ่าผู้แก่ พ่อแม่และญาติพี่น้องผูกข้อมือเพื่อให้เป็นลูกเป็นหลานต่อไป

สำหรับเด็กแรกเกิดในสมัยก่อนนิยมใช้ผิวไม้ไผ่ตัดสายสะคือ เมื่อรอกออกพ่อของเด็กจะ
 นำไปฝังไว้กลางทุ่งนาหรือใต้บันได การหิ้วรอกไปฝังเชื่อกันว่าถ้าหิ้วด้วยมือข้างไหนเด็กจะถนัด
 ข้างนั้น เช่น หิ้วด้วยมือซ้ายเด็กจะเป็นคนถนัดซ้าย ถ้าหิ้วทั้ง 2 มือ เด็กจะถนัดทั้ง 2 ข้าง

การตั้งชื่อเด็ก เมื่อเด็กคลอดครบ 1 เดือน จะไปหาผู้รู้ในหมู่บ้านเป็นผู้ตั้งให้โดยยึดหลัก
 โหรา คำนวณเดือนปีเกิด เช่น

เกิดวันอาทิตย์	ชื่อ	พู เฮิน อุ่นใจ
เกิดวันจันทร์	ชื่อ	ก่อง แก้ว ชัน ปา คำ
เกิดวันอังคาร	ชื่อ	อุม ใจ จ่อม จุ่มป้า จันคืบ
เกิดวันพุธ	ชื่อ	คงดี คงแก้ว
เกิดวันพฤหัสบดี	ชื่อ	บุญตัน เป็ง ป้อ หมู ผั้น
เกิดวันศุกร์	ชื่อ	ตุก จิง
เกิดวันเสาร์	ชื่อ	คั่น คืบ ใจ เฮิน

เมื่อครบกำหนด "ออกเดิน" (ออกเคียน) จะมีพิธีออกเดินโดยให้อาจารย์ผู้ประกอบพิธี มาทำพิธี "ส่งผีชี้อ้ายตายอยาก" โดยนำข้าวเหนียวจิ้มอาหารต่าง ๆ ใส่ในเบ็องนำไปวางไว้ที่นอก บ้านแล้วพูดว่า "เฮ้าผีชี้อ้ายตายอยากเอาไปกินเห ก้านี้ไปนั่งถ้ำกิน นอนถ้ำกิน" (ให้ผีร้ายเอาไป กินเสียให้นั่งกินนอนกิน) การทำพิธีนี้เชื่อว่าจะทำให้หญิงแม่ลูกอ่อนไม่มีนิสัย "จี๋กะ" (ตะกละ) คือ เห็นอะไรก็ทำให้มีอาการอยากกินไปทั้งหมด

อยู่ช่วง¹¹

อยู่ช่วงเป็นการเลือกคู่ครองของชาวลื้อ เมื่ออายุย่างเข้าสู่วัยหนุ่มสาว จะมีสิทธิเสรีภาพ ในการเลือกคู่ครอง ชีวิตคู่จะเริ่มจากประเพณีแอ้วสาว กล่าวคือ พอถึงยามค่ำคืนบรรดาชายหนุ่ม จะไปปลุกสาวที่ตนชอบพอดึงหัวนอน หากผู้สาวพอใจก็จะออกมาพูดคุยกันที่ชานบ้าน ถ้าเป็น ยามฤดูหนาว บรรดาสาว ๆ จะนัดเพื่อนสาวละแวกบ้านใกล้เรือนเคียงมาลงช่วงบันฝ้ายรอบ ๆ กองไฟบริเวณชานบ้าน เรียกว่า "ลงโข่ง" หนุ่มลื้อก็จะชวนกันมาแอ้วสาวบันฝ้ายเป็นกลุ่ม ๆ ใน ระหว่างเดินทางหรือขณะพูดคุยกับสาว ๆ ก็จะจับถ่านาเคส้าเสียบปีในเชิงเกี้ยวพาราสีได้ตอบกัน ไปเรียกว่า "จับถื้อ" พอถึงยามคึกคักก็แยกกันกลับบ้าน โดยมีชายหนุ่มที่รักใคร่ชอบพอสวยถือ ฝ้ายไปส่งถึงเรือน แล้วผู้สาวก็จะเชิญหนุ่มขึ้นไปคุยกันค่อนบนเรือนจนกระทั่งเลขสองยามอาจถึง สามนาฬิกาของวันใหม่จึงรำลากลับ เมื่อต่างฝ่ายรักใคร่จริงใจต่อกันแล้วก็จะบอกให้พ่อแม่ทราบ เพื่อขอความเห็นชอบและนัดเจรจาสู่ขอ

ตามธรรมเนียมของชาวลื้อแล้วก่อนการสู่ขอ พ่อแม่จะไปหาผู้รู้หรือปราชญ์ชาวบ้านช่วย พิจารณาชะตาของคู่หนุ่มสาวเรียกว่า ทำพิธี "ไขว่" หมายถึง การสืบสวนถึงประวัติการสืบสาย โลกิตของทั้งสองฝ่าย ถ้าหากเป็นญาติใกล้ชิดชะตาจะขวางกัน แต่งงานกันไม่ได้ หากฝ่าฝืนจะ เกิดภัยพิบัติแก่พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย อาจเป็นอัมพาตหรือมีเหตุร้ายเกิดขึ้น กับบุคคลเหล่านั้น ถือว่าเป็นข้อห้ามสำคัญซึ่งเป็นจารีตของสังคมลื้อ

กินคองน้อย

เมื่อฝ่ายชายได้รับความยินยอมจากพ่อแม่แล้วก็จะมอบหน้าที่ให้ "พ่อใช้" ซึ่งโดยปกติจะญาติหรือนายบ้านพร้อมกับญาติผู้ใหญ่อีกคนหนึ่งไปเจรจาสู่ขอ พิธีสู่ขอให้ขันห้ามีดอกไม้และรูป 5 คู่ หมายพดู ในการเจรจาสู่ขอจะกล่าวเป็นคำกลอนที่คล้องจองกัน ฝ่ายหญิงอาจตอบตกลงหรือเจรจากตามความสมัครใจของลูกสาวก่อน โดยจะให้พ่อใช้ฝ่ายหญิงไปแจ้งข่าวภายหลัง เมื่อทั้งสองฝ่ายตกลงเป็นเอกภาพกันดีแล้วก็จะนัดวันหมั้น ซึ่งเรียกว่า กินคองน้อย ในวันกินคองน้อยฝ่ายหญิงจะฆ่าหมู 1 ตัว และไก่อีกจำนวนหนึ่ง จัดพาข้าว (สำหรับ) เลี้ยงคองรับญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชาย ส่วนฝ่ายชายจะมอบกำไลเงินเรียกว่า "ปลอกแขนขวัญ" นำหนักเงิน 2 หมัน 5 ปี * เพื่อมอบเป็นของขวัญให้แก่คู่หมั้น ถ้าหากคู่หมั้นมีพี่ชายหรือพี่สาวที่ยังเป็นโสดจะต้องเตรียมอีก 2 หมัน 5 ปี ใส่ขันห้าไปมอบให้เพื่อ "ข่มขวัญอ้ายเอื้อย" ภายหลังพิธีหมั้นแล้วฝ่ายชายจะอยู่ในฐานะเป็น "เขยพาง" คืออยู่ไปพลางก่อน หลังจากนั้นทำพิธีเช่นไหว้บอกเทวดาเรือน (ผีเรือน) เขยพางจะอยู่ในฐานะเป็นคนสองเรือน สามารถไปมาหาสู่อนค้ำคินได้เพื่อช่วยการงานที่บ้านฝ่ายหญิง แต่ยังไม่มิตีर्थกลับนอนด้วยกันฉันสามีภรรยา ในระหว่างนั้นชายจะไม่ไปเกี่ยวพาราตีหญิงอื่น ส่วนหญิงก็จะไม่ไปลงช่วงปิ่นฝ่ายเหมือนแต่ก่อน ทั้งสองจะตั้งใจเก็บหอมรอบริบเพื่อสร้างฐานะครอบครัว เตรียมกายเตรียมใจที่จะเข้าสู่พิธี "สู่ขวัญโอม" ในพิธีแต่งงาน ซึ่งเขยพางจะเปลี่ยนสถานภาพเป็น "เขยตุ้" เพื่ออยู่กับกันฉันสามีภรรยาต่อไปตามปกติ ระยะเวลาจากเขยพางไปหาเขยตุ้จะกินเวลา 3 เดือน ถึง 1 ปี หรือนานกว่านั้น

กินแขกแต่งงาน¹²

เป็นพิธีแต่งงานของเผ่าลื้อ นิยมทำกันหลังเทศกาลออกพรรษา คือ เดือนเจ้ง หรือเดือนยี่ คือ ราวเดือนพฤศจิกายน หรือธันวาคม เป็นคืนไป นิยมทำในเดือนคู่ ให้พระสงฆ์หรือผู้รู้ในหมู่บ้านเลือกหาเมื่อใดวันดีให้เพื่อเป็นสิริมงคลแก่คู่บ่าวสาว พิธีกินคองของเผ่าลื้อจะทำที่บ้านของฝ่ายหญิง โดยให้ทั้งสองฝ่ายรับผิดชอบค่าใช้จ่ายร่วมกัน ส่วนที่นอนหมอนมุ้งฝ่ายหญิงจะจัดหาหรือทำเองเตรียมไว้เมื่ออยู่ในวัยสาว โดยปกติงานกินคองจะใช้เวลา 2 วัน วันแรกเรียกว่า "อุ้นคอง" เป็นวันที่ฝ่ายหญิงจัดเตรียมตั้งของเครื่องใช้และอาหารบางอย่างไว้ล่วงหน้าเพื่อเลี้ยงแขกในวันรุ่งขึ้น วันที่สองเป็นวัน "กินคอง" จะมีแขกซึ่งเป็นญาติของฝ่ายชายและฝ่ายหญิงรวมทั้งชาวบ้านมาร่วมจำนวนมาก

พิธีกินดองเริ่มจากพิธีแห่ขะไปสู่เรือนเจ้าสาว เมื่อถึงหัวบันไดจะมีหญิงผู้หนึ่งที่เป่ากลศตรีของหมู่บ้านเรียกว่า แม่คนดี รับเอาถุงเงิน ง้าว (ดาบ) และมีค้อม (มีคเหน็บ) จากเจ้าบ่าว นำไปมอบให้ญาติผู้ใหญ่ของเจ้าสาว แล้วเข้าพิธีบายศรีเรียกว่า "สู่ขวัญโอม" ในพิธีสู่ขวัญโอมจะมีญาติผู้ใหญ่ของทั้งสองฝ่ายมาผูกข้อมืออวยพรให้แก่คู่สมรส หลังจากนั้นก็จะแห่สะใภ้มายังเรือนฝ่ายชาย ทำพิธีเช่นไหว้เทวดาเรือนเพื่อขอรับเอาขะไปอยู่เรือนของคน ในขณะที่เดียวกันญาติของฝ่ายชายก็จะทำพิธีสู่ขวัญรับสะใภ้ใหม่เพื่อเป็นสิริมงคลแก่เจ้าสาว

ตามฮีตคองประเพณีของลื้อที่เคยปฏิบัติสืบต่อกันมา ขะสู่จะอาศัยอยู่กับพ่อตาแม่ยาย 3 ปี แล้วจึงแต่งดองกลับคืนไปอยู่เรือนพ่อแม่สามีอีก 3 ปี เรียกว่า "สามปีไปสามปีป้อก" ในพิธีแต่งดองกลับคืน จำหูนู 1 ตัว ไก่อีกจำนวนหนึ่งทำพิธีสู่ขวัญ และเงินสินสอดอีก 15 หมั้น ก่อนจะลงจากเรือนทำพิธีบอกกล่าวเทวดาเรือน เพื่อไปอยู่กับพ่อแม่ของสามีจนครบ 3 ปี จึงปลูกเรือนหลังใหม่เพื่อแยกสร้างครอบครัว

การหย่าร้าง

เผ่าลื้อนิยมมีผิวเดียวเมียวเดียว แต่หากขัดแย้งกันในครอบครัวจนไม่สามารถอยู่ด้วยกันได้ก็ต้องหย่าร้างกัน ในกรณีสามีเป็นฝ่ายร้างหรือทอดทิ้ง ตามฮีตคองของเผ่าลื้อจะต้องเสียค่าปรับใหม่เป็นเงิน 6 หมั้น 5 ปี ให้แก่ญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายหญิง และค่าซื้อร้างอีก 1 หมั้น 3 ปี มอบให้แก่ฝ่ายหญิง ถ้าหากภรรยาเป็นฝ่ายขอหย่าจะถูกปรับใหม่เป็นเงินเท่ากัน คือ 6 หมั้น 5 ปี ให้แก่ญาติผู้ใหญ่ของฝ่ายชายและค่าซื้อร้างอีก 2 หมั้น มอบให้แก่ฝ่ายชาย ส่วนลูกให้จัดแบ่งภาระรับผิดชอบฝ่ายละเท่ากัน ๆ กัน

การตาย¹³

เมื่อมีคนตายในบ้าน ญาติพี่น้องจะอาบน้ำอุ่นให้ศพและแต่งตัวให้ใหม่ นำไปนอนไว้ใกล้ ๆ กับเสานางโนเรือน จุดได้นำมันขงไว้ตลอดเวลา พร้อมกับปักดาบเล่มหนึ่งไว้ที่หัวนอนของผู้ตาย เพื่อป้องกันวิญญาณร้ายมารบกวนศพ หลังจากนั้นเจ้าบ้านจะไปนิมนต์พระสงฆ์ที่วัดมาสวดทำบุญอุทิศส่วนกุศล ชาวบ้านจะช่วยกันต่อโลงศพแล้วบรรจุศพเข้าไว้ในโลง ส่วน

กำหนดวันเผาหรือฝังต้องเลือกวันดี จะไม่นำศพไปฌาปนกิจในวันเสียโดยเฉพาะมือขวาและมือซ้าย ถือว่าคะลำหนัก * เพราะเชื่อว่า มือขวาจะเสียชีวิต มือซ้ายจะเสียชีวิตในหมู่บ้านเพิ่มขึ้นอีก การนำศพไปป่าช้าให้เขยหาม 4 คน คนลื้อเชื่อว่าถ้าหากเผาเปลวไฟจะเป็นพาหะส่งวิญญาณของผู้ตายไปขึ้นสวรรค์โดยเร็ว กรณีตายท่าหรือตายโหงเป็นการตายไม่ดีเรียกว่า ตายสะเฒ เช่น ฟ้ำผ่า ตกน้ำ ไม้ทับ ถูกเสือกัด ตายคลอดลูก เชื่อว่าวิญญาณของผู้ตายจะกลายเป็นผียักษ์ รั้งความทุกข์บ้าน ดังนั้นจะไม่ฝังรวมกับเขตคนตายดี หากมีหญิงตายท้องกลมจะใช้เสื่อพันพ้อศพ หุ้มด้วยฟากอีกชั้นหนึ่ง รับประทานอาหารไปฝังทันที ไม่ให้ข้ามคืน โดยหมอมือจะแบกจ้าว (ดาบ) คอนดุงสมแย่ง จุดเทียนถือเดินนำหน้าศพ ในขณะที่เดินไปส่งศพห้ามทุกคนเหลียวดูข้างหลังเป็นอันขาด เมื่อถึงป่าช้า จะแยกไปฝังอีกที่หนึ่งต่างหาก เรียกว่า ป่าช้าผีดิบ ซึ่งผู้คนจะกลัวกันมาก

พิธีส่งผี

ภายหลังฝังหรือเผาครบ 1 ปี ญาติพี่น้องจะประกอบพิธีทานปราสาทอุทิศส่วนกุศลเพื่อให้วิญญาณของผู้ตายไปจุติในภพภูมิที่ดี มีปราสาทไว้อยู่อาศัย โดยญาติพี่น้องจะช่วยกันทำปราสาทจำลองขึ้น 1 หลัง ภายในบรรจุอาหารและสิ่งของเครื่องใช้ เช่น อาหาร ข้าวต้ม ขนม เสื้อผ้า เครื่องนอน และเงินอีกจำนวนหนึ่ง นำไปให้พระสงฆ์ทำพิธีอุทิศส่วนกุศลให้ที่วัดหลังจากนั้นก็ทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ตามโอกาสอันควร

ความเชื่อเรื่องผี

ความเชื่อเรื่องผีเป็นจารีตดั้งเดิมของชนเผ่าลื้อ การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ มักจะมีเรื่องผีมาเกี่ยวข้องอยู่เสมอ นับตั้งแต่การเกิดถึงตาย ได้แก่ ความเชื่อเรื่องผีเรือน ผีบ้าน ผีเมือง ผีเรือนจะมีอยู่ทุกครอบครัว โดยปกติเรือนใดลื้อจะมีห้องบูชาผีเรือนไว้เบื้องหัวนอนในห้องนอนเรียกว่า เทวดาเรือน เพื่อเป็นสิ่งคุ้มครองแก่สมาชิกในครอบครัว และช่วยเตือนสติบุคคลในครอบครัว และบุคคลภายนอกที่เป็นแขกมาเยือน มิให้ประพฤติดังจารีตประเพณีเพราะถ้าผีผีเรือนอาจทำให้คนในครอบครัวเจ็บป่วยหรือเกิดอาเพศร้ายแรงได้ จะต้องเลี้ยงเพื่อขอขมาผีเรือน รวมทั้งปรับไหมบุคคลภายนอกที่ล่วงละเมิด เช่น การคบขู้ผู้สาวตั้งแต่การถูกเนื้อต้องตัวไปจนกระทั่งถึงการได้เสียกัน ส่วนผีบ้านหรือเทวดาบ้านจะมีหอเสื่อบ้านประจำทุกหมู่บ้าน เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพความปลอดภัยแก่ผู้คนในหมู่บ้าน รวมทั้งอำนวยประโยชน์ในการไปมาค้าขายประสบความสำเร็จ

และการทำมาหากินให้เกิดความอุดมสมบูรณ์ โดยปกติจะมีการเลี้ยงผีบ้านปีละ 2 ครั้ง คือ ก่อนฤดูการทำนาในเดือนแปดราวเดือนมิถุนายน และภายหลังการเก็บเกี่ยว คือ เดือนสามราวเดือนมกราคม นอกจากนี้เมื่อจะจัดงานพิธีต่าง ๆ ในหมู่บ้านจะต้องมีเครื่องเช่นไหว้ไปบอกกล่าวเสื่อบ้าน เช่น กินแขกกินคอง ขึ้นบ้านใหม่ หรือแม้แต่จะเดินทางไกลก็จะต้องบอกกล่าว ส่วนผีเมืองของลื้อในลาวจะมีอยู่ที่เมืองอุ ซึ่งเป็นเขตพินนา เมืองอุของสิบสองพันนาในอดีต เมืองสิงและเมืองเบง ผีเมืองประจำเมือง จึงมีรวมกันทั้งหมด 32 คน¹⁴ (โปรตุเกสภาคผนวก 2)

ในอดีตการประกอบพิธีกรรมเลี้ยงผีเมืองจะมีขึ้นเป็นประจำทุกปี แต่ได้เลิกปฏิบัติกันไปภายหลังยุคปลดปล่อย เพราะรัฐบาลตั้งห้ามเนื่องจากเห็นว่าเป็นสิ่งซึ่งมลายูไร้สาระและสิ้นเปลือง ส่วนหมู่บ้านลื้อในแหล่งอื่น ๆ เป็นชุมชนที่อพยพเข้ามาอยู่ภายหลัง เป็นชุมชนระดับหมู่บ้านจึงมีแต่การเลี้ยงผีบ้านหรือเสื่อบ้าน แต่ได้ลดความสำคัญลงไปมากเนื่องจากไม่สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล อย่างไรก็ตามในปัจจุบันทางการได้ผ่อนปรนและให้เสรีภาพในการนับถือศาสนาและลัทธิความเชื่อ จึงมีการประกอบพิธีกรรมกันในระดับท้องถิ่นโดยทั่วไป แต่ได้ลดรายละเอียดของขั้นตอนในพิธีกรรมลงไปมาก¹⁵

ทำบุญเสาไ้บ้าน¹⁶

เสาไ้บ้านหรือเสาหลักบ้าน สร้างขึ้นครั้งแรกเมื่อมีการตั้งหมู่บ้าน เสาไ้บ้านปักไว้ตรงศูนย์กลางของหมู่บ้าน ซึ่งคนในหมู่บ้านจะต้องเคารพ ไม่ลบหลู่ เหยียดหยาม การทำบุญเสาไ้บ้านมีจุดมุ่งหมาย เพื่อสร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่หมู่บ้าน โดยจะประกอบพิธีที่เสาไ้บ้านอันเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีของหมู่บ้านตรงบริเวณทางเข้าหมู่บ้านจะมี “เขื่อนบ้าน” ซึ่งทำเป็นเสา 2 เสาปักเรียงกันมีไม้พาดอยู่ด้านบนปักคร่อมทางเข้าสู่หมู่บ้าน

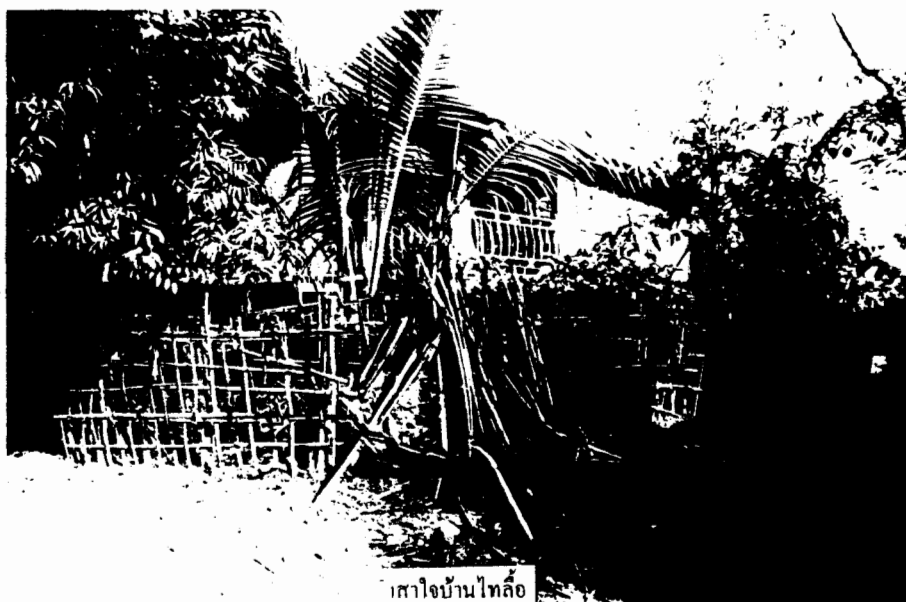
ก่อนถึงวันประกอบพิธีชาวบ้านจะช่วยกันประดับตกแต่งเสาไ้บ้าน บ้านให้สวยงาม ทำความสะอาดบริเวณรอบ ๆ แล้วข้าราชการ ปักฉัตรและธงทิว ใช้คันท้าย ดันอ้อยประดับโดยรอบ วงค้ายสายสิญจน์รอบบริเวณพิธี ทำแท่นบูชาทั่วทั้งสี่ และเทพารักษ์ในบริเวณนั้น มีสิ่งของที่นำมาประกอบในพิธี ได้แก่ ข้าว พริกแห้ง เกลือ ขนมห ข้าวคัม ดอกไม้ รูป เทียน หมากพลู บุหรี่ เมียง ซึ่งได้มาจากการบริจาคของชาวบ้าน

ในวันประกอบพิธีอาจมีการทำบุญตักบาตรในตอนเช้าในบริเวณพิธี หลังจากนั้นพระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถาและสวดพระปริตเทศนาธรรมโบราณเจ็ดคัมภีร์ และเทศนาธรรมสี่บชะคาบ้าน เพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้ายและเสนียดจัญไร หรือสิ่งอัปมงคลทั้งหลายให้ออกไปจากหมู่บ้าน เมื่อจบพิธีแล้วก็จะประพรมน้ำมนต์แก่ผู้มาร่วมพิธีทุกคน

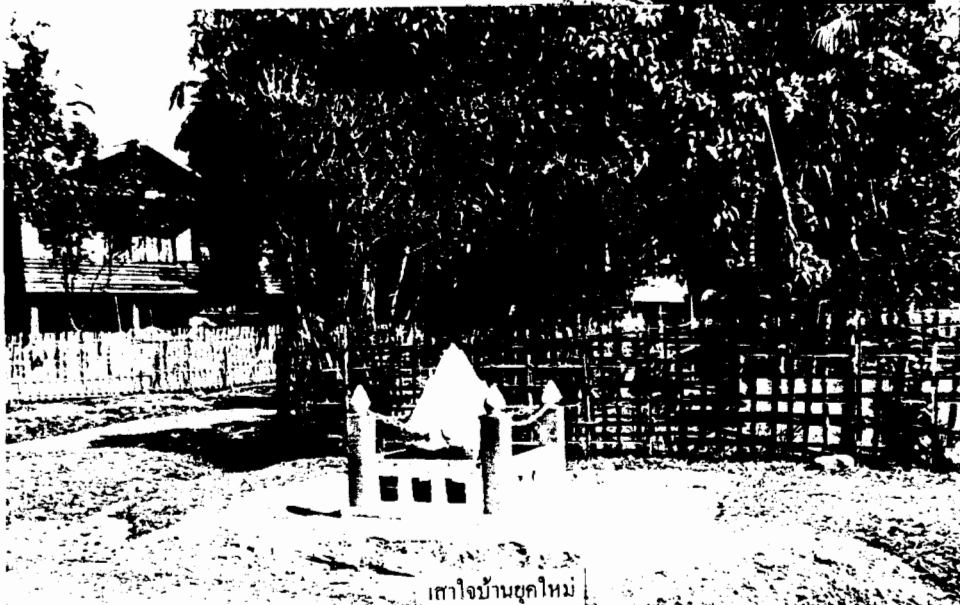
กำหนดวันประกอบพิธีทำบุญเสาไ้บ้านของหมู่บ้านลื้อ จะทำหลังสงกรานต์ของทุกปี ในวัน "ปากปี" ซึ่งถือว่าเริ่มต้นปีใหม่ ประเพณีทำบุญเสาไ้บ้าน เป็นการรวมน้ำใจของชาวบ้านให้มีความสามัคคี โดยการมีกิจกรรมทำบุญร่วมกัน เป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่คนในหมู่บ้าน และสืบทอดมรดกเกี่ยวกับประเพณีให้แก่ลูกหลาน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการประกอบพิธีในระยะหลังจาก ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมักจะเป็นผู้สูงอายุ ส่วนคนรุ่นหลังมักจะไม่ให้ความสนใจมากนัก ภายหลังจากปลดปล่อย พ.ศ. 2518 ทางกรมส่งเสริมการประกอบพิธีกรรมทิ้งมงายไว้สาระและสิ้นเปลือง ทำให้การทำบุญเสาไ้บ้านได้ลดความสำคัญลงไป บางหมู่บ้านเลิกประกอบพิธีกรรม คงมีแต่เสาไ้บ้านเหลือเป็นหลักฐานเท่านั้น ในปัจจุบันรัฐบาล สปป.ลาว ได้ให้เสรีภาพในการประกอบพิธีกรรม จึงมีการทำบุญเสาไ้บ้านในหมู่บ้านลื้อตามปกติทุกปี บางแห่งได้บูรณะเสาไ้บ้านขึ้นใหม่โดยใช้คอนกรีตแทนเสาไ้ไม้แบบเดิมมีการประดับตกแต่งให้สวยงามตามยุคปัจจุบัน *

---

* เช่น กรณีบ้านปุงเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้วได้บูรณะเสาไ้บ้านเมื่อ พ.ศ. 2538 เปลี่ยนเสาไ้มาเป็นเสาอคอนกรีต โดยได้รับอิทธิพลอย่างมาจากบ้านศรีคอนชัย อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย ส่วนที่บ้านนาคำเมืองสิงก็กำลังดำริที่จะเปลี่ยนจากเสาไ้เป็นเสาอคอนกรีตเสริมเหล็กเพื่อความคงทนถาวร

ศาลาบ้านไทรลี้

ศาลาบ้านชุกไหม

เขื่อนบ้านไทรลี้

อึ้งขวัญ

การอึ้งขวัญหรือเรียกขวัญของชาวลื้อ มีลักษณะคล้ายคลึงกับประเพณีอึ้งขวัญโดยทั่วไปในล้านนา ซึ่งเชื่อว่าคนเรามีขวัญอยู่จำนวน 32 ขวัญ วัตถุประสงค์ของการประกอบพิธีกรรมอึ้งขวัญ เพื่อเรียกขวัญคนที่ไม่สบายหรือเพิ่งหายจากการเจ็บป่วยใหม่ให้กลับมาสู่ตัวคนเพื่อมีขวัญและกำลังใจดีขึ้น เชื่อกันว่าคนเจ็บป่วยที่เมื่ออาหารเมื่อทำพิธีอึ้งขวัญแล้วจะกลับมารับประทานอาหารและใช้ชีวิตเป็นปกติ

ลำดับขั้นตอนในการประกอบพิธี

เข้าบ้านหรือญาติของผู้เจ็บป่วย จะจัดเตรียมสิ่งของเพื่อประกอบพิธี ได้แก่ หมาก 1 หัว พลุ 1 เรียง บุหรี่ 1 มวน เมียง 1 มม กล้วย 1 ลูก ข้าวเหนียว 1 ก้อน ปลาบั้ง 1 ตัว ไข่ต้ม 1 ฟอง ไก่ต้ม 1 ตัว นอกจากนั้นยังมีค้ายสายสัญญาณอีกจำนวน 1 เส้น หรือ 9 เส้นก็ได้ ข้าวสารจำนวน 64 เม็ด หรือ 32 คู่ ใส่ในถ้วยใบเล็ก ๆ ไว้ในที่ประกอบพิธี

เมื่อเตรียมสิ่งของเรียบร้อยแล้ว หมอขวัญก็จะเริ่มประกอบพิธีอึ้งขวัญ ถ้อยคำและจำนวนโวหารเป็นแบบพื้นบ้านใช้เวลาประมาณ 50 นาที ในขณะที่หมอขวัญกำลังทำพิธีไถ่เจ็บสจะมีการเสี่ยงทาย เพื่อดูว่าขวัญของผู้ป่วยกลับคืนมาแล้วหรือยัง โดยหยิบข้าวสารจากในถ้วยขึ้นมานับ ถ้าหากหยิบครั้งแรกได้จำนวนเป็นคู่ ครั้งที่สองได้จำนวนคี่และหยิบได้จำนวนคู่อีกครั้งที่สามแสดงว่าขวัญผู้ป่วยกลับคืนมาแล้ว แต่ถ้าหยิบได้จำนวนคี่ - คี่ หรือ คู่ - คู่ติดกัน แสดงว่าขวัญยังไม่มา หมอขวัญก็จะทำพิธีเรียกขวัญต่อไปอีก แล้วเสี่ยงทายใหม่จนกว่าจะหยิบข้าวสารได้จำนวนคู่สลับคี่และหยิบจำนวนคู่อีกครั้งหนึ่งก็ถือว่าขวัญกลับมาแล้วเป็นเสร็จพิธี หลังจากเสร็จพิธีแล้วก็จะนำปลาบั้ง ไข่ต้ม และไก่ต้มมาให้ผู้ป่วยรับประทาน

การเรียกขวัญอีกอย่างหนึ่งที่ไม่มีพิธีการ คือ เวลาลูกหลานตกใจร้องไห้ หรือ หกสั้ม ผู้ใหญ่ก็จะอุ้มแล้วใช้มือลูบหัวและหลัง แล้วกล่าวปลอบใจว่า "ขวัญมา ๆ ขวัญมาอยู่กับเนื้อกับตัว" ซึ่งนิยมปฏิบัติกันมาเป็นประจำ

การอัญเชิญวิญญาณเป็นประเพณีพื้นบ้านที่มีผลทางด้านจิตใจ เป็นการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคคลที่เสียชีวิตให้มีสภาพจิตใจที่ดีขึ้น อีกอย่างหนึ่งเมื่อคนป่วยที่เพิ่มขึ้นจากไข้เริ่มรับประทานอาหารที่ดีมีคุณภาพ ก็จะช่วยให้สุขภาพแข็งแรงจนหายเป็นปกติได้ในที่สุด

ส่งเคราะห์ ¹⁷

ส่งเคราะห์ เป็นพิธีกรรมพื้นบ้านของคนไทยที่คล้ายกับของภาคเหนือของไทย การส่งเคราะห์เป็นการส่งสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ออกไปจากผู้มีเคราะห์หรือผู้ประสบเคราะห์กรรมต่าง ๆ เพื่อให้ได้อยู่สุขสบายปลอดภัยจากโรคภัยไข้เจ็บและอันตรายทั้งปวง รวมทั้งเป็นการเสริมแรงใจให้แก่ผู้ประสบเคราะห์กรรมอีกด้วย

การประกอบพิธีกรรมส่งเคราะห์จะกระทำเมื่อมีเหตุ 2 ประการ

ประการแรก ส่งเคราะห์ตามราศี ตามวันเดือนปีเกิด ตามโชคชะตาที่หมอดูหรือผู้รู้ได้ทำนายทักไว้ว่า ปีใดคนเกิดวันไหนจะมีเคราะห์ โดยการกำหนดจากการถือฤกษ์ตามวันสงกรานต์ เช่น ปีใดวันสงกรานต์ตรงกับวันอาทิตย์ ผู้ที่เกิดวันพุธจะต้องเข้าพิธีส่งเคราะห์เพื่อจะได้อยู่สุขสบายปราศจากเคราะห์ภัยอันตรายต่าง ๆ ตลอดปี

ประการที่สอง ทำพิธีส่งเคราะห์เมื่อประสบภัยพิบัติต่าง ๆ เช่น ประสบอุบัติเหตุ ทำให้เจ็บป่วยก็จะทำการส่งเคราะห์เพื่อให้พ้นจากภัยพิบัติทั้งปวง

การเตรียมทำพิธีส่งเคราะห์ เตรียมทำสะดวง (กระทง) โดยนำกากกล้วยมาปั้นเป็นรูปสี่เหลี่ยมจตุรัส กว้างยาวราว 1 สอก ใช้ไม้ไผ่เล็ก ๆ เสียบเป็นแนวขวางบุทับด้วยใบตอง แบ่งออกเป็นห้องหรือช่องจำนวน 9 ห้อง แต่ละห้องจะใส่สิ่งของลงไปให้ครบจำนวนเท่า ๆ กัน อย่างละ 8 ชิ้น เรียกว่า เครื่องแปด ได้แก่ แกงส้ม แกงหวาน ป้าว (มะพร้าว) ศาล (น้ำตาล) กกล้วย อ้อย หมาก พลู บุหรี่ ข้าวจี (ข้าวเหนียวปั้น) ใส่เกลือข้างใน 1 เม็ด ข้าวดอก ดอกไม้ ธูปเทียน ตรงมุมทั้ง 4 ด้านของสะดวงปักด้วยธง 6 สี คือ ดำ แดง ขาว เหลือง เขียว น้ำเงินหรือคราม บางครั้งใช้สีขาวแทนทั้งหมด เพราะมีความเชื่อว่าสีขาวจะทำให้ปราศจากเคราะห์อย่าง

ขึ้นตั้งหรือย่นยักครุ สำหรับหมอผู้ประกอบพิธี ประกอบด้วย ดอกไม้ 4 ดอก เทียน 4 เล่ม เงินค่าคาย (ค่ายกครุ) 1 ปี

ขั้นตอนของการประกอบพิธี พิธีจะเริ่มโดยหมอผู้ประกอบพิธีทำพิธียกครุ โดยหันหน้าไปทิศตะวันออกแล้วกล่าวคำยกครุ เสร็จแล้วก็ประกอบพิธีส่งเคราะห์ โดยให้ผู้เข้าพิธีนั่งลง แล้ววางสะตวงไว้ตรงข้างหน้า ส่วนขันนํ้ามนต์วางไว้ที่หน้าหมอผู้ประกอบพิธี ซึ่งนั่งอยู่ด้านหลังผู้เข้าพิธี เมื่อพร้อมแล้วก็เริ่มกล่าวสรรเสริญพระพุทธรูป พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ และพระพรหม จากนั้นก็ร่ายคาถาสำหรับปิดเคราะห์ให้ออกจากร่างกายของผู้เข้าในพิธี จบแล้วหมอพิธีก็จะเก็บเอาเครื่องยกครุใส่ย่ามส่วนตัว ส่วนสะตวงนำไปทิ้งไว้นอกบ้านเป็นเสร็จพิธี

การส่งเคราะห์เป็นอีตของลือที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา เพื่อเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจเป็นการบำรุงขวัญ และให้กำลังใจแก่ผู้ที่ประสบเคราะห์กรรมให้หายจากความวิตกกังวล ทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเองมากขึ้น ในการประกอบอาชีพการงาน และพร้อมที่จะต่อสู้กับอุปสรรคและภัยอันตรายในภายภาคหน้า

สืบชะตา¹⁸

การสืบชะตาเป็นจารีตประเพณีของหมู่บ้านไทลื้อโดยทั่วไป มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เป็นสิริมงคล และขับไล่สิ่งชั่วร้ายที่เป็นเสนียดจัญไรให้ออกไปจากบุคคลหรือสถานที่ พิธีสืบชะตา 2 ประเภท คือ สืบชะตาคนและสืบชะตาบ้าน

พิธีสืบชะตาคน จะจัดทำในโอกาสต่าง ๆ กันเช่น ขึ้นบ้านใหม่ ภายหลังจากการเจ็บป่วย หรือทำในโอกาสที่หมอคู่ทำนายทายทักว่าดวงชะตาไม่ดี บางครั้งก็ทำเพื่อสะเดาะเคราะห์ ภายหลังจากประสบเคราะห์กรรม เมื่อสืบชะตาแล้วเชื่อว่าจะช่วยเสริมสร้างดวงชะตาให้ดีขึ้น อีกทั้งเป็นการบำรุงขวัญและกำลังใจของผู้ที่ประสบจากเคราะห์กรรมหรือผู้เจ็บป่วย ให้กลับคืนสู่สภาพปกติ

สถานที่ประกอบพิธีใช้บริเวณข้างของผู้เข้าในพิธีสืบชะตา โดยใช้ห้องโถง ลานบ้าน หรือบริเวณบนบันไดบ้าน สำหรับสิ่งของเครื่องใช้ในพิธีมีไม้่างขนาดเล็กนำมาบดรวมกัน มีจำนวนมากกว่าอายุผู้เข้าพิธีสืบชะตา 1 อัน ไม้ค้ำศรีขนาดความยาวเท่ากับความสูงของผู้เข้าพิธี

จำนวน 3 ท่อน นอกจากนี้มีกระบอกข้าว กระบอกทราย กระบอกน้ำ สะพานลวดเงิน สะพานลวดทอง เบี้ยแถว (ใช้เปลือกหอยแทน) หมากแถว มะพร้าวอ่อน กล้วย อ้อย หมอน เสื้อดอกไม้ รูปเทียน และมีเทียนชัยเล่มยาว 1 เล่ม การจัดสถานที่ใช้ไม้ตั้งเป็นกระโจมสามเหลี่ยมตรงกลางเป็นที่วางสำหรับวางเสดวงและสิ่งของเครื่องใช้ในพิธีจัดที่ว่างใกล้ ๆ กระโจมให้เป็นที่นั่งสำหรับผู้เข้าไปรับการสืบทอดแล้ววนด้วยสายสิญจน์ 3 รอบ โยงกับเสากระโจมทั้งสามจนแล้วนำไปพันรอบพระพุทธรูป และพระที่สวดทำพิธี

โดยปกติการสืบทอดคนที่เจ็บป่วยหรือประสบเคราะห์กรรมในหมู่บ้านไทลื้อใช้พระสงฆ์เพียง 1 รูป สำหรับท่องคาถาและบทสวดจนแล้วใช้ด้วยสายสิญจน์ผูกข้อมือผู้ป่วยเป็นเสร็จพิธีส่วนการสืบทอดคนที่ประกอบพิธีพร้อมกับขึ้นบ้านใหม่ ใช้พระ 5 รูปขึ้นไป เพื่อสวดพระปริต สวดชัยนโต ให้ศีลให้พร ฟังเทศน์สังคหะ และเทศน์สืบทอด ตัวแทนที่เข้าไปนั่งในสายสิญจน์คือผู้นำครอบครัวหรือผู้ที่อาวุโสสูงสุดในครอบครัวเพื่อเป็นสิริมงคลแก่บ้านและครอบครัว

พิธีสืบทอดบ้าน

การสืบทอดบ้านมีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเป็นสิริมงคลให้แก่หมู่บ้าน โดยจะประกอบพิธีที่หอเสื่อบ้านหรือบริเวณเสาเอนบ้านซึ่งเป็นศูนย์รวมในการประกอบพิธีของหมู่บ้าน

ก่อนถึงวันประกอบพิธีชาวบ้านจะช่วยกันประดับตกแต่งหอเสื่อบ้าน หรือเสาเอนบ้านให้สวยงาม ทำความสะอาดบริเวณรอบ ๆ แล้วจัดราชวัตร ปีกฉัตรและธงทิว ใช้ต้นกล้วย ต้นอ้อยประดับโดยรอบ วงด้วยสายสิญจน์รอบบริเวณพิธี ทำแท่นบูชาทั่วทั้งสี่และเทพารักษ์ในบริเวณนั้นมีสิ่งของที่นำมาประกอบในพิธี ได้แก่ ข้าว พริกแห้ง เกลือ ขนมห้า คัม ดอกไม้ รูปเทียน หมาก พลุ บุหรี่ เมียง ซึ่งได้มาจากการบริจาคของชาวบ้าน

ในวันประกอบพิธีจะมีการทำบุญตักบาตรในตอนเช้า ในบริเวณพิธีหลังจากนั้นพระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถา และสวดพระปริต เทศนาธรรมสืบทอดเพื่อขับไล่สิ่งชั่วร้ายและเสียดิฉิบหรือสิ่งอัปมงคลทั้งหลายให้ออกไปจากหมู่บ้าน เมื่อจบพิธีแล้วก็จะปะพรมน้ำมนต์แก่ผู้มาร่วมพิธีทุกคน

กำหนดวันประกอบพิธีสืบชะตาบ้านของหมู่บ้านใดจะทำหลังสงกรานต์ของทุกปี ประเพณีสืบชะตาบ้าน เป็นการรวมน้ำใจของชาวบ้านให้มีความสามัคคี โดยการมีกิจกรรมทำบุญร่วมกันเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่คนในหมู่บ้าน และสืบทอดมรดกเกี่ยวกับประเพณีให้แก่ลูกหลานแต่เป็นที่น่าสังเกตว่า การประกอบพิธีในระยะหลัง ได้ลดขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมลงไปมาก เพราะ เริ่มมีการรื้อฟื้นพิธีกรรมขึ้นใหม่ เนื่องจากถูกทางการสั่งห้ามภายหลังการปลดปล่อยเมื่อ พ.ศ. 2518

ปู่จาเตียน¹⁹

ปู่จาเตียนหรือบูชาเตียน เป็นประเพณีการสะเดาะเคราะห์อีกแบบหนึ่ง เพื่อบูชาหลักเคราะห์ภัยต่าง ๆ ที่มีมาถึงตนเองและครอบครัว รวมทั้งญาติพี่น้อง นิยมประกอบพิธีในวันเข้าพรรษา ออกพรรษา และเทศกาลสงกรานต์ แต่ในวันอื่น ๆ ก็สามารถทำได้ตลอดทั้งปี บางคนทำพิธีเพื่อความมีโชคลาภ บางคนก็ทำเพื่อแผ่เมตตาตามหานิยม

เตียนที่ใช้บูชาใช้เทียนไข หรือเทียนขี้ผึ้งธรรมดา ผู้ประกอบพิธี ได้แก่ พระสงฆ์ สามเณร ปู่อาจารย์ หรือผู้ที่เคยบวชเรียนมาแล้ว เขียนคาถาเป็นอักขระพื้นเมืองซึ่งเป็นอักษรล้านนาบนเทียนไข วิธีเขียนทำได้ 3 แบบ คือ บูชาเพื่อหลักเคราะห์ บูชาเพื่อรับโชค และบูชาสืบชะตา

ประเพณีบูชาเตียนในปัจจุบันยังปฏิบัติกันอยู่ในหมู่บ้านลื้อ เพื่อเป็นการเสริมกำลังใจให้แก่ตนเองและครอบครัว การประกอบพิธีบูชาเตียนสามารถทำแทนกันได้ เช่น กรณีที่สมาชิกในครอบครัวอยู่ห่างไกลพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ อาจประกอบพิธีให้ก็ได้ เป็นการส่งจิตใจถึงกันเพื่อสร้างความอบอุ่นให้กับครอบครัว

ปู่จาข้าวหลักเคราะห์²⁰

การปู่จาข้าวหลักเคราะห์หรือบูชาหลักเคราะห์ เป็นการประกอบพิธีทางศาสนาเพื่อขี้อเอาพระรัตนตรัยเป็นสรณะ มีวัตถุประสงค์เพื่อสะเดาะเคราะห์ไว้ล่วงหน้าให้แก่ตนเองและสมาชิกในครอบครัว นิยมประกอบพิธีกันในเทศกาลสงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา โดยขี้อถือเป็น

ประเพณีที่ปฏิบัติติดต่อกันมานานแล้ว เป็นการเสริมสร้างความเป็นสิริมงคลแก่ครอบครัว โดยเชื่อว่าปราศจากเคราะห์และภัยอันตรายทั้งปวง

สิ่งของที่ใช้ประกอบพิธี กระทั่งซึ่งเรียกว่า คั่ว๊ก (กระทั่งเล็ก ๆ) บรรจุใบขนุน ใบดอกแก้ว ใบคำ กล้วย อ้อย มะพร้าว น้ำตาล เทียนไข หมาก พลุ นุหรี เมียง ซ่อ (ธงสามเหลี่ยมเล็ก ๆ ทำด้วยกระดาษ) ข้าวเหนียวหนึ่งปิ่นเป็นก้อนให้ครบจำนวนของสมาชิกในครอบครัว ผ้าติด (ใช้ด้าย 5 เส้น รวมกับไว้สำหรับจุดไฟขณะทำพิธี) สีสายยาว (ใช้ด้าย 5 เส้น แต่ยาวกว่าผ้าติด) และเสื้อผ้าของสมาชิกในครอบครัวทุกคน

การจัดเตรียมสิ่งของ จะดำเนินการล่วงหน้า 1 วัน เรียกว่า วันดา จะจัดเตรียมทำคั่ว๊กสำหรับใส่สิ่งของและจัดหาสิ่งของที่จะใช้ประกอบในพิธีให้พร้อม และทำคั่ว๊กอีกอันหนึ่งใส่ข้าว 1 ก้อน กล้วย 1 ใบ เรียกว่า ใส่ข้าวปิ่นกล้วยหน่วย สำหรับบูชาพระแม่ธรณี โดยนำไปวางไว้ที่ประตูรั้วหน้าบ้าน ส่วนเสื้อผ้าของสมาชิกในครอบครัวบรรจุนำใส่กระบุงเตรียมไว้

ขั้นตอนการประกอบพิธีที่วัด การประกอบพิธีกระทำในตอนเช้า เมื่อชาวบ้านมาพร้อมกันที่ศาลาวัดหรือในวิหาร พระสงฆ์จะสวดมนต์รับศีลเสร็จแล้วก็จะเริ่มกล่าวคำบูชาข้าวหลักเคราะห์ ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านก็จะทำพิธีจุดไฟเผาผ้าติด คือ ด้ายสีขาวที่เตรียมมาและจุดเทียน มีชาวบ้านบางส่วนนำผ้าติดและเทียนไปจุดข้างวิหารหรือข้างกำแพงวัด เมื่อพระกล่าวคำบูชาข้าวหลักเคราะห์จบแล้ว ผู้ประกอบพิธีก็จะคว้ากระบุงที่บรรจุเสื้อผ้ากลับด้านล่างเป็นด้านบนแล้วสลัด เป็นการไล่เคราะห์ใส่ในคั่ว๊กเครื่องเช่นบูชา จากนั้นก็จะนำคั่ว๊กไปถวายพระพุทธรูปในวิหารแล้วนำกลับลงมาที่ศาลา เมื่อเสร็จพิธีแล้วก็จะนำคั่ว๊กข้าวหลักเคราะห์ไปทิ้งไว้ข้างนอกวัด

พิธีบูชาข้าวหลักเคราะห์ในปัจจุบันยังคงพบเห็นอยู่ในวัดเกือบทุกแห่ง เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้ประกอบพิธีเกือบทั้งหมดเป็นผู้หญิงที่เป็นแม่บ้านหรือผู้หญิงที่สูงอายุ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความรักและความห่วงใยของแม่บ้านที่มีต่อสมาชิกในครอบครัวทุกคน

แสกนา ²¹

แสกนา คือ การแรกนาของชาวบ้าน แบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ แสกนาดอนหว่านกล้า และแสกนาปลูกนา (ดำนา) ประเพณีแสกนาชาวลื้อเชื่อว่าเป็นการประกอบพิธี เพื่อกราบไหว้พระแม่ธรณี รวมทั้งเจ้าที่เจ้าทางเพื่อขออนุญาตหลักแผ่นดินทำกิน

การแสกนาหว่านกล้า ก่อนประกอบพิธีจะต้องไปขอคำปรึกษาจากอาจารย์ซึ่งเป็นผู้รู้ประจำหมู่บ้าน เพื่อดูฤกษ์วันให้เป็นมงคลเสียก่อน คำรณระบุว่าบุคคลใดก็ตามจะไถนาให้ดูการกลับตัวของนาถ เวลาไถให้เริ่มจากทิศหัวนาไปยังทิศหางนา ไม่ย้อนจากทางหางไปสู่หัวนา เพราะมีความเชื่อว่าเป็นการย้อนทวนเกล็ดคนาค ทำให้เปลืองเสื้อผ้าที่สวมใส่และอุปกรณ์การไถ

การแสกนาตอนปลูก การประกอบพิธีใช้ข้าวเหนียว 1 ก้อน ถั่ว 1 ผล เรียกว่า "ข้าวปั้นกล้วยหน่วย" ปั้นดินเป็นรูปเปิด ไก่ หมู หมา และทำตาแหลว (เฉลียว) ไปประกอบพิธีที่วัด แล้วนำไปไว้ที่ทุ่งนา เพื่อไหว้บอกกล่าวพระแม่ธรณีปกป้องรักษาต้นข้าวให้ข้าวนาดีไม่มีศัตรูมาทำลาย

เมื่อเริ่มปักดำข้าวกล้าต้นแรกให้พูดว่า พุทธิ สรณ คจณามิ ดันที่สองพูดว่า ธรรม สรณ คจณามิ ดันที่สามพูดว่า สังฆ สรณ คจณามิ แล้วปักดำไปเรื่อย ๆ โดยกล่าวไตรสรณคมไปจนจบ เรียกว่า "สรณคมเก้าบั้ง" เป็นเสร็จพิธี

คู่ขวัญควาย ²²

คู่ขวัญควาย เป็นประเพณีที่เดือนสติและจิตใจให้คนเรามีความกตัญญูกตเวที ระลึกถึงบุญคุณของสัตว์ที่ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลแก่มนุษย์ โดยเฉพาะควายที่ได้ให้แรงงานไถนา เพื่อพลิกแผ่นดินให้คนได้ปลูกข้าว ในขณะที่ไถครานั้นบางครั้งได้คู่ คำ เขียน ดี ดังนั้น เมื่อสิ้นฤดูกาลไถคราดจึงมีการประกอบพิธีคู่ขวัญควาย

สิ่งที่ใช้ประกอบในพิธีมี ไก่ต้มตัวเมีย 2 ตัว ข้าวกล้า 1 มัด ค้ายสายสิญจน์ นำมาทบทกัน 7 เส้น สวดยอกไม้(กรวย) 1 คู่ แอกควาย 1 อัน

ลำดับขั้นตอนในการประกอบพิธี เมื่อจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ประกอบในพิธีเรียบร้อยแล้ว เจ้าของจะนำควายไปอาบน้ำทำความสะอาดแล้วนำมาเข้าสู่พิธี ใช้ค้ายสายสัญญาณ ผูกสายคอกไม้ติดเขาทั้งสองข้าง ส่วนไก่ต้มบรรจุใส่ตาควางไว้ใกล้ ๆ ควาย เริ่มคืนพิธีโดยหมอบทำขวัญ กล่าวพรรณนาถึงบุญคุณของควายและการใช้งานไถคราดพลิกแผ่นดินให้ได้เพาะปลูก จากนั้นก็ขอโหสิกรรมที่ได้ล่วงเกิน คุณา เฌียน ตี ในระหว่างฤดูกาลทำนา

เมื่อกล่าวจบแล้ว ก็จะเอาแอกขึ้นไต่คอกควาย แล้วทำพิธีปลดแอกโดยกล่าวว่า "ปลดจากแอก แยกจากไถ ฝนตกจะไปฝนเห็นกล้า ฟ้าฮ้องจะไปฝนในนา ปล่อยกินหญ้าอ่อนน้ำใส" เสร็จแล้วเอาหางกล้าและหญ้าอ่อนที่เตรียมไว้ให้ควายกินเป็นเสร็จพิธี

สู่ขวัญข้าว ²³

สู่ขวัญข้าว เป็นประเพณีของชาวนาที่ประกอบพิธีภายหลังฤดูเก็บเกี่ยว เพื่อเป็ลสิริมงคลแก่ผู้ขังฉางและครอบครัว เพราะมีความเชื่อว่าเมื่อได้ทำพิธีสู่ขวัญข้าวแล้ว "กินอย่าหือตัก จักอย่าหือซ้ำ หือเหลือกินเหลือทาน" หมายถึง กินไม่สิ้นเปลืองให้เหลือกินเหลือไว้เผื่อทำบุญ

พอถึงฤดูเก็บเกี่ยว ชาวนาจะหาฤกษ์ยามจากอาจารย์ประจำหมู่บ้าน เพื่อหาวันที่เหมาะสมสำหรับการเก็บเกี่ยว ตามตำราแบ่งวันออกเป็น 2 ประการ คือ วันจรมกับวันฟูยัดตามจันทรคติ ข้างขึ้น ข้างแรมเป็นหลัก วันจรมเป็นวันไมติเชื่อกันว่าหากทำสิ่งใดมีแต่จะล้มจรมส่วนวันฟูเป็นวันดีประกอบการงานสิ่งใดจะเจริญรุ่งเรืองและก้าวหน้า เมื่อได้ฤกษ์ดีแล้วชาวนาจะลงมือเกี่ยวข้าว เมื่อนำข้าวไปเก็บที่ขังฉางเรียบร้อยแล้ว ก็จะทำพิธีสู่ขวัญข้าว ถ้าหากมีนาอยู่หลายแห่งจะประกอบพิธี ณ ที่ซึ่งเสร็จจากการเก็บเกี่ยวหลังสุด

สิ่งของที่ใช้ประกอบพิธีมี กระบุง สติง บายศรีปากชาม 1 ชุด คอกไม้ 1 คู่ รูปเทียน 2 คู่ ไข่ต้ม 1 ฟอง ตาแหลว (เฉลว) 1 อัน เพื่อนำไปประกอบพิธีที่สถานนวดข้าว ผู้ประกอบพิธีส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้หญิง

การประกอบพิธี เริ่มต้นด้วยการใช้มือซ้ายจับมัดข้าวใส่กระบุง มือขวาจับพัดเรียกว่า "ก่า" พัดโบกเข้าไปในกระบุง 3 ครั้ง พร้อมกับกล่าวเชิญขวัญข้าวว่า "มาเนอขวัญข้าว มาอยู่ในเกล้าในเย จ้างจักย่ำโห โงจักย่ำเกล้า หื้อมาอยู่เล่าอยู่เย" (มาเถิดขวัญข้าวมาอยู่ในขี้งในฉาง ข้างจะเหยียบหัววัวจะเหยียบเกล้า ให้มาอยู่ในขี้งในฉาง) ในขณะที่ทำการเก็บขวัญข้าวก็จะเรียกขวัญเดินไปเคิมมาทำพิธีวนไปเรื่อย ๆ รอบลานนวดข้าวใช้สวิงตักขวัญข้าวและรวงข้าวที่ยังตกหล่นอยู่ในกระบุงเสร็จแล้วนำไปยังขี้งข้าว เลือกมูมโคมูมหนึ่งของขี้งฉางโดยให้สูงพอสมควร เอาใบตองแท้ และใบขนุนใส่ไว้เพื่อให้มีกลิ่นหอมแก่ครอบครัว นำกระบุงขวัญข้าววางลงพร้อมกับพูดว่า "กินอย่าไปตัก จักอย่าไปลงหื้อมันเหมือนบ่าหินก้อนหนา บ่าผาก้อนใหญ่" (กินอย่าให้สิ้นเปลือง ให้มันคงเหมือนกับหินผา) นำสวิงวางลงไว้ใกล้ ๆ แล้วนำรวงข้าวส่วนหนึ่งไปไว้ที่เทวดาเรือน (หิ้งผีเรือน) เป็นเสร็จพิธี

ทานข้าวใหม่และกินข้าวใหม่

ทานข้าวใหม่และกินข้าวใหม่ เป็นประเพณีที่ชาวลื้อปฏิบัติสืบต่อกันมานานแล้ว กล่าวคือ เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวมาไว้ในขี้งฉางแล้ว ก่อนจะนำข้าวไปค้าหรือนำไปสีต้องหาฤกษ์ยามมือสันทันต์ โดยดูจากตำรา ซึ่งจารึกลงบนแผ่นไม้ขนาดกว้างราว 4 นิ้ว ยาวราว 1 ศอก เรียกว่า "ปี้กคะตั้น" ซึ่งจะมีประจำที่ขี้งข้าว วันพระวันศีลจะไม่นำข้าวออกจากขี้งเพราะเชื่อว่าขวัญข้าวจำศีลภาวนาเช่นเดียวกับคน แต่ปัจจุบันระยะ 4-5 ปี มานี้ความเชื่อดังกล่าวเริ่มเสื่อมคลายลง

การทานข้าวใหม่จะเริ่มในตอนเช้า โดยนึ่งข้าวเหนียวใหม่พร้อมทั้งทำอาหารไปทำบุญที่วัด เพื่ออุทิศส่วนกุศลของการกินข้าวใหม่ไปยังนุพการีผู้ที่ล่วงลับไปแล้ว และเป็นการนำข้าวใหม่ไปถวายพระด้วย ภายหลังกลับจากการทำบุญที่วัดก็จะนำข้าวใหม่และอาหาร ไปให้นุพการีที่ยังมีชีวิตอยู่รับประทานก่อน ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อแม่ เมื่อรับประทานเสร็จแล้วก็จะให้พรแก่ลูกหลาน เช่น กล่าวว่ "กินอ้มไปอ้อตค จักอ้มไปหื้อลง หื้อกินมันมันฮั้น กินยาว" หมายถึง กินอย่าให้สิ้นเปลืองให้กินไปได้นาน ๆ

ปักเอน ²⁴

ปักเอน เป็นประเพณีการปลูกบ้านของชาวลื้อที่แสดงให้เห็นถึงความสมัครสมานสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกันของเพื่อนบ้านใกล้เคียงและญาติมิตร ก่อนทำพิธีเจ้าของบ้านจะไปบอกกล่าวญาติมิตรและเพื่อนบ้านมาช่วยเหลือ ดังนั้น เมื่อถึงวันปักเอนทุกคนจะหยุดภาระกิจการงานประจำของตน ไปช่วยยกเสาเรือน รวมทั้งปลูกสร้างบ้านจนแล้วเสร็จซึ่งจะใช้เวลา 2-3 วัน

ลักษณะทั่วไปของเรือนพักอาศัย เป็นเรือนใต้ถุนสูงสร้างด้วยไม้ไผ่หรือไม้จริง เสาทุกต้นจะเจาะรู เพื่อสอดรองรับกระดานพื้นเรือน เสาเรือนตั้งอยู่บนแผ่นดิน ซึ่งวางรับไว้บนพื้นดิน ไม้นิยมฝังดิน เพื่อป้องกันปลวก ตัวเรือนมีห้องโถงขนาดใหญ่ 1 ห้อง ภายในห้องแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนครัวไฟ รับประทานอาหาร และรับแขก กับส่วนที่ใช้สำหรับหลับนอน โดยมีฝ้ากันเป็นแนวแบ่งเขต ประตูห้องนอนจะใช้ผ้ากั้น (ผ้าม่าน) ปิดแทนประตู นิยมใช้มุ้งสีดำ ซึ่งยับยิบขอบด้านบนด้วยผ้าแพรจีนหรือผ้าสีแดง บริเวณที่นอนเป็นเขตหวงห้ามจะเข้าได้เฉพาะบุคคลในครอบครัวเท่านั้น บุคคลภายนอกจะก้าวล้ำเขตเข้าไปไม่ได้เพราะถือว่าผิดผีเรือน ส่วนข้างนอกมีที่สำหรับพักผ่อนเรียกว่า เต็น อยู่ทางทิศใต้ของห้องนอน เรือนถือนิยมสร้างหันหน้าจั่วไปแนวทิศเหนือ - ใต้ ออกไถ่ยกสูงทำให้แปเรือนและหลังคาลาดชันกว่าเรือนของชนเผ่าอื่น มีช่องหน้าต่างเล็ก ๆ 1-2 ช่อง เรียกว่า "ป้องเม้ม" หรือไม่มีหน้าต่างเลย เพื่อป้องกันอากาศหนาวทำให้ภายในตัวเรือนมีค มีเตาไฟอยู่ในเรือนเพื่อประกอบอาหารและให้ความอบอุ่น บันไดขึ้นทางทิศตะวันออกทอดไปทางตะวันตก แปเรือนด้านหน้าจะจุ่มลงหลังคาบ้านคลุมบันไดทั้งหมดมุงด้วยหญ้าคา มีชานบ้านไว้สำหรับตากสิ่งของและใช้งานเอนกประสงค์อื่น ๆ มีร้านน้ำอยู่ด้านหน้าหรือด้านข้างตัวเรือน

ฝ้าข้างแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ เสวียน และเยข้าว เสวียนเป็นภาชนะใส่ข้าวเปลือกสานด้วยไม้ไผ่เป็นรูปทรงกระบอก ด้านนอกทาดด้วยมูลวัวควายผสมกับดินเหนียวเพื่อป้องกันแมลงและความชื้น ตั้งไว้บนยกฐานมีหลังคาคลุมไว้ติดกับตัวบ้านด้านหลังหรือข้างบ้านส่วนเยข้าวหรือฝ้าข้างนิยมทำเป็นเรือนไม้จริงหรือทำด้วยฟากยกใต้ถุนสูง มีระเบียบรอบสำหรับวางหรือเก็บสิ่งของต่าง ๆ ทำหลังคาหน้าจั่วแยกออกจากตัวเรือน

จีนเฮินใหม่

จีนเฮินใหม่ เป็นประเพณีขึ้นบ้านใหม่ของลื้อ จากคำบอกเล่าของท้าวจินดา อายุ 58 ปี ช่างฝีมือแกะสลักทึลื้อบ้านผานมแขวงหลวงพระบางเล่าว่า เมื่อสร้างบ้านเสร็จแล้วผู้เฒ่าผู้แก่จะจัดเตรียมสิ่งของเครื่องใช้ในบ้านเพื่อใช้ในพิธีจีนเฮินใหม่ มีแพะ ยอ ข่ายดักปลา ข้าวสาร หวด นึ่งข้าว หม้อนึ่ง ครก เครื่องนอน ก่อนขึ้นบ้านใหม่มีการทำพิธีการบูชาเทวดา ผู้เฒ่าผู้แก่ส่วนหนึ่งจะขึ้นไปคอยอยู่บนบ้าน โดยผู้ที่อยู่บนบ้านจะถามว่า "สุเจ้าทั้งหลาย มีแพะ มีมอ มานั่งกันอยู่ที่นี้มาแต่ไหนมาแต่กวางแต่ไก่อ" แล้วจะมีผู้ตอบรับจากข้างล่างว่า "ผู้ข้าทั้งหลายหาที่อยู่ที่กินบ่ได้ที่อยู่มันแคบ เฮินหลังนี้ขอมายู่กินคงเป็นคนอย่างคนมี "....." มายู่ก็ได้เฮินหลังนี้มีเจ้าของฮักษาต่อ" หลังจากนั้นก็จะช่วยกันนำสิ่งของขึ้นไปบนบ้านแล้วเลี้ยงอาหารแขกผู้มาร่วมงานเป็นอันเสร็จพิธี ประเพณีจีนเฮินใหม่นิยมให้ช่างจับมาจับลื้อ เพื่อเป็นศิริมงคลแก่เจ้าของบ้าน และเพื่อความสนุกสนานเพลิดเพลินของแขกที่มาร่วมงาน

ประเพณีปีใหม่²⁵

ประเพณีปีใหม่ของไทลื้อคือ สงกรานต์ของไทย มีการประกอบพิธีทั้งหมดรวม 6 วัน ตั้งแต่วันที่ 13-16 เมษายนของทุกปี วันแรกคือวันที่ 13 เมษายน เรียกว่าวัน " จ้งขารล่อง" หรือ "สังขารล่อง" ในตอนเช้าครุ่ชาวบ้านจะยิงปืน จุดประทัด เสียงดังสนั่นไปทั้งหมู่บ้านเพื่อขับไล่ตัวจ้งขารซึ่งเป็นตัวอัปมงคล จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่เล่าว่า ก่อนวันจ้งขารล่อง 1 วัน ผู้ใหญ่จะชวนเด็ก ๆ ลูกหลานทำความสะอาดบ้าน และกวาดขยะมูลฝอยในบริเวณบ้านกองไว้โดยหลอกเด็กว่าในตอนเช้าครุ่ของวันรุ่งขึ้นจะมีจ้งขารนำแข่งขนาดใหญ่มาชนไปทิ้ง พอเช้าวันที่ 13 เมษายน ผู้ใหญ่จะตื่นแต่เช้าแล้วเผาขยะทิ้ง โดยเชื่อกันว่าเป็นการเผาขับไล่อัปมงคลต่าง ๆ ด้วยเมื่อเด็ก ๆ ตื่นมาก็เชื่อว่าจ้งขารขนขยะไปทิ้งจริง ๆ

วันที่ 14 เมษายน เรียกว่า วันเนา เป็นวันสุกดิบ ชาวบ้านถือว่าเป็นวันอัปมงคล ผู้ใหญ่จะวางตัวสงบเสถียรไม่คำหรือเขียนดีลูกหลาน และห้ามลูกหลานไม่ให้คำหรือทะเลาะเบาะแว้งกัน โดยบอกว่าจะทำให้ปากเนา ในวันนี้ชาวบ้านจะเตรียมทำขนม และอาหารไว้ทำบุญในวันรุ่งขึ้น เช่น แกงฮังเล แกงอ่อม คัมจิคุ้นเส้น ห่อนึ่ง (ห่อหมก) ขนมจ็อก (ขนมเทียน) ข้าวคัมมัด ในขณะที่เดียวกันก็จะเตรียมสิ่งของเช่น เลื้อยค้ำ น้ำอบ น้ำหอม น้ำมันส้มป่อย

ไว้สำหรับคำหว่าพ่อกษัตริย์ใหญ่ และบุคคลที่เคารพนับถือในวันรุ่งขึ้น ส่วนในตอนเย็นของวันที่ 14 เมษายน จะพาลูกหลานไปจนทรายเข้าวัด ก่อเป็นเจดีย์ทรายเชื่อกันว่าในรอบปีที่ผ่านมาศาสนิกชนมาทำบุญที่วัด ได้เหยียบย่ำเอาดินจากวัด คัดออกไปด้วย ถือว่าเป็นบาปกรรม ดังนั้นจึงจนทรายเข้าวัดเป็นการทดแทน

วันที่ 15 เมษายน เรียกว่า วัน พญาวัน ตอนเช้าผู้ใหญ่ก็จะพาลูกหลานไปทำบุญ “ทานขันข้าว” กันที่วัด เพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ญาติที่ล่วงลับไปแล้ว ตอนสายเริ่มพิธีคำหว่า เริ่มจากผู้อาวุโสสูงสุดในครอบครัวก่อน ได้แก่ ปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อแม่ จากนั้นก็จะไปคำหว่าญาติผู้ใหญ่และบุคคลที่เคารพนับถือในละแวกใกล้เคียง ส่วนบุคคลที่อยู่ห่างไกลอาจเดินทางไปในวันอื่นหลังจากวันพญาวันไปแล้ว ส่วนตอนบ่ายผู้เฒ่าผู้แก่จะไปฟังเทศน์อานิสงส์ปีใหม่ที่วัดสำหรับคนหนุ่มก็จะนัดกันไปยังจุดนัดพบที่บริเวณกลางหมู่บ้าน เพื่อแข่งขันกีฬาพื้นเมือง เช่น เล่นโยนหมากคอน (สะบ้า) เล่นก๊อบแก็บ โกงแก้ง ในขณะที่เด็กก็จะเล่นน้ำสงกรานต์กันอย่างสนุกสนาน

วันที่ 16 เมษายน เรียกว่า “วันปากปี” (วันปากปี) เป็นวันเริ่มต้นปีใหม่ของไทลื้อตอนเช้าชาวบ้านจะนำเอาสะดุ้งพร้อมทั้งเครื่องบูชาพระรัตนตรัย และเสื้อผ้าของสมาชิกในครอบครัวไปประกอบพิธีบูชาข้าวหลักเคราะห์กันที่วัด เพื่อให้เป็นสิริมงคลปราศจากเคราะห์ภัยตลอดทั้งปี ตอนสายก็จะเตรียมน้ำขมิ้นส้มป่อยไปสรงน้ำพระร่วมกัน เรียกว่าลงอุโบสถ จะเดินทางไปคำหว่าระหว่างหมู่บ้าน โดยไปประกอบพิธีที่วัด ซึ่งเป็นการสร้างเสริมความรัก ความสามัคคี ของประชาชนในหมู่บ้านไทลื้อด้วยกัน หลังจากนั้นก็จะเตรียมตัวสำหรับการประกอบพิธีการงานตามปกติต่อไป

เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงเทศกาลปีใหม่ของชาวไทลื้อตั้งแต่วันที่ 13 - 16 เมษายน ชาวบ้านจะหยุดประกอบภารกิจหน้าที่การงานประกอบอาชีพตามปกติ เพื่อทำบุญ คำหว่า และสนุกสนานกับญาติมิตรเพื่อนฝูง โดยที่ในยามปกติชาวไทลื้อจะมีวันหยุดแค่ในเทศกาลสำคัญเช่นนี้จะใช้จ่ายจำนวนมาก เพราะถือว่าปีหนึ่งมีเพียงครั้งเดียว

การแต่งกายของไทลื้อใน สปป.ลาว

ความเชื่อของไทยลื้อ

โลกทัศน์ในเรื่องของความเชื่อของชาวไทลื้อส่วนใหญ่มีความคล้ายคลึงกับสังคมของชาวล้านนา เพราะมีการติดต่อสัมพันธ์กับสังคมของคนไทยวน หรือคนเมือง มาเป็นเวลายาวนาน มีความเชื่อตามเรื่องราวของพุทธศาสนาซึ่งมีวัด มีพระ หรือบุคคลที่เคยบวชเรียนมาแล้วที่มีความรู้และความเข้าใจในหลักธรรมของศาสนา ตลอดจนอักษรล้านนาที่ใช้จารึกในคัมภีร์ใบลาน อันเป็น “คำธรรม” หรือ “ธรรมคำว” ที่ใช้เทศนาสั่งสอนประชาชน โดยมีนักปราชญ์พื้นบ้านได้เรียบเรียง แต่เรื่องตามนิทานชาดกบ้าง นิทานพื้นบ้านบ้าง หรือขยายความจากพระธรรมคัมภีร์บ้างแล้วจะแทรกตำนานโวหาร คติธรรม คำสอนไปในขณะเดียวกัน ชาวบ้านเมื่อไปวัดในวันสำคัญ ๆ ทางศาสนา พระสงฆ์ก็จะนำคัมภีร์ใบลานที่บันทึกความรู้ไว้มาเทศนา ชาวไทลื้อนำมาเป็นแนวปฏิบัติ เป็นความเชื่อของตน ส่วนองค์ประกอบของพิธีกรรมต่าง ๆ ก็อาศัยผู้ที่เคยบวชเรียนมาแล้ว ที่เรียกว่าเป็น “หนาน” ที่ทำหน้าที่เป็น “อาจารย์” เป็นตัวกลางในการสืบทอดพิธีกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ชาวไทลื้อก็อาศัยประสบการณ์ความรู้สึกร่วม ๆ และสิ่งที่สั่งสมมาแต่บรรพบุรุษมาเป็นแนวประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความมั่นคงทางจิตใจ อยู่ร่วมกันอย่างมีความมั่นใจ และเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไป

ในเรื่องของความเชื่อของชาวไทลื้อในภาคเหนือของ สปป.ลาว ถ้าจะกล่าวโดยรวม ๆ แบ่งเป็น 2 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

1. ความเชื่อที่มีหลักฐานเป็นลายลักษณ์อักษร คือเชื่อตามบทบัญญัติของพระธรรมคัมภีร์ต่าง ๆ ทั้งที่มาจากวัดโดยมากจะเป็นคัมภีร์ใบลาน คำสอนต่าง ๆ ซึ่งจะเป็นบทบัญญัติชี้ให้เห็นถึงบาปบุญคุณโทษต่าง ๆ นับว่ามีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของชาวไทลื้อโดยทั่วไป ส่วนที่มีอยู่ตามบ้านเรือนของผู้รู้ในหมู่บ้าน ก็จะเป็นสมุทที่เรียกกันตามภาษาพื้นบ้านว่า พับสา ก็จะเป็นแหล่งความรู้ในเรื่องของพิธีกรรม คำราชโหราศาสตร์ คำรายาพื้นบ้าน ตลอดจนลายแทงต่าง ๆ โดยมากเป็นเรื่องทางโลกเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนในสังคม ผู้รู้เหล่านี้จะเป็นผู้ที่มีบทบาทมากในการนำชาวบ้านให้มีความเชื่อที่เป็นผลต่อการดำรงชีวิต

2. **ความเชื่อที่เป็นมุขปาฐะ** คือ เชื่อโดยการจดจำโดยการเล่า หรือปฏิบัติต่อ ๆ กันมา โดยไม่ได้มีการจดบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ ส่วนมากจะเป็นวิถีชีวิตประจำวันตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตายของชาวบ้าน หรือสิ่งที่เป็นจารีตประเพณี วัฒนธรรมต่าง ๆ ที่ได้สั่งสมปฏิบัติสืบต่อกันมาหลายชั่วอายุคนจนเป็นกรอบของสังคมที่มีผลต่อวิถีชีวิตของชาวไทลื้อ ทั้งทางตรงและทางอ้อม

จากความเชื่อ ดังได้กล่าวมา ส่วนเป็นบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิตของไทลื้อ หากใครฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม เมื่อมีสิ่งร้ายใด ๆ เกิดขึ้น ชาวบ้านก็มักจะซ้ำเติมว่าเพราะมัน “ซัด” หรือชะล่า นี่เป็นคำที่ให้ความรู้สึกค่อนข้างจะรุนแรง บางทีชะล่าเหล่านี้ไม่ใช่ตกเฉพาะตัวเท่านั้น อาจมีผลกระทบมาจนถึงชั่วลูกชั่วหลานก็มี แม้ว่าในสภาพปัจจุบันชาวไทลื้อจะมีการติดต่อกับขายกับสังคมภายนอกมากขึ้นและถูกห้ามประกอบพิธีกรรมทิ้งม้ายี่หัดแล้วก็ตาม แต่ในเรื่องของความเชื่อ ยังมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของชาวไทลื้อเป็นอย่างยิ่ง เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวทางจิตใจและเป็นเอกลักษณ์ของชาวไทลื้อที่จะทำให้มีความสมัครสมานสามัคคีและยังผลประโยชน์ให้กับพวกเขาที่จะให้สังคมภายนอกยอมรับชาวไทลื้ออย่างมีศักดิ์ศรี

เชิงอรรถ

1. รัชชา เลหาศิรินาถ การสลายตัวของรัฐแบบจารีตในกลุ่มน้ำโขงตอนกลางสิบสองพันนา พ.ศ. 2363 - 2467 วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527, หน้า 9.
2. อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว ประวัติศาสตร์สังคมสมัยต้นกรุงเทพฯ : ศึกษากรณีภาคเหนือ เอกสารประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์สังคมสมัยต้นกรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร 19 มกราคม 2523, หน้า 4.
3. เฉา เสิง จาง และ จาง หยวนซิง ชนชาติไท คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับจีนในเอกสารจีน (แปล), สำนักนายกรัฐมนตรี, 2530, หน้า 4.
4. หวังจีหมิน ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเซอหลี่กับปาไปซีฟูในพุทธศตวรรษที่ 19 วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531, หน้า 30.
5. Frank M. Lebar *Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia* New Haven : HRAF, 1967, P. 207.
6. สัมภาษณ์ ใหม่ทำดี ทำมะวง อายุ 48 ปี รองเจ้าเมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2538
7. สัมภาษณ์ ท้าวคำผาย เพ็ชไชสี อายุ 47 ปี หัวหน้าแผนกแถลงข่าววัฒนธรรม แขวงอุดมไซ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2537 และจากการศึกษาข้อมูลภาคสนามในแขวงอุดมไซ ระหว่าง พ.ศ. 2537 - 2538
8. สัมภาษณ์ ท้าวบุญยัง ยคบุญ อายุ 42 ปี หัวหน้าแผนกแถลงข่าววัฒนธรรมเมืองเงิน แขวงไชยะบุรี เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม 2537
9. สัมภาษณ์ นางจันทิ อายุ 40 ปี บ้านพินนสิน เมืองห้วยทราย แขวงหลวงบ่อแก้ว เมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2538
10. สัมภาษณ์ ท้าวมหาไช อายุ 35 ปี แผนกแถลงข่าววัฒนธรรมแขวงอุดมไซ เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2537
11. สัมภาษณ์ ท้าวคำผาย เพ็ชไชสี หัวหน้าแผนกแถลงข่าววัฒนธรรมแขวงอุดมไซ เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2537
12. สัมภาษณ์ ท้าวมหาไช แผนกแถลงข่าววัฒนธรรมแขวงอุดมไซ เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม 2537

13. เรื่องเดียวกัน
14. สัมภาษณ์ใหม่่มุก อายุ 63 ปี บ้านท่าฟ้า เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2539
15. เรื่องเดียวกัน
16. สัมภาษณ์ใหม่อินโหลง อายุ 62 ปี บ้านนาคำ เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2538
17. สัมภาษณ์พ่อหนานคำ อายุ 72 ปี บ้านเมืองหุน เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา เมื่อวันที่ 12 ตุลาคม 2538
18. เรื่องเดียวกัน
19. เรื่องเดียวกัน
20. สัมภาษณ์หนานใจแสง อายุ 48 ปี หัวหน้าแผนกแถลงข่าววัฒนธรรมเมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2539
21. เรื่องเดียวกัน
22. เรื่องเดียวกัน
23. เรื่องเดียวกัน
24. เรื่องเดียวกัน
25. เรื่องเดียวกัน

บทที่ 4

ภาษาไทยลื้อ

ภาษาไทยลื้อเป็นภาษาหนึ่งในภาษาตระกูลไท (Tai Language family) จัดอยู่ในกลุ่มย่อยสาขาตะวันตกเฉียงใต้ (Southwestern branch) เช่นเดียวกับภาษาไทยชนหรือภาษาล้านนาในภาคเหนือ (Northern Thai) และภาษาไทยภาคกลาง (Siamese) จัดอยู่ในกลุ่ม P ภาษาลื้อมีทั้งภาษาเขียนคือ มีตัวหนังสือใช้เป็นของตนเองและภาษาพูด ภาษาเขียนมีลักษณะคล้ายกับภาษาล้านนา ซึ่งในปัจจุบันภาษาเขียนของไทยลื้อยังนิยมใช้กันอยู่ในคัมภีร์โบราณตามวัดไทยลื้อในเขตสิบสองพันนา รัฐฉานของสหภาพพม่าและในภาคเหนือของ สปป.ลาว

ในการศึกษาภาษาลื้อนี้ ศึกษาจากภาษาพูด ตามแนวการศึกษาภาษาของนักภาษาศาสตร์ถือว่าภาษาพูดเป็นภาษาที่แท้จริงที่ใช้ในชีวิตประจำวัน ส่วนภาษาเขียนนั้นเป็นเพียงสัญลักษณ์ที่ใช้แทนภาษาพูด

การศึกษาใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามจากผู้บอกภาษา (Informants) ในเขตเมืองเงิน แขวงไซยะบุรี และได้ตรวจสอบความถูกต้องของการใช้ภาษาจากผู้บอกภาษาในพื้นที่เขตเมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว และเมืองสิงแขวงหลวงน้ำทา ปรากฏว่าสำเนียงภาษาพูดของแต่ละท้องถิ่นแตกต่างกันไปเล็กน้อย

ความมุ่งหมายและขอบข่ายของการศึกษา มุ่งศึกษาระดับคำ ประโยค และความหมายการนำเสนองจะเสนอตั้งแต่เสียง คำ และประโยค เป็นลำดับไป ส่วนความหมายนั้นรวมอยู่ในเรื่อง คำ และประโยค ไปพร้อมกัน

การถ่ายทอดภาษาที่นำเสนอใช้อักษรไทย เพื่อสะดวกต่อการทำความเข้าใจของผู้ศึกษาทั่วไป และใช้สัญลักษณ์ (Phonetic Symbols) เพื่อประโยชน์แก่การศึกษาทางภาษาศาสตร์

เนื่องจากภาษาลื้อไม่มีเสียงสระประสม คือ สระ /เอืะ , เอีย /, /เอือะ , เอือ /, /อัวะ , อิว / เสียงเหล่านี้จะเป็นเสียงปฏิภาค กับเสียง / e : /, / ð : /, / xo : / ในภาษาลื้อตามลำดับ เช่น

ภาษาไทย	ภาษาลื้อ
เสียง (si : aŋ)	เสง (se : ŋ ¹)
เมือ (mi : a)	เม่ (me : ²)
เสื่อ (si : a)	เสื่อ (sê : ⁵)

ภาษาไทยภาษาลื้อ

เสื่อ	(si : a)	เสื่อ	(sɔ̄ : ⁵)
เลียด	(li : at)	เหลียด	(le : t ⁴)
หิ้ว	(hu : a)	โห	(ho : ¹)
คิ้ว	(tu : a)	โต๊	(to : ¹)

ฯลฯ

เสียงสระ / e, ə, o / ที่นำหน้าพยัญชนะนาสิก จะเป็นเสียงปฏิภาคกับเสียง / i, ɪ, u / ในภาษาลื้อตามลำดับ เช่น

ภาษาไทยภาษาลื้อ

เป็น	(pen)	เป็น	(pen ¹)
เซ็น	(sen)	ตี๋น	(sin ⁵)
เงิน	(ɲɛn)	จิ้น	(ɲin ²)
ลุง	(lon)	ลุง	(lun ²)
คน	(k ^h on)	คูน	(k ^h un ²)

พยางค์

ภาษาไทยคือจัดอยู่ในภาษาคำโดด เช่นเดียวกับภาษาตระกูลไทอื่น ๆ เพราะลักษณะโครงสร้างของคำเป็นคำพยางค์เดียวเป็นส่วนใหญ่

ถ้าให้	พ	พยัญชนะ
	ส	สระเสียงสั้น
	สส	สระเสียงยาว
	ว	เสียงวรรณยุกต์
	( )	จะมีหรือไม่มีก็ได้

รูปแบบของพยางค์จะมีดังนี้ คือ พ (พ) สสว, พ (พ)ส (ส)วพ แต่ภาษาลีอมีลักษณะพยางค์พิเศษ ที่แตกต่างไปจากภาษาตระกูลไทอื่น ๆ คือ พยางค์ อืม (m) ซึ่งทำหน้าที่ในภาษาหลายอย่างกล่าวคือ

1. แสดงการปฏิเสธ เมื่อใช้นำหน้ากริยา เช่น
อืมมี (m³ mi:⁷) 'ไม่อยู่'
อืมอยู่ (m³ ju:³) 'ไม่อยู่'
2. ใช้นำหน้าชื่อของผลไม้บางชนิด และวัตถุที่เป็นรูปกลม ๆ บางอย่าง เช่น
อืมโหม่ง,หมักโหม่ง (m³ mo:⁴) 'มะม่วง'
3. ใช้นำหน้าคำเรียกเครือญาติ และชื่อผู้ชายที่ยังไม่ได้แต่งงาน เช่น
อืมอ้าว (m³ ?a:w²) 'อา(น้องชายของพ่อ)'
อืมติบ (m³ tip⁴) 'นายทิพย์'
4. ใช้นำหน้าคำบอกเวลา เช่น
อืมว่า,เมื่อว่า (m⁴ wa:²) 'เมื่อวาน'
อืมแล่ง,เมื่อแล่ง (m⁴ l?² m²) 'เวลาเย็น'
5. ใช้นำหน้าคำที่เป็นคำถาม และคำอื่น ๆ บางคำ เช่น
อืมหญัง,อะหญัง (m³ ɲa ɲ¹) 'อะไร'
อืมตุ้ (m³ tu:¹) 'ประตู'

คำ

ลักษณะคำภาษาลีอนอกจากเป็นคำพยางค์เดี่ยวแล้วก็มีบ้างที่เป็นคำสองพยางค์ ที่มากกว่าสองพยางค์ก็มีแต่น้อยมาก ต่อไปนี้จะเรียกรวมกันว่า คำหลายพยางค์ หมายถึง คำที่มีมากกว่าหนึ่งพยางค์ขึ้นไป ลักษณะคำหลายพยางค์มีวิธีการสร้างคำเช่นเดียวกับภาษาไทย คือ มีการประสม ซ้ำ และซ้อน คำหรือพยางค์

คำประสม เช่น

หมด สุ่ม	(mot ⁴ sum ⁵)	'มดแดง'
ว่าว ต้า	(wa:w ² ta: ¹)	'เบ้าตา'
ต้า วัน	(ta: ¹ wan ⁷)	'ดวงอาทิตย์'

ผ้าสี่แย่ง	(p a: ⁵ si: ³ oen ³)	'ผ้าเช็ดหน้า'
ผ้าสี่ก๊อด	(p a: ⁵ si: ¹ kət ⁴)	'ผ้าเช็ดตัว'
ไม้ซ้อนแต้	(maj ⁶ kho:n ⁵ se ⁴)	'ไม้เรียว'

คำซ้ำ เช่น

จ้า จ้า	(ca: ⁵ ca: ⁵)	'จ้า ๆ'
ไว ไว	(waj ² waj ²)	'ไว ๆ, เร็ว ๆ'
มัน มัน	(min ² min ²)	'นาน ๆ'

คำซ้อน เช่น

ขี้ ค่าน ไข่ ขี้ ค่าน ขาด (khi:³ kha:n⁵ haj⁶ khi³ kha:n⁵ kha:t³)
'เกียจคร้านมาก'

ตูก อัก ตูก ใจ (tuk⁴ ?ok¹ tuk⁴ caj¹) 'ทุกข์ใจ, กลุ้มใจ'

คำหลายพยางค์นอกจากมีการประสม การซ้ำ และการซ้อนพยางค์แล้วยังมีคำที่มีลักษณะเป็นคำหลายพยางค์แท้ ๆ คือ คำที่ไม่เกิดจากการประสม การซ้ำ และการซ้อนพยางค์ เช่น

ปะลาด, ต้าว	(pa: ³ la:t ⁴)	'ถีน'
แตก เต้น	(tek ¹ te:n ¹)	'ตึกแตก'
ตัก โต้	(tok ¹ to: ⁵)	'ตุ๊กแก'
จัก จะ ลิม	(cak cha lim ⁵)	'จิ้งจก'

ลักษณะพิเศษอีกแบบหนึ่งของภาษาลื้อคือ คำที่นำหน้าด้วยพยางค์ อิม (m) ซึ่งมีตั้งแต่สองพยางค์ขึ้นไป เช่น

อิม ป้าว	(m ³ pa:w ⁶)	'มะพร้าว'
อิม ตัน	(m ³ tam ⁷)	'พุทรา'
อิม โถ่ คิน	(m ³ tho: ³ din ⁷)	'ถั่วลิสง'

อ๋ม ไก่ย สี ค่ำ (m¹ koj⁵ si:¹ da:⁷) 'มะละกอ'

คำสรรพนามภาษาลีอมีลักษณะการใช้เช่นเดียวกับภาษาไทยถิ่นต่าง ๆ รวมทั้งภาษาไทยด้วย กล่าวคือใช้ตามชั้น ฐานะ กาลเทศะ และบุคคล ซึ่งจะแสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมด้วย คำสรรพนามแบ่งตามลักษณะการใช้ได้ 3 ประเภท คือ

1. คำสรรพนามบุรุษที่ 1 คือ คำสรรพนามที่ใช้แทนตัวผู้พูด ได้แก่ คำ กู (ku:¹) เป็น (pɔŋ⁴) ฮา (ha:⁴) ตู (tu:¹) เฮ่า (haw²) และคำเรียกเครือญาติ

กู (ku:¹) เป็นคำสรรพนามที่ใช้กับบุคคลในระดับเดียวกันใช้ได้ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย แต่ส่วนมากมักเป็นผู้หญิงใช้ ใช้คู่กับคำว่า มิ่ง (miŋ²) ในบุรุษที่ 3 ไม่ถือว่าเป็นคำหยาบใช้เป็นการทั่วไป แต่จะไม่ใช้กับผู้ใหญ่ แต่ผู้ใหญ่ใช้กับผู้หยาบได้กับคนแปลกหน้าหรือคนไม่ค่อยคุ้นเคยกันก็จะไม่ใช่ จะใช้คำอื่นแทน เช่น

กู มี หลก สาว สาม คน
(ku:¹ mi:⁷ lu:k⁴ sa:w¹ sa:m¹ khun⁷)

กู มี ลูก สาว สาม คน

กู อ๋ม มี แม่
(ku:¹ m³ mi:⁷ me:²)

กู ยังไม่ มี เมีย

เป็น (pɔŋ⁴) สรรพนามบุรุษที่ 1 ที่ผู้หยาบใช้กับผู้ใหญ่ใช้ได้ทั้งผู้หญิง ผู้ชาย เช่น

เป็น เป็น หลก คน หล้า
(pɔŋ⁴ pen¹ lu:k⁴ khun² la:⁵)

ฉัน เป็น ลูก คน หล้า

เป็น อยู่ ไก่ วัด
(pɔŋ⁴ ju:³ kaj⁵ wat⁴)

ฉัน อยู่ ไก่ วัด

ฮา (ha:⁴) คำสรรพนามบุรุษที่ 1 ที่ผู้ชายใช้กับคนระดับเดียวกัน และสนิทสนมกัน ผู้หญิงที่สนิทสนมกันมากๆ เช่น

ฮา มี ปี่ ไป สอง คน
 (ha:⁴ mi:² pi:⁴ paj⁶ sɔ:¹ khun⁷)
 กู มี พี่ สะใจ สอง คน

ฮา เมื่อ ก่อน เนื้อ
 (ha:⁴ ma:² kon³ na:)
 กู ไป ก่อน นะ

ตุ้ (tu:¹) เป็นคำสรรพนามบุรุษที่ 1 ใช้เป็นเอกพจน์ หรือพหูพจน์ ก็ได้ อาจหมายถึง กู, ฉัน, เรา ในภาษาไทยกลาง ใช้กับคนที่คุ้นเคยกัน คู่กับคำว่า ตุ (su:¹) ในสรรพนามบุรุษที่ 2 เช่น

ตุ้ บ่ โก่อ้
 (tu:¹ bow¹ ko:¹)
 กู(ฉัน) ไม่ กลัว

ตุ้ เญะ ไห่ เญะ น่า
 (tu:¹ ɲe?⁴ haj⁴ ɲe?⁴ na:²)
 เรา ทำ ไร่ ทำ นา

เฮ้า (haw²) เป็นสรรพนามบุรุษที่ 1 ใช้เป็นพหูพจน์ หมายถึง เรา

เฮ้า บ่ โก่อ้
 (haw² bow¹ ko:¹)
 เรา ไม่ กลัว

นอกจากนี้ก็ใช้คำเรียกเครือญาติ เช่น ป้อ (po:⁴) 'พ่อ', แม่ (ma:⁴), 'แม่' ป้อ อ้าย (po:⁴ ʔaj⁵) 'ปู่, ตา' (ใช้กับเชื้อสายตรง) ป้อ โหลง (po:⁴ lo:ŋ¹) 'พ่อหลวง' (ใช้กับคนสูงอายุทั่วไป) ปี่ (pi:⁴) 'พี่', น้อง (noŋ⁶) 'น้อง'

2. คำสรรพนามบุรุษที่ 2 คือ คำสรรพนามที่ใช้แทนผู้ที่พูดด้วย คำที่ใช้ได้แก่ มิ่ง (min²) 'มิ่ง' สู่ (su:¹) และคำเรียกเครือญาติ

มิ่ง (min²) สรรพนามที่ใช้คู่กับสรรพนามบุรุษที่ 1 ว่า "กู" เช่น

มิ่ง	กิน	อิม	หญัง	หา
(min ²	kin ¹	m ³	ŋeŋ ¹	ha: ¹)
มิ่ง	กิน	อะไร	นะ	

มิ่ง	ไป	ไหน	มา
(min ²	paj ¹	naj ³	ma: ⁷)
มิ่ง	ไป	ไหน	มา

สู่ (su:¹) ใช้คู่กับคำว่า ตู (tu:¹) เช่น

สู่	เญะ	อิม	หญัง	กิน
(su: ¹	ŋe: ⁴	m ³	ŋeŋ ¹	kan ¹)
มิ่ง	ทำ	อะไร	กิน	

สู่	ไป	ไหน	มา
(su: ¹	paj ¹	naj ¹	ma: ⁷)
มิ่ง	ไป	ไหน	มา

3. คำสรรพนามบุรุษที่ 3 คือ คำสรรพนามที่ใช้แทนผู้ที่ถูกกล่าวถึง คำที่ใช้ได้แก่ คำ มั่น (man²) 'มัน', เขา (khaw¹) 'เขา' เป็น (pən³) 'ท่าน' และคำเรียกเครือญาติ (บางที่มีชื่อต่อท้ายบางที่ไม่ต้องมีถ้าสามารถสื่อความหมายเข้าใจกันได้

มัน (man²) ใช้ทั่ว ๆ ไปทั้งกับคนที่มีฐานะเท่ากัน และสัตว์ เช่น

มัน	เป็น	คุณ	จี	ค่าน
(man ²	pen ¹	khun ⁷	khi: ³	kha:n ⁸)
มัน	เป็น	คน	จี	เกียจ

มัน	ตำ	น้ำม	มี	ถ้า
(man ²	iam ¹	na:m ⁶	mhi: ³	lam ²)
มัน	ตำ	น้ำ	พริก	อร่อย

เขา (khaw¹) ใช้ทั่ว ๆ ไปกับคนที่มีฐานะเท่ากันเช่นเดียวกับคำว่า "มัน" แต่แสดงความสุภาพมากกว่า เช่น

เขา	มา	อิม	ว่า
(khaw ¹	ma: ⁷	m ⁴	wa: ²)
เขา	มา	เมื่อวาน	

เขา	หว่าย	น้ำม	บี่	จ่าง
(khaw ¹	wa:j ³	na:m ⁸	bow ¹	ca:ŋ ⁴)
เขา	ว่าย	น้ำ	ไม่	เป็น

เป็น (pɔŋ³) ใช้กับคนที่มีฐานะสูงกว่า แต่ใช้น้อย ส่วนใหญ่จะใช้คำเรียกเครือญาติ
แทน เช่น

เป็น บิ อยู่
(pɔŋ³ bow¹ ju:³)
ท่าน ไม อยู่

เป็น ไป กัน หลาย คน
(pɔŋ³ paj¹ kan¹ la:j¹ khun⁷)
ท่าน ไป กัน หลาย คน

คำสรรพนามบุรุษที่ 3 ที่เป็นพหูพจน์ อาจใช้คำว่า "หมู่" (mu:³) นำหน้าก็ได้ ไม่ใช่ก็ได้ ปกติไม่นิยมใช้ ใช้สรรพนามโดดๆ เลย

ตัวอย่างคำเรียกเครือญาติที่ใช้แทนคำสรรพนามบุรุษที่ 1

พ่อ กำ ตั้ง บุค ดิน อยู่ ไร่ โสน
(pɔ:⁴ kam¹ laŋ⁷ khut¹ din⁷ ju:³ naj⁷ so:n¹)
พ่อ กำ ตั้ง บุค ดิน อยู่ ใน สวน

แม่ กำ ตั้ง ไกว อู่
(mɛ:⁴ kam¹ laŋ⁷ kwaj¹ ?u:³)
แม่ กำ ตั้ง ไกว ปลูก

ตัวอย่างคำเรียกเครือญาติที่ใช้แทนคำสรรพนามบุรุษที่ 2

ลุง ซาน อี๋ม หลึง
(luŋ² sa:n¹ m³ ɲaŋ¹)

ลุง ซาน อะไร

ป้อ โหลง เม่อ ไหน มา
(po:⁴ lo:ŋ¹ mɔ:² naŋ⁷ ma:⁷)

คุณ ตา ไป ไหน มา

เหม่ โหลง กิ้น เข้า แล่ง แล่ว ก๊ะ
(me:⁴ lo:ŋ¹ kin¹ khaw⁵ le:ŋ² law⁶ ca⁷)

คุณ ยาย กิ้น ข้าว เย็น แล่ว หรือ

บ้าน หัง นำ อยู่ ไก่ ก่อ
(ba:n⁵ haŋ¹ na:⁸ ju:³ kaj¹ kow¹)

บ้าน ของ น้ำ อยู่ ไกล ไหม

ตัวอย่างคำเรียกเครือญาติที่ใช้แทนคำสรรพนามบุรุษที่ 3

เหม่ หัง มิ่ง อยู่ บ้าน ก่อ
(ma:⁴ haŋ¹ miŋ:² ju:³ ba:n⁵ kow¹)

แม่ ของ มิ่ง อยู่ บ้าน ไหม

กู๋ เม่อ หลิ่น น้าม กั๊บ ปี่ มิ่ง
(ku:¹ ma:⁷ lin⁴ na:m⁶ kap¹ pi:⁴ miŋ²)

กู ไป เล่น น้ำ กั๊บ พี่ มิ่ง

การใช้คำสรรพนามของภาษาลื้อ เหมือนกับภาษาตระกูลไท ส่วนใหญ่ คือ ต้องคำนึงถึง ชั้นของบุคคล กาละเทศะ วัย เพศ ความสุภาพ ความใกล้ชิด หรือคุ้นเคยสนิทสนม ซึ่งสะท้อนให้เห็นสภาพทางสังคมของชาวไทลื้อ ไม่แตกต่างจากชาวไทยลาวทั่วไปมากนัก และถ้าจะเปรียบเทียบกับสังคม สภาพสังคมไทลื้อมีความซับซ้อนน้อยกว่า สังเกตจากที่มีคำสรรพนามใช้น้อยกว่าและไม่ซับซ้อนเท่ากับภาษาไทย สภาพความซับซ้อนของสังคมชาวไทลื้ออาจเทียบได้กับไทยวน หรือชาวไทยภาคเหนือที่พูดภาษาคำเมือง เพราะมีคำสรรพนามใช้น้อย มีความซับซ้อนใกล้เคียงกัน และโดยเหตุที่สังคมชาวไทลื้อ ในภาคเหนือของ สปป.ลาว ไม่ค่อยได้เกี่ยวข้องกับคนที่พูดภาษาอื่นมากนัก จึงสามารถรักษาเอกลักษณ์ของสำเนียงภาษาพูดและสภาพสังคมเดิมไว้ได้เป็นอย่างดี

คำลักษณนาม

คำลักษณนาม เป็นคำที่กำหนดขึ้นเพื่อใช้บอกลักษณะของคำนามจำนวนนับหรือประมาณ โดยขยายคำนามที่อยู่ข้างหน้า ทำให้คำที่มีความหมายหลายความหมาย มีความหมายชัดเจนขึ้น

คำลักษณนามไม่ใช่คำประเภทสากลเหมือนคำนาม และคำกริยา คือ ไม่มีในทุกภาษา หมายความว่า คำลักษณนามมีใช้เฉพาะในบางภาษาเท่านั้น ผิดกับคำนามและคำกริยา ซึ่งมีใช้ในทุกภาษา จึงเป็นคำประเภทสากล

ภาษาตระกูลไท เป็นภาษาที่มีลักษณใช้และให้ความสำคัญแก่คำประเภทนี้มาแต่เดิม คำลักษณนามในภาษาลื้อจึงมีเช่นเดียวกับภาษาตระกูลไทอื่น ๆ ในที่นี้จะจำแนกกล่าวเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ตำแหน่งของคำลักษณนาม ตำแหน่งคำลักษณนามของภาษาลื้อมีทั้งอยู่หลังคำนาม และตัวเลข หรือคำบอกประมาณและหน้าคำนาม แต่ส่วนใหญ่จะอยู่หลังคำนาม และตัวเลข หรือคำบอกประมาณ เช่น

หลุก	สาว	สาม	คน
(lu:k ⁴	sa:w ¹	sa:m ¹	khun ⁷)
ลูก	สาว	สาม	คน

ดอก   ไม้   สิบ   ดอก
(do:k³   maj⁸   sip¹   do:k³)

ดอก   ไม้   สิบ   ดอก

หมา   สี่   โต
(ma:¹   si:³   to:¹)

หมา   สี่   ตัว

แก้ว   ไม้   หก   แก้ว
(kaw⁵   maj⁶   hok¹   haw⁵)

ต้น   ไม้   หก   ต้น

คำลักษณนามที่ยังคงใช้นำหน้าคำนามอยู่ก็ยังคงมี เช่น

หมู   หนก   บิน   อยู่   บัน   ฟ้า
(mu:³   nok⁴   bin²   ju:³   bon⁷   fa:⁴)

ฝูง   นก   บิน   อยู่   บน   ฟ้า

หมู   ป้อ   โหลง   เหม   โหลง   ไป   วัด   กัน   มา
(mu:³   po:⁴   lo:η¹   me:⁴   lo:η¹   paj¹   wat⁴   kan¹   ma:⁷)

พวก   ตา   ยาย   ไป   วัด   กัน   มา

2. ประเภทของคำลักษณนาม คำที่นำมาใช้เป็นคำลักษณนาม เหมือนกับภาษาไทย คือ ไม่ได้คิดสร้างคำแปลกใหม่ขึ้นเป็นพิเศษแต่ได้จาก คำนาม คำสรรพนาม คำกริยา และคำวิเศษณ์ ที่มีอยู่เดิมนั่นเอง นำมากำหนดขึ้นใหม่ โดยการเปรียบเทียบหรืออุปมา เพื่อบอกลักษณะของคำนามนั้น ๆ ประเภทของคำลักษณนามจำแนกเป็น 3 ประเภท คือ

2.1 คำลักษณนามที่ใช้กับคน ใช้คำว่า คุณ (khun²) 'คน' กับคนสามัญทั่วไปและใช้คำว่า หมู (mu:³) เพื่อบอกจำนวนที่มีมาก เช่น

บ้าน มีง มี จัก คุณ
 (ba:n⁵ min² mi:⁷ cak⁷ khun⁶)

บ้าน เธอ มี กี่ คน

หมู่ มีง มา หลิน น้าม กั้น จัก คุณ
 (mu³ min² ma:⁷ lin⁴ na:m⁶ kan¹ cak⁷ khun⁶)

พวก เธอ มา เล่น น้ำ กั้น กี่ คน

คุณ หมู่ นั้น ไป เอา มือ กั้น
 (khun⁶ mu:³ man⁶ paj¹ ?aw⁷ mi:⁶ kan¹)

คน กลุ่ม นั้น ไป ลงแขก กั้น

2.2 คำลักษณนามที่ใช้กับสัตว์และพืช คำลักษณนามที่ใช้กับสัตว์ใช้คำว่า โต

(to:¹) ‘ตัว’ กับสัตว์ทุกชนิด อยู่หลังคำบอกจำนวน เช่น

หมา สอง โต

(ma:¹ so:¹ to:¹)

หมา สอง ตัว

อี บึง ห้า โต

(?i:³ bi:⁷ ha:⁵ to:¹)

ค่างคาว ห้า ตัว

ป่า เถียน เก้า โต

(pa:¹ ?e:n¹ kaw⁵ to:¹)

ปลา ไหล เก้า ตัว

หนก กำ แก่ สอง โต
 (nok⁴ ka¹ ke:¹ so:ŋ¹ to:¹)
 นก พราป สอง ตัว

สำหรับคำลักษณนามที่ใช้กับพืชมีอยู่หลายคำ ใช้ตามลักษณะของพืชต่าง ๆ ได้แก่
 คำต่อไปนี้

ดอก (do:k¹) ใช้เป็นลักษณนามของดอกไม้ต่าง ๆ และใช้นำหน้าดอกไม้ชนิดต่าง ๆ
 คำนว เช่น

ดอก ค้าย สิบ ดอก
 (do:k³ da:j⁵ sip¹ do:k³)
 ดอก หงอนไก่ สิบ ดอก

ดอก ตะ หล่อม ซ้าว ดอก
 (do:k³ ta?¹ lom¹ sa:w² do:k³)
 ดอก บานไม่รู้โรย ยี่สิบ ดอก

ดอก บ้าน เเดิน สิบ ห้า ดอก
 (do:k³ ba:n⁷ den² sip¹ ha:⁵ do:k³)
 ดอก บาน เย็น สิบ ห้า ดอก

ดอก ไม้ บ้าน หก ดอก
 (do:k³ maj⁸ ba:n² hok¹ do:k³)
 ดอก ไม้ บาน หก ดอก

เก้า (kaw⁶) ใช้ตรงกับคำว่า “คั้น” ในภาษาไทย ซึ่งนอกจากจะเป็นลักษณนามอยู่
หลังคำบอกจำนวนแล้ว ยังใช้นำหน้าคำด้วย เช่น

เก้า	หมัก	โมง	ห้า	เก้า
(kaw ⁶	mak ⁷	mo:n ⁸	ha: ⁵	kaw ⁶)
คั้น	มะ	ม่วง	ห้า	คั้น

เก้า	ไม้	สิบ	เอ็ด	เก้า
(kaw ⁶	maj ⁶	sip ¹	?et ¹	kaw ⁶)
คั้น	ไม้	สิบ	เอ็ด	คั้น

เก้า	หมัก	หุน	สาม	เก้า
(kaw ⁶	mak ⁷	nun ¹	sa:m ¹	kaw ⁶)
คั้น	ขุน	สาม	คั้น	

เก้า	หมัก	คั้น	สี่	เก้า
(kaw ⁶	mak ⁷	tan ⁷	si: ³	kaw ⁶)
คั้น	พุดรา	สี่	คั้น	

คำว่า “เก้า” ยังมีที่ใช้กว้างขวางกว่าคำว่า “คั้น” ในภาษาไทย คือใช้ตรงกับคำว่า “กอ”
อีก เช่น

เก้า	ไผ่	สอง	เก้า
(kaw ⁶	phaj ³	so:n ¹	kaw ⁶)
กอ	ไผ่	สอง	กอ

เก้า	โก้ย	เจ็ด	เก้า
(kaw ⁶	koj ⁵	cet ¹	kaw ⁶)
กอ	กล้วย	เจ็ด	กอ

แก่น (kən³) ใช้ตรงกับคำว่า “ถูก, ผล” ในภาษาไทยใช้กับผลไม้ทั่วไป เช่น

หมัก โก๋ย แก้ว ช่าว แก่น
 (mak⁷ koj⁵ kaw¹ sa:w² kən³)
 ฝรั่ง ยี่สิบ ถูก

หมัก แต่ง ช่าง สอง แก่น
 (mak⁷ tɔ:ŋ¹ sa:ŋ⁵ sɔ:ŋ¹ kən³)
 แต่งไทย สอง ถูก

หมัก แก่ แสด ห้า แก่น
 (mak⁷ ke:⁶ had⁷ ha⁵ kən³)
 น้อยหน้า ห้า ถูก

หมัก ป้าว ตีบ แก่น
 (mak⁷ pa:w⁸ sip¹ kən³)
 มะพร้าว ตีบ ถูก

กำ (kam¹) ใช้กับพืชผักที่นำมามัดรวมกัน ตรงกับคำว่า “กำ” ในภาษาไทย เช่น

พัก แขน หก กำ
 (phak¹ khe:p⁴ hok¹ kam¹)
 ผัก ตำลึง หก กำ

พัก หละ สี่ กำ
 (phak¹ la?¹ si:³ kam¹)
 ผัก ชะอม สี่ กำ

ไบ โห ละ ฟ้า สิบ กำ
 (baj² ho:¹ la?⁴ pha:² sip¹ kam¹)
 ไบ โห ระ พา สิบ กำ

โฮ่ง (ho:η²) ตรงกับคำว่า “รวง” ในภาษาไทยใช้กับรวงข้าวเท่านั้น เช่น

โฮ่ง เข้า ข้าว เอ็ด โฮ่ง
 (ho:η² khaw³ sa:w² ?et¹ ho:η²)
 รวง ข้าว ยี่สิบ เอ็ด รวง

เขา เก็บ โฮ่ง เข้า เหนว มา ผ่อ แแปด โฮ่ง
 (khaw¹ kep¹ ho:η² khaw³ ne:w¹ ma:⁷ pho:³ pe:t³ ho:η²)
 เขา เก็บ รวง ข้าว เหนียว มา ดู แแปด รวง

2.3 คำลักษณะนามที่ใช้กับสิ่งของ จะใช้คำต่อไปนี้ คือ ไบ (baj²) แก่น (ken³) โต (to:¹) อั้น (?an²) หลิม (lim³) และ ดุ้น (dun⁵)

แก่น (ken³) ใช้กับภาชนะและสิ่งของที่มีลักษณะทรงกลม ตรงกับที่ภาษาไทยกลางใช้คำว่า “ลูก, ไบ” เช่น

หม้อ สาม แก่น
 (mo:⁵ sa:m¹ ken³)
 หม้อ สาม ไบ, ลูก

แก้ว แแปด แก่น
 (ke:w⁵ pe:t³ ken³)
 แก้ว แแปด ลูก

จ่าน หก แก่น
 (ca:n¹ hok¹ ken³)
 จาน หก ไบ

แก่น (ken³) นอกจากจะใช้กับผลไม้ดังกล่าวแล้วยังใช้กับภาชนะสิ่งของ ซึ่งตรงกับที่ภาษาไทยใช้คำว่า “ลูก” อีกด้วย แก่นใช้ต่างกับ ไบ ที่ขนาด คือ ของที่มีขนาดใหญ่จะใช้คำว่า “แก่น” แทน “ไบ” เช่น

ส้า ตีบ แก่น
 (sa:⁵ sip¹ ken³)
 ตะกร้า ตีบ ลูก

ไห สอง แก่น
 (haj¹ so:n¹ ken³)
 ไห สอง ลูก

โต (to:¹) นอกจากจะใช้กับสัตว์ทุกชนิดแล้วยังใช้กับสิ่งของประเภทโต๊ะ เก้าอี้
 เสื่อ กางเกง ได้อีกเช่น

ตั้ง หนึ่ง หนึ่ง โต
 (tan³ nan³ ni:n³ to:¹)
 เก้าอี้ หนึ่ง หนึ่ง ตัว

ตั้ง หวาย สี่ โต
 (tan³ waj¹ si:³ to:¹)
 เก้าอี้ หวาย สี่ ตัว

โต๊ะ สอง โต
 (to:⁷ so:¹ to:¹)

โต๊ะ สอง ตัว

เสื่อ ห้า โต
 (sa:⁵ ha:⁵ to:¹)

เสื่อ ห้า ตัว

เต๋ว สาม โต
 (tew:¹ sa:m¹ to:¹)

กางเกง สาม ตัว

อัน (?an²) ตรงกับคำว่า “อัน” ในภาษาไทย ใช้กับสิ่งของที่ไม่เฉพาะเจาะจง
 ลักษณะของสิ่งของนั้น อาจใช้ร่วมกับลักษณนามอื่น ๆ ได้ เช่น

ใต้ สิบ ห้า อัน
 (taj⁵ sip¹ ha:² ?an²)

ใต้ สิบ ห้า อัน

คั้ง สอง อัน
 (duŋ⁵ so:¹ ?an²)

กระดัง สอง อัน

คุ้น (dun⁵) ตรงกับคำว่า “คุ้น” ในภาษาไทย ใช้ลักษณนาม เรียกท่อนไม้ขนาดเล็ก
 เช่น

โหล สาม คุ้น
 (lo:¹ sa:m¹ dun⁵)

พีน สาม อัน (ท่อน)

คำนำหน้าชื่อ

ภาษาไทยมีคำนำหน้าชื่อ คุณ นาย นาง นางสาว เด็กหญิง เด็กชาย เป็นต้น ในภาษาลื้อก็มีคำลักษณะนี้ แต่มีไม่มาก และไม่พิสดารเท่าคำพวกนี้ นอกจากพยางค์ “อ้อม”

(m⁵) ดังกล่าวในข้อ 3 เรื่องพยางค์แล้ว ก็มีคำอื่นได้แก่ บ่า (ba:³) และอี (?i:³)

บ่า (ba:³) ใช้นำหน้าชื่อผู้ชายทั่วไป

อี (?i:³) ใช้นำหน้าชื่อผู้หญิงทั่วไป

คำลงท้ายวลีหรือประโยค

คำลงท้ายวลีหรือประโยค เป็นคำแสดงความรู้สึกของผู้พูด ประโยค ๆ เดียวอาจสื่อความหมายได้หลายอย่าง ถ้าใช้คำลงท้ายต่างกัน เช่น คำว่า “ดู” ถ้าพูดว่า “ดูเสีย” หรือ “ดูชะ” ก็เป็นคำตั้ง ถ้าพูดว่า “ดูนะ” ก็เป็นการขออนุญาต ถ้าพูดว่า “ดูน่า” ก็เป็นการแสดงการรบเร้า ฯลฯ ในภาษาลื้อก็มีคำลักษณะนี้ คือ คำดังต่อไปนี้

ก้อ (kow⁴) แสดงความรู้สึกสงสัย ใช้ในวลีหรือประโยคที่เป็นคำถาม อาจเทียบได้กับคำว่า “ไหม” ในภาษาไทย ตัวอย่าง เช่น

มิ่ง   สัก   กู้   ก้อ
(miŋ²   hak⁴   ku:¹   kow⁴)

มิ่ง   รัก   กู   ไหม

บ้าน   อยู่   ไก่   ก้อ
(ba:n⁵   ju:³   kaj¹   kow⁴)

บ้าน   อยู่   ไก่   ไหม

เนื้อ (nɔː⁶) เป็นคำลงท้ายเป็นเชิงขออนุญาต คล้ายกับว่า “นะ” ในภาษาไทย เช่น

กู๋ แม่ ก่อน เนื้อ
(kuː¹ maː⁷ kon³ nɔː⁶)
กู ไป ก่อน นะ

นำ (naː²) ใช้แสดงความตั้งใจคล้ายกับคำว่า “หรือ” ในภาษาไทย เช่น

กิน เข้า แล่ง แล้ว นำ
(kin¹ khaw⁵ leːŋ² lew⁶ naː²)
กิน ข้าว เย็น แล้ว หรือ

คำว่า “นำ” บางที่ใช้คำว่า หว่อ นำ (woː⁴ naː²) แทนได้ ในความหมายว่า “หรือ
ยัง”

हां (haː³) ใช้ลงท้ายเป็นการแสดงความสงสัย และข้ให้ตอบ คำตอบจะตอบได้
กว้าง เพราะผู้ถามไม่ค่อยจะแน่ใจ อาจเทียบได้กับคำว่า “รี, ละ, นะ” ในภาษาไทย เช่น

ไฟ हां
(phaj¹ haː³)
ใคร ละ (รี, นะ)

มิ่ง กิน อิ่ม หญ้ง हां
(miŋ² kin¹ m³ ŋaŋ¹ haː³)
มิ่ง กิน อะไร นะ

มิ่ง มี เล็ง อิ่ม หญ้ง हां
(miŋ² miː² laːŋ⁴ m³ ŋaŋ¹ haː³)
มิ่ง มี เรื่อง (ธุระ) อะไร รี

นี่ (ni: 6) มีความหมายทำนองเดียวกับคำว่า “หรือ” ในภาษาไทยเหมือนกัน แสดงความสงสัยแต่ค่อนข้างจะแน่ใจว่า เป็นอย่างที่สงสัยนั้นจริง และใช้เป็นการย้าคำถามเพื่อต้องการคำตอบว่าเป็นจริงตามที่สงสัย เช่น

มีง   แม่   งาน   บ้าน   ไผ   มา   นี้
 (miŋ²   ma:²   ɲa:n⁴   ba:n⁵   phaj¹   ma:²   ni:⁶)

มีง   ไป   งาน   บ้าน   ไคร   มา   หรือ

ได้น   แม่   ตี   นี้
 (do:n²   ma:⁴   ti:²   ni:⁶)

ถูก   แม่   ตี   หรือ

อี ญา (?i:²   na:⁴) ใช้ลงท้ายเป็นเชิงย้ากำหนดแน่นอนเทียบได้กับคำว่า “เอง” ในภาษาไทย เช่น

กู   อี   ญา
 (ku:¹   ?i:²   na:⁴)

กู   เอง

ป้อ   อี   ญา
 (po:¹   ?i:²   na:⁴)

ป้อ   เอง

อึม ญ้ง (m³   ɲaŋ¹) ใช้ในประโยคคำถาม ในความหมายว่า “อะไร” เช่น

ลุง   เอ็ด   ก้าน   อึม   ญ้ง
 (luŋ²   heŋ²   ka:n¹   m³   ɲaŋ¹)

ลุง   ทำ   งาน   อะไร

มิ่ง ตะ ซื่อ อิ่ม หญิ่ง
 (miŋ² ta² si:⁸ m³ ɣaŋ¹)
 มิ่ง จะ ซื่อ อะไร

ญั่ง, ฮื่อ (ɣaŋ² hi:²) ใช้ในประโยคคำถาม ในความหมายว่า “อย่างไร” เช่น

ป้า ขาย ญั่ง ฮื่อ
 (pa:¹ kha:¹ ɣaŋ¹ hi:⁷)

ปลา ขาย อย่างไร

ส้า สาน ญั่ง ฮื่อ
 (sa:⁵ sa:n¹ ɣaŋ¹ hi:⁷)

ตะกร้า สาน อย่างไร

ญ๋าม ได้ (ɣa:m² daj²) ใช้ในประโยคคำถามในความหมายว่า “เมื่อไร” เช่น

ป้อ หัง มิ่ง มา ญ๋าม ได้
 (po:⁴ haŋ¹ miŋ⁷ ma:² ɣa:m² daj²)

พ่อ ของ มิ่ง มา เมื่อ ไร

พ่อง (hoŋ⁴) ตรงกับคำว่า “บ้าง” ในภาษาไทย เช่น

(kE:n¹ no:³ sa:⁷ m³ ɣaŋ¹ phoŋ⁴)

แก้ง หน่อ ไล่ อิ่ม หญิ่ง พ่อง

แกง หน่อไม้ ไล่ อะไร บ้าง

มิ่ง ตะ ชื้อ อิ่ม หุ้ง ฟ่อง
 (miŋ² ta¹ si⁶ m³ ɦaŋ¹ phon⁴)
 มิ่ง จะ ชื้อ อะไร บ้าง

คำอุปบท

การใช้คำอุปบทภาษาลื้อใช้ทำนองเดียวกับภาษาไทย คือ บางทีก็ลดคำอุปบทได้บางทีก็
 ไม่ลดแล้วแต่ผู้ใช้บางทีลดไม่ได้ เพราะความหมายจะไม่ชัดเจน ความแตกต่างอยู่ที่คำที่ใช้บางทีก็
 เป็นคำๆ เดียวกันแต่ออกเสียงต่างกันไปบ้าง บางทีก็เป็นคำคนละคำ เช่น

เสา ใหม่ (หัง) กู สี แต่ง
 (se⁵ maj³ (haŋ¹) ku¹ si¹ dɔŋ⁷)
 เสา ใหม่ ของ กู สี แต่ง

ป้อ จ้าย ตี้ กำ ลั้ง มา เป็น ป้อ (หัง) กู
 (po⁴ ca:j² ti⁴ kam¹ lan⁷ ma² pen¹ po⁴ (haŋ¹) ku¹)
 ผู้ ชาย ที่ กำ ลั้ง มา เป็น พ่อ ของ กู

หมู่ นก บิน อยู่ บน ฟ้า
 (mu³ nok⁴ bin² ju³ bon⁷ fa³)
 ผุง นก บิน อยู่ บน ฟ้า

คำลำดับญาติ

คำลำดับญาตินอกจากใช้แทนคำสรรพนามทั้งบุรุษที่ 1, 2 และ 3 ได้ดังกล่าวมาแล้ว คำ
 ลำดับญาติยังเป็นอีกลักษณะหนึ่งที่สะท้อนให้เห็นสภาพสังคมไทลื้อ ที่มีการนับญาติ แสดงความ
 ผูกพันกันฉันพี่น้อง เช่นเดียวกับสังคมไทย-ลาว ไม่ว่าจะเป็นญาติกันจริงหรือไม่ก็ตาม มักจะมี
 การเรียกที่เรียกน้อง สูง ป้า น้า อา ตามแบบสังคมไทย-ลาว สังคมไทลื้อ จึงยังเป็นสังคมแบบไท
 ดังเดิมอยู่ คำลำดับญาติภาษาลื้อมีดังต่อไปนี้

คำดำดับญาติฝ่ายบิดา

ป้อ หมอน	(po: ⁴ mon ¹)	' ทวด ' (ผู้ชาย)
เหม่ หมอน	(me: ⁴ mon ¹)	' ทวด ' (ผู้หญิง)
ป้อ โหลง	(po: ⁴ lo:η ¹)	' ปู่ '
เหม่ โหลง	(me: ⁴ lo:η ¹)	' ย่า '
ป้อ โหลง	(po: ⁴ lo:η ¹)	' พี่ชายของปู่, ย่า '
เหม่ โหลง	(me: ⁴ lo:η ¹)	' พี่สาวของปู่, ย่า '
ลุง	(luη ¹)	' ลุง '
ป้า	(pa: ⁵)	' ป้า '
ป้อ	(po: ⁴)	' พ่อ '
อึม ฮ้าว	(m ³ ?a:w ⁷)	' อาผู้ชาย '
อี่ ฮ้าว	(?i: ³ ?a: ⁷)	' อาผู้หญิง '
ปี่ ฮ้ายเก้า	(pi: ⁴ ?a:j ³ kaw ⁶)	' พี่ชาย (สาว) คนโต '
ปี่ ฮ้ายแหดม่า	(pi: ⁴ ?a:j ³ het ¹ ma: ⁷)	' พี่ชาย (สาว) คนรองลงมา '
ฮ้าย	(?a:η ³)	' พี่สาว '
น่อง ป้อ จ้าย	(noη ⁶ p?: ⁴ ca:j ²)	' น้องชาย '
น่อง เหม่ หมึง	(noη ⁶ me: ⁴ ηiη ¹)	' น้องสาว '
น่อง สาว	(noη ⁶ sa:w ¹)	' น้องสาว '

คำดำดับญาติฝ่ายมารดา

ภาษาสื่อใช้คำดำดับญาติฝ่ายมารดา เป็นคำ ๆ เดียวกับญาติฝ่ายบิดา ลักษณะนี้แตกต่างกับภาษาไทย และสังคมไทย แสดงว่าคำเรียกเครือญาติแบบนี้ของสังคมสื่อไม่ซับซ้อนเหมือนสังคมไทย ซึ่งอาจจะพิจารณาได้สองกรณีว่าสังคมสื่อไม่ซับซ้อนเท่าสังคมไทย และชาวไทสื่อให้ความสำคัญกับญาติของทั้งฝ่ายบิดา และมารดาเท่ากัน จึงไม่จำแนกให้แตกต่างกัน

คำคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกับการสมรส

ป้อ ดอง	(po: ⁴ do:ŋ)	'พ่อตา, พ่อสามี'
เหม่ ดอง	(me: ⁴ do:ŋ)	'แม่ยาย, แม่สามี'
หลุก จ้าย	(lu:k ⁴ ca:j ²)	'ลูกเขย'
หลุก ไข่	(lu:k ⁴ paj ²)	'ลูกสะใภ้'
ปี่ จ้าย	(pi: ⁴ ca:j ²)	'พี่เขย'
ปี่ ไข่	(pi: ⁴ paj ⁶)	'พี่สะใภ้'
น้อง จ้าย	(noŋ ⁶ ca:j ²)	'น้องเขย'
น้อง ไข่	(noŋ ⁶ paj ⁶)	'น้องสะใภ้'
น้ำ เขย	(na: ⁶ khɔ:j ¹)	'น้ำและอาเขย'
อ้า ไข่	(?a: ² paj ⁶)	'อาสะใภ้'
น้ำ ไข่	(na: ⁶ paj ⁶)	'น้ำสะใภ้'

คำเรียกสี่

คำเรียกสี่ส่วนใหญ่จะเหมือนกับภาษาไทยที่แตกต่างไปมีดังนี้

สี่ ไฉน	(si: ¹ ?o:n ⁷)	'สี่ชมพู'
สี่ สะ บั้น ง่า	(si: ¹ sa? ¹ ban ⁷ ŋa: ²)	'สี่ไพร'

คำที่ใช้นับวันเดือนปี

คำที่ใช้นับวัน เดือน ปี ไม่ละเอียดเท่าภาษาไทย มีคำใช้นับวัน เดือน ปี เพียงดังต่อไปนี้

วัน นี้	(wan ² ni: ⁶)	'วันนี้'
วัน พุก	(wan ² phu:k ⁴)	'วันพรุ่งนี้'
วัน พุก วัน ฮือ	(wan ² phu:k ⁴ wan ² hi: ²)	'วันมะรืน'

วัน น้ำ	(wan ² ni: ⁶)	‘วันมะเรียง และวันต่อๆ ไป’
วัน ว่า	(wan ² wa: ²)	‘วันวาน’
วัน ว่า ว่าน ซั้น	(wan ² wa: ² wa:n ² sin ²)	‘วันวานซั้น’

คำเรียกเดือนอย่างที่ภาษาไทยเรียก เดือนอ้าย เดือนยี่ เดือนสาม เดือนสี่ จนถึง เดือนสิบสองนั้น ภาษาไทลื้อจะเรียกแตกต่างกันเฉพาะ เดือนที่หนึ่ง (เดือนอ้าย) เท่านั้น คือ เรียกว่า เค้น เจ้ง (tɕ:² ce:n¹) แต่การนับเดือนทางจันทรคติของไทลื้อจะเร็วกว่า การนับเดือนของไทย - ลาว 1 เดือน และช้ากว่าไทล้านนา(ไทยยวน) 1 เดือน

ชื่อปีตามแบบไทยๆ ที่เรียก ปีชวด ฉลู ขาล ฯลฯ ภาษาไทลื้อจะเรียกชื่อปี คำนวณแปด เช่น

ปีชวด	เรียกว่า	ปี หนู (จิ้ง)	(pi: ¹ nu: ¹)
ปีฉลู	เรียกว่า	ปี โง่ (เป่า)	(pi: ¹ ɲo: ⁷)
ปีขาล	เรียกว่า	ปี เสอ (ยี่)	(pi: ¹ sɔ: ¹)

การเรียงคำและรูปประโยค

การเรียงคำในภาษาไทลื้อส่วนใหญ่เหมือนกับการเรียงคำในภาษาไทย คือ วางตำแหน่งของคำขยายไว้หลังคำที่ถูกขยาย กล่าวคือ

การเรียงคำขยายคำนาม		วางไว้หลังคำนาม เช่น	
น้ำ	ใส	(na:m ⁶ saɰ ⁶)	‘น้ำใส’
คน	อ้วน	(khun ² ʔo:n ⁵)	‘คนอ้วน’
ปลา	กิม	(pa: ¹ kim ¹)	‘ปลาเค็ม’
หม้อ	ใหม่	(mo: ⁵ maj ³)	‘หม้อใหม่’

การเรียงคำขยายคำกริยา วางไว้หลังคำกริยา เช่น

หญิง	ช้า	(ʔa:ŋ ³ ca: ⁵)	‘เดินช้า’
เสด	ไว้ว	(het ¹ waj ² waj ²)	‘ทำเร็ว ๆ’
ແหล່ນ	ช้า	(len ⁴ ca: ⁵ ca: ⁵)	‘วิ่งช้า ๆ’
กิน	ช้า	(kin ¹ lam ⁷)	‘กินอร่อย’

การเรียงคำขยายคำวิเศษณ์ วางไว้หลังคำวิเศษณ์ เช่น

ช้า	หลาย	(lam ³ la:j ¹)	‘อร่อยมาก’
โหม่น	จัด	หนัก	(mo:n ³ cat ¹ nak ¹) ‘สนุก, เพราะมาก’

การเรียงคำขยายวิเศษณ์นี้มีบ้างที่เรียงคำขยายไว้หน้าคำที่ถูกขยาย เช่น

จัด	ง่าย	(cat ¹ ʔa:m ²)	‘สะดวก’
จัด	ดี	(cat ¹ di: ³)	‘ดีมาก’

นอกจากนี้ยังมีการใช้คำเป็นอย่างอื่นที่เป็นคนละคำกับคำในภาษาไทย เช่น

ใจร้าย	ใช้ว่า	ชี้ โศก	(khi: ³ so:k ³)
นั่งของ ๆ	ใช้ว่า	นั่ง ของ ย่อง	(naŋ ⁴ kho:ŋ ² jo:ŋ ²)
ชี้เกียดแท้ ๆ	ใช้ว่า	ชี้ ค่าน ไร่ ชี้ ค่าน ขาด	(khi: ³ kha:m ⁵ haj ⁶ khi: ³ kha:n ⁵ kha:t ³)

การเรียงคำแสดงคำถาม คำแสดงคำถามส่วนใหญ่จะปรากฏอยู่ต้นประโยคและ

ท้ายประโยคเช่นเดียวกับประโยคคำถามในภาษาไทย เช่น

ไผ	มา	‘ใครมา’
(phaj ¹ ma: ²)		

ป้อ	โหลง	ไฟ	กับ	ไฟ	‘คาพุดกับใคร’
(po: ⁴ lo:ŋ ¹ fo: ² kap ¹ phaj ⁷)					

ลุง เฮด อิ่ม หลุ้ง 'ลุงทำอะไร'
(luŋ² het¹ m³ ʔaŋ¹)

ป้า นี้ ขาย จะ ชื้อ 'ป้านี้ขายอย่างไร'
(pa:¹ ni:¹ kha:j⁴ cha?³ hi:⁴)

มิ่ง เม่อ ญ่าม ได้ 'มิ่งไปเมื่อไร'
(miŋ² ma:² ʔa:m² dai²)

มิ่ง สอบ มั่น เก้า 'มิ่งชอบมันไหม'
(miŋ² so:p¹ man² kaw¹)

เสื่อ นี้ ชื้อ มา ลำ คำ เต้า ชื้อ 'เสื่อนี้ซื้อมาราคาเท่าไร'
(se:⁴ ni:⁴ si:⁶ ma:² la:² kha:² taw⁴ hi:⁴)

เหม่ ชื้อ หม้อ ไหม มา ก็ ไบ 'แม่ซื้อหม้อใหม่มากก็ไบ'
(me:⁴ si:⁶ mo:⁵ maj³ ma:⁷ ki:³ baj⁷)

เฮด อิ่ม หลุ้ง ได้ย แดก 'ทำไมถ้วยแตก'
(het¹ m³ ʔaŋ¹ thoj⁵ te:k⁴)

การเรียงคำแสดงคำถามมีบ้างที่แตกต่างไปจากภาษาไทย เช่น

มิ่ง หลุก ไหน มา 'มิ่งมาจากไหน'
(miŋ² luk⁴ ʔaj¹ ma:⁷)

การเรียงคำปฏิเสธ มีทั้งเรียงไว้หน้าคำกริยา โดยใช้พยางค์ อิ่ม (m³) ซึ่งเทียบกับภาษาไทยได้กับคำว่า “ไม่”

การเรียงคำปฏิเสธไว้หน้าคำกริยา เช่น

มัน อิ่ม จ๋าม   ‘มันไม่สวย’
 (man²   m³   ʔa:m⁷)

เฮ่า อิ่ม โก่อ   ‘เราไม่กลัว’
 (haw²   m³   ko⁷)

การเรียงคำปฏิเสธไว้หลังคำกริยา เช่น

เขา หว่าย น้าม อิ่ม จ๋าง   ‘เขาวายน้ามไม่เป็น’
 (khaw¹   wa:j⁴   na:m⁶   m³   ca:ʔ⁴)

มัน กิน ปลา อิ่ม จ๋าง   ‘มันกินปลาไม่เป็น’
 (man²   kin¹   pa:¹   m³   ca:ʔ⁴)

การเรียงคำนับจำนวน ภาษาลื้อเรียงคำนับจำนวนไม่ว่าจะนับถ้วนหรือไม่ถ้วนเหมือนกับภาษาไทย คือเรียงในรูปแบบ คำนาม คำนับจำนวน คำลักษณนาม เช่น

เขา มี หลูก หก คน   ‘เขามีลูกหกคน’
 (khaw¹   mi:⁷   lu:k⁴   nok¹   khun⁷)

มัน มี แม่ หลาย คน   ‘มันมีเมียหลายคน’
 (man²   mi:²   me:²   la:j¹   khun⁷)

ป้อ แม่ หลาย วัน   ‘พ่อไปหลายวัน’
 (po:⁴   mɔ:²   la:j¹   wan⁷)

คำนับจำนวนที่หมายถึง "จำนวนหนึ่ง" คือ คำว่า เด่ว (dew²) "เดียว" เรียงไว้หลัง
คำลักษณะนาม เช่นเดียวกับภาษาไทยด้วย เช่น

ป้อ เม่อ คุณ เด่ว 'พ่อไปคนเดียว'
(po:⁴ me:² khun² dew²)

การเรียงคำนับจำนวนภาษาไทยโบราณ เรียงไว้หน้าคำนาม และคำนามนั้นมีคำลักษณะนาม
นำหน้า เป็นแบบดังนี้ คำนับจำนวน + คำลักษณะนาม+ คำนาม เช่น

สิบ ตัว หมา (ภาษาไทยขายังมีการเรียงคำแบบนี้)
เจ็ดสิบห้า คน ชาย (จารึกอักษรไทล้านนา)

ในภาษาไทยมีเค้าการเรียงคำแบบนี้ให้เห็นอยู่ "มารยาหญิงร้อยเล่มเกวียน" "คนรักเท่าผืน
หนัง คนชังเท่าผืนเสื่อ" "สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็น" "ที่ดินยังรู้พลาด นักปราชญ์ยังรู้พลั้ง" เป็นต้น

การเรียงคำนับจำนวนภาษาลื้อ แตกต่างไปจากการเรียงคำแบบภาษาไทยโบราณ จึงนับได้
ว่าภาษาลื้อ เป็นอีกภาษาหนึ่งที่เปลี่ยนแปลงลักษณะการเรียงคำนับจำนวนแตกต่างไปจากภาษาไทย
โบราณแล้ว

การเรียงคำแสดงความเป็นเจ้าของ ภาษาลื้อเรียงคำเหมือนกับภาษาไทย คือจะมีคำว่า หัง
(han¹) 'ของ' หรือไม่มีก็ได้ เช่น

เม่ (หัง) มัน ง่าม ขะ หนาด 'เมีย (ของ) มันสวยมาก'
(me:² (han¹) man² ɲa:m² kha?¹ na:t³)

หลูก (หัง) เขา ต้าย หมค 'ลูก (ของ) เขาตายหมค'
(lu:k⁴ (han¹) khaw¹ ta:j¹ mot¹)

การเรียงคำของอนุประโยคที่ใช้เป็นส่วนขยาย   ภาษาลื้อก็มีการเรียงแบบเดียวกับ
ภาษาไทยด้วย คือ เรียงไว้หลังคำนาม เช่น

ป้อ   ซ้าย   ตี   ไล่   เสอ   ลี   แต่ง   เป็น   ปี่
(po:⁴   ca:j²   ti:⁴   saj³   so:⁵   si:¹   da:ŋ⁷   pen¹   pi:⁴)

บ่าว   กุ่น   แก้ว   หัง   ภู
(ba:w³   khun⁷   kaw⁵   haŋ¹   ku:¹)

แห่ม   หญิง   ตี   แต่ง   โต   ย่อง   เป็น   เจ้า   สาว
(me:⁴   ŋjŋ¹   ti:⁴   teŋ³   to:¹   jo:ŋ⁷   pen¹   ca:w⁵   sa:w¹)

ผู้   หญิง   ที่   แต่ง   ตัว   สวย   เป็น   เจ้า   สาว

รูปประโยค

รูปประโยคภาษาลื้อ เป็นรูปประโยคแบบสามส่วน คือ เป็นแบบ ประธาน + กริยา +
กรรม เหมือนกันภาษาตระกูลไทส่วนใหญ่ เช่น

รูปประโยคประธาน + กริยา + กรรม

ภู   กิน   ข้าว   'ภูกินข้าว'
(ku:¹   kin¹   khaw⁵)

ลุง   เฮด   น้า   'ลุงทำน้า'
(luŋ²   het¹   na:²)

ปี่   แก้ว   ตี   น่อง   'พี่ชายคนโตตีน่อง'
(pi:⁴   kaw⁵   ti:¹   noŋ:⁸)

ในการพูดบางครั้งอาจลดบางส่วนของประโยคลงให้สั้นเข้าก็ได้ ถ้าหากว่าสามารถสื่อความเข้าใจกันได้โดยอาศัยสถานการณ์ สิ่งแวดล้อม หรือ บริบท เป็นสิ่งประกอบ ดังนั้น ประโยคอาจลดลงเหลือเพียงสองส่วน หรือส่วนเดียวกับต่อไปนี้

รูปประโยค 2 ส่วนแบบประธาน + กริยา   เช่น

หมา   ห่า   ‘หมาห่า’
(ma:¹   haw³)

ได้ย   แดก   ‘ได้ยแดก’
(thoj⁵   te:k³)

เสื่อ   ปู้ด   ‘เสื่อขาด’
(se:⁵   put¹)

รูปประโยค 2 ส่วนแบบกริยา + กรรม   เช่น

ไสย   หนา   ‘ไสยหนา’
(soj⁴   na:⁵)

อยาก   (กิน)   เข้า   ‘หิวข้าว’
(ja:k³   (kin¹)   khaw⁵)

เก็บ   โด   ‘เก็บเสื้อผ้า’
(kep¹   kho:⁴)

รูปประโยคส่วนเดียว คือ กริยา เช่น

เค็ด แล่ว 'เดือนแล้ว'
(dɛːt³ lew⁸)

ไข่ หลับ 'ง่วงนอน'
(khaj³ lap¹)

อึม ไข่ 'ไม่ไป'
(m³ paj¹)

อ็ด 'เหนื่อย'
(?it¹)

รูปประโยคแบบมีประธาน หรือกรรมเพียงส่วนเดียว เช่น บทสนทนาต่อไปนี้

ถาม : ไค่ มา ห่า 'ใครมาหรือ'
(khaj² maː² ha³)

ตอบ : ปอ ฎ้อย 'ตา(ตัดกริยา)'
(poː⁴ ?uj⁵)

ถาม : ไค่ ต้า น้าม มี ห่า 'ใครค่าน้ำพริกนะ'
(khaj² tam¹ na:m⁸ phik⁴ haː³)

ตอบ : หม่ 'เมีย (ตัดกริยา + กรรม)'
(maː²)

ถาม :	ไค่ हां	‘ใครหรือ, ใครล่ะ ‘
	(khaj ² ha: ³)	
ตอบ :	กู๋ อี้ หนญา	‘กูเอง ‘
	(ku: ¹ ?i: ⁷ ญา: ¹)	
ถาม :	มิ่ง กิ้น อิ่ม หญัง	‘มิ่งกินอะไร ‘
	(miŋ: ² kin ¹ m ³ ญาŋ ¹)	
ตอบ :	เข้า หนึ่ง	‘ข้าวเหนียว ‘
	(khaw ⁵ niŋ ³)	

รูปประโยคประธาน + กริยา + กรรม อาจเปลี่ยนตำแหน่งของกรรมไว้ต้นประโยคเป็น
แบบ กรรม + ประธาน + กริยา ได้เหมือนภาษาไทย โดยมีความหมายเหมือนเดิม เช่น

ป้า นี้ ป้า ขาย หญัง ฮื่อ	‘ปลานี้ป้าขายอย่างไร ‘
(pa: ¹ ni: ⁸ pa: ⁵ kha:j ¹ ญาŋ ³ hi: ⁷)	
หมา ไค้น ป้า ไหล่ บုပ်	‘หมาถูกป้าไล่ตี ‘
(ma: ¹ do:n ⁷ pa: ⁵ laj ⁴ bup ¹)	
สาด แหม่ม ฮู่ย ซาน แล้ว	‘เสื่อขายซานแล้ว ‘
(sa:t ³ ne: ⁴ ?uj ⁵ sa:n ¹ lew ⁸)	

รูปประโยคคำถามนี้อาจจำแนกตามลักษณะการใช้ได้อีก 3 ชนิด คือ รูปประโยค บอก
เล่า รูปประโยคคำถาม และรูปประโยคปฏิเสธ

ป้า ชื่อ อิ่ม หลิ่ง มา ‘ ป้าชื่ออะไรมา ’
 (pa:⁵ si⁶ m³ ɲaŋ¹ ma:⁷)

อิ่ม หลิ่ง อยู่ บุน ฮั่น ‘ อะไรอยู่บนนั้น ’
 (m³ ɲaŋ¹ ju:³ bun⁷ han⁶)

มีง ตะ ชื่อ อิ่ม หลิ่ง ห่อง ‘ มีงจะชื่ออะไรบ้าง ’
 (miŋ² ta?¹ si³ m³ ɲaŋ¹ hoŋ⁷)

3. ประโยคคำถามที่ต้องการสื่อความหมายว่า “ไหน ที่ไหน” จะใช้คำว่า “ไหน” ในตำแหน่งกลางและท้ายประโยค สำหรับคำว่า นี้ (ti:⁴) ‘ ที่ ’ นำหน้า “ไหน” นั้นจะมีหรือไม่มีก็ได้ เหมือนภาษาไทย เช่น

มีง เม่อ (ดี) ไหน ‘ มีงไป (ที่) ไหน ’
 (miŋ² mɔ:² (ti³) naj¹)

ลุง เม่อ (ดี) ไหน มา ‘ ลุงไป (ที่) ไหนมา ’
 (luŋ² mɔ:² (ti³) naj¹ ma:⁷)

เสื่อ หัง กู อยู่ (ดี) ไหน ‘ เสื่อของกูอยู่ (ที่) ไหน ’
 (sɛ:² haŋ¹ ku:¹ ju:³ (ti³) naj¹)

4. ประโยคคำถามที่ต้องการสื่อความหมายว่า “อย่างไร” จะใช้คำว่า “หลิ่ง ชื่อ” (ɲaŋ¹ hi³) ในตำแหน่งท้ายประโยค เช่น

ป้า ขาย หลิ่ง ชื่อ ‘ ปลาขายอย่างไร ’
 (pɔ:¹ kha:j¹ ɲaŋ¹ hi³)

สำ สาน หยั่ง ฮื่อ 'ตะกร้าสานอย่างไร'
(sa:⁵ sa:n¹ ɲan¹ hi³)

5. ประโยคคำถามที่ต้องการสื่อความหมายว่า "เท่าไร" จะใช้คำว่า "เต๋า ฮื่อ"
(taw⁴ hi²) ในตำแหน่งท้ายประโยค เช่น

ผ้า หุ่ม ผืน เต๋า ฮื่อ 'ผ้าห่มผืนเท่าไร'
(pha:⁵ hum³ phi:n¹ taw⁴ hi²)

หม้อ ขาง นี้ กำ เต๋า ฮื่อ 'กะทะ (ใบ) นี้ราคาเท่าไร'
(mo:⁵ kha:ɳ¹ ni:⁸ ka:⁴ taw⁴ hi²)

6. ประโยคคำถามที่ต้องการสื่อความหมายว่า "หรือ" "ไหม" จะใช้คำว่า "हां" (ha:³)
นี่ (ni:⁶) สำหรับความหมายว่า "หรือ" และใช้คำว่า "เก๋า" (kaw¹) สำหรับความหมายว่า
"ไหม" โดยวางไว้ท้ายประโยค เช่น

ไค้ ม่า โฟ่ กั๊บ มิ่ง ห่า 'ใครมากุยกั๊บบิ่งหรือ'
(khaj² ma:² fo:² kap¹ miŋ⁷ ha:³)

มิ่ง แหล่น ม่า ไก่ เก๋า 'มิ่งวิ่งมาไกลไหม'
(miŋ² len⁴ ma:² kaj¹ kaw¹)

มิ่ง ไค้ เสื่อ โต่ หนี่ เก๋า 'มิ่ง เสื่อตัวนี้ไหม'
(miŋ² daj² sɔ:⁵ to:¹ ni:⁴ kaw¹)

7. ประโยคคำถามที่ต้องการสื่อความหมายว่า "เมื่อไร" จะใช้คำว่า "น้าม ไค้"
(ɲa:m² daj²) ในความหมายว่า "เมื่อไร" หรือ "เหม ญ้าม ไค้" (ham¹ ɲa:m² daj²)
ในความหมายว่า "อีกเมื่อไร" ทั้งในตำแหน่งต้นและท้ายประโยค เช่น

เหม ฅ๋าม ใจ อี้ม โหม่ง ตะ ตุก 'เมื่อไรมะม่วงจะสุก'
 (hem¹ ฅa:m² dai² m¹ mo:ŋ³ ta?¹ suk¹)

มิ่ง ตะ เม่อ เหม ฅ๋าม ใจ 'มิ่งจะไปเมื่อไร'
 (miŋ² ta?¹ mɔ:⁷ hem¹ ฅa:m² dai²)

ป้อ หัง มิ่ง มา ฅ๋าม ใจ 'พ่อของมิ่งมาเมื่อไร'
 (po:⁴ haŋ¹ miŋ⁷ ma:² ฅa:m² dai²)

เหม ฅ๋าม ใจ อี้ม อ้า ตะ เฮด นำ แล้ว
 (hem¹ ฅa:m⁷ dai² m³ ʔa:⁷ ta?¹ het¹ na:² lew⁶)

'เมื่อไรอาจจะทำนาเสร็จล่ะ'

รูปประโยคปฏิเสธ ใช้พยางค์ อี้ม (m³) นำหน้าคำกริยาในความหมายว่า "ไม่"
 " คังกล่าวและยกตัวอย่างไว้แล้วในเรื่องของพยางค์ข้างต้น ในประโยคเชิงปฏิเสธห้าม หรือ
 ประโยคคำสั่ง ก็ใช้คำว่า "อี้ม" (m³) เช่นเดียวกันซึ่งเทียบกับภาษาไทย "อย่า" นั่นเอง เช่น

อี้ม ไป หยับ 'อย่าไปจับ, อย่าจับ'
 (m³ paj¹ ฅap¹)

อี้ม ไป ผ่อ 'อย่าไปดู, อย่าดู'
 (m³ paj¹ pho:⁴)

อี้ม ไป เฮด คั้ง 'อย่าทำเสียงคั้ง'
 (m³ paj¹ het¹ daŋ²)

อี้ม ไป โฝ คั้ง 'อย่าพูดเสียงคั้ง'
 (m³ paj¹ fo:⁷ daŋ²)

อืม ไป หนุบ 'อย่าจับ (อย่าถูก)'
 (m³ paj¹ ɲup¹)

กล่าวโดยสรุปไทลื้อ เป็นชาวไทกลุ่มหนึ่ง เช่นเดียวกับชาวไท อื่น ๆ เนื่องจากมีภาษาพูดเป็นของตนเอง และลักษณะของภาษามีความแตกต่างพอที่จะจัดเป็นภาษาหนึ่งในภาษาตระกูลไท ส่วนความต่างต่างนั้นแตกต่างทั้งเรื่องเสียง คำ และประโยค อย่างไรก็ตามก็ยังเป็นความแตกต่างไม่มากนักเป็นภาษาคนละกลุ่ม ฟัง-กวย-ลี (Fang kwei Li) จึงจัดภาษาไทลื้อไว้ในกลุ่มตะวันตกเฉียงใต้

บทที่ 5

ชุมชนไทลื้อในกระแสการเปลี่ยนแปลง

การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อในภาคเหนือของ สปป.ลาว มีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในชุมชนและอิทธิพลจากภายนอก ซึ่งเปลี่ยนแปลงต่อเนื่องกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ปัจจัยภายในมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงด้านกายภาพของชุมชน ได้แก่การเพิ่มขึ้นของประชากรเนื่องมาจากการอพยพเคลื่อนย้ายของประชากรเผ่าต่าง ๆ จากท้องถิ่นอื่นเข้าไปตั้งถิ่นฐานในเขตชุมชนทางภาคเหนือและการอพยพประชาชนจากเขตภูคอยลงสู่พื้นที่ราบตามนโยบายของรัฐบาลภายหลังสงครามปลดปล่อย พ.ศ. 2518 และการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรตามธรรมชาติ ทำให้มีการถางป่าเพื่อขยายที่ทำกินเพิ่มมากขึ้น ซึ่งมีผลกระทบต่อระบบนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม เช่น การอพยพชนเผ่าอีก็้อจากเขตภูคอยไปอยู่ในเขตทุ่งเพียงเมืองสิง การอพยพชนเผ่าม้ง เย้า ที่ลี้ภัยสงครามมาอยู่ประเทศไทยกลับไปตั้งถิ่นฐานในพื้นที่แขวงบ่อแก้ว และแขวงหลวงน้ำทาเป็นต้น ทำให้เกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่างผู้อพยพเข้าไปอาศัยอยู่ใหม่กับกลุ่มคนไทลื้อที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น ส่วนปัจจัยภายนอกมีสาเหตุมาจากการรับเอาอิทธิพลทางวัฒนธรรมของกระแสการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก ได้แก่อิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมวัฒนธรรม การศึกษา ค่านิยม ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่ สื่อสารมวลชน ทำให้ชุมชนต้องปรับตัวให้เข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลง เพื่อก้าวไปสู่ความทันสมัยตามกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคปัจจุบัน

ด้านเศรษฐกิจ สภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปของชุมชนไทลื้อใน สปป.ลาว ยังเป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพที่ต้องพึ่งพาธรรมชาติ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการทำนาในบริเวณที่ราบระหว่างหุบเขา และปลูกข้าวไร่ในบางบริเวณ ผลผลิตข้าวส่วนใหญ่จะเก็บไว้เพื่อบริโภคในครอบครัว ส่วนที่เหลือเก็บสะสมไว้เพื่อขาดแคลนข้าวบริโภคในปีต่อไป บางครอบครัวมีผลผลิตเหลือไว้ขายเป็นรายได้เสริม ต่อมาเมื่อระบบเศรษฐกิจระบบตลาดเสรีได้ขยายตัวเข้าสู่ชุมชน ภายหลังจากที่รัฐบาลได้ประกาศใช้นโยบายกลไกเศรษฐกิจใหม่ หรือจินตภาพใหม่ ในพ.ศ. 2529 จึงเริ่มมีการค้าขายเล็กน้อยในท้องถิ่น ประชาชนเริ่มนำผลผลิตส่วนเกินมาจำหน่าย เพื่อนำเงินไปซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นในการดำรงชีพจากตลาด ส่วนเงินตราเดิมนิยมใช้เงินหมั้นและเงินบี ซึ่งเป็นเงินเหรียญที่ฝรั่งเศสนำมาใช้ สมัยปกครองอินโดจีน ปัจจุบันนิยมใช้เงินกีบและเงินบาท บางท้องถิ่นที่อยู่ใกล้ชายแดนจีนสามารถใช้เงินหยวนได้ ส่วน

เงินหมั้นยังนิยมใช้กันอยู่ในเขตภาคยที่ห่างไกล ซึ่งประชาชนนิยมเก็บเงินหมั้นสะสมไว้เป็นสินสอดในพิธีแต่งงานหรือเก็บไว้เป็นมูลมังมรดกแก่ลูกหลาน รวมทั้งใช้ซื้อของขวัญที่มีค่า เช่น วัว ควาย ทองคำ ชาวไทลื้อนิยมเลี้ยงวัว ควาย ไว้เพื่อใช้งาน ถือว่าเป็นการสะสมทรัพย์สินที่มีค่าของครอบครัว เพื่อแบ่งปันให้แก่ลูกหลานที่ลงเรือนไปตั้งครอบครัวใหม่ เลี้ยงหมูไว้ขายเป็นรายได้เสริมของครอบครัว ในฤดูกรีดฝืน พ่อค้าชาวไทลื้อแถบเมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา จะซื้อฝืนจากชนเผ่าอีเก้อ และมัง แล้วนำกลับไปขายให้แก่คนเผ่าอีเก้อที่สุมฝืนในช่วงนอกฤดูการเก็บเกี่ยวผลผลิตฝืน นอกจากนี้ยังนำสินค้าอุปโภคบริโภคจากตลาดไปจำหน่ายและแลกเปลี่ยนกับฝืน และของป่าจากชนเผ่าที่อาศัยอยู่ในเขตภาคย เช่น หมากแห้ง (เร่ว) ลูกดาว หวาย เป็นต้น

ภายหลังการปฏิวัติปลดปล่อยในปี 2518 รัฐบาล สปป.ลาวมีนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบรวมศูนย์ตามแนวทางสังคมนิยม โดยรัฐได้เข้าไปดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจแบบสหกรณ์รวมหมู่ แต่การดำเนินงานไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากประชาชนขาดความกระตือรือร้นและเฉื่อยชา เพราะกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินตกเป็นของส่วนรวม ทำให้ขาดแรงจูงใจในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจร่วมกัน จึงไม่ร่วมมือกันดำเนินงานอย่างเต็มที่ เมื่อรัฐบาลประกาศใช้นโยบายกลไกเศรษฐกิจใหม่ ได้เปลี่ยนนโยบายทางเศรษฐกิจจากระบบเศรษฐกิจแบบวางแผนโดยรัฐเข้าสู่ระบบตลาดเสรี มีนโยบายส่งเสริมการค้าและการลงทุนภาคเอกชนทั้งภายในประเทศ และจากต่างประเทศ รัฐบาลมีนโยบายคุ้มครองการลงทุนจากต่างประเทศที่ชัดเจน โดยจัดตั้งคณะกรรมการคุ้มครองการลงทุนต่างประเทศหรือ คลท. ขึ้นเพื่อส่งเสริมการลงทุน มีหลักประกันจะไม่ยึดกิจการของเอกชนเป็นของรัฐ ต่อมาระบบตลาดเสรีได้ขยายตัวเข้าสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ อย่างรวดเร็ว ประกอบกับมีการเปิดจุดผ่านแดนติดต่อกับจีนในปี 2532 ที่บ่อเตน แขวงหลวงน้ำทา เพื่อติดต่อกับชายแดนจีนด้านบ่อหาน ในเขตเมืองหล้า เขตปกครองตนเองทิบสองพันนา ต่อมาได้ยกฐานะขึ้นเป็นด่านสากลในปี 2535 และเปิดด่านชายแดนที่เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว เพื่อติดต่อกับประเทศไทยด้านอำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงรายในปี 2529 แล้วพัฒนาเป็นด่านชายแดนสากลในเดือน มกราคม 2537 นอกจากนี้ยังมีจุดผ่านแดนท้องถิ่นอีกหลายแห่งที่ติดต่อกับประเทศไทย จีน สหภาพพม่า และเวียดนาม ทำให้สินค้าอุปโภคบริโภคจากประเทศไทย และจีนกระจายเข้าสู่ท้องถิ่นต่าง ๆ ในภาคเหนือของ สปป.ลาวอย่างกว้างขวาง ในขณะที่ชุมชนไทลื้อโดยทั่วไปยังทำการเกษตรแบบล้าหลังที่ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ และดำรงชีวิตอยู่ในสังคมจารีตประเพณี

สภาพเศรษฐกิจชุมชน รายได้หลักของประชาชนในท้องถิ่นได้จากการขายสัตว์เลี้ยง ได้แก่ หมู วัว ควาย ขายข้าวที่เหลือจากการบริโภค และขายผลผลิตทางการเกษตรอีกเพียงเล็กน้อย รวมทั้งเก็บหาของป่าตามฤดูกาลมาขายเป็นรายได้เสริม ส่วนประชาชนที่อาศัยอยู่ในเมืองเริ่มประกอบอาชีพค้าขายมากขึ้น นับตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมา การค้าในท้องถิ่นเริ่มขยายตัวอย่างรวดเร็ว สภาพของตลาดสดตามเมืองต่าง ๆ เดิมจะค้าขายกันเฉพาะช่วงเช้าตรู่ แต่ในปัจจุบันมีการค้าขายกันตลอดทั้งวัน สำหรับการค้าในท้องถิ่นจะมีตลาดนัดที่ ห้วยทราย บ้านปุง ดอนใจ บ้านมอม และเชียงกุก ทุกวันที่ 14-15 และ 29-30 ของเดือน ประชาชนในเขตภูคอกย่นำสินค้าประเภทของป่า เช่น หมากแห้ง ลูกตาว หน่อหวาย สัตว์ป่า และพืชผักต่าง ๆ มาขายแล้วซื้อสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นกลับไปเพื่อบริโภคและจำหน่ายในท้องถิ่นในปี 2537 แขวงหลวงน้ำทาเริ่มนำเอาอาหารจากจีนมาส่งเสริมให้ประชาชนปลูก คาดว่าในอนาคตค้ายางพาราจะเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญในภาคเหนือของสปป.ลาว เช่นเดียวกับเขตปกครองตนเองสิบสองพันนาของจีน นอกจากนี้ยังมีการปลูกพืชผักสวนครัว หอม กระเทียม ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ยาสูบพื้นเมืองเพื่อนำไปขายในเมือง และส่งเป็นสินค้าไปจำหน่ายยังแขวงอื่น ๆ ส่วนชุมชนไทลื้อที่อยู่ติดชายแดนไทยด้านแขวงบ่อแก้ว และแขวงไซยะบุรีได้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจหลายอย่าง เพื่อส่งมาจำหน่ายยังประเทศไทย เช่น ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ข้าวโพด ผักกาดเขียวปลี ถั่วแขก งา เป็นต้น²

ในปัจจุบันชุมชนไทลื้อเริ่มเปลี่ยนแปลงวิถีการผลิตแบบยังชีพเข้าสู่การผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น ตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมา ได้เริ่มรับเอาเทคโนโลยีการผลิตสมัยใหม่เข้าไปปรับปรุงวิถีการผลิตโดยเริ่มใช้เครื่องทุ่นแรงทางการเกษตร เช่น ไร่รถไถนาขนาดเล็ก แทนแรงงานสัตว์ ใช้โรงสีข้าวแทนการตำข้าว เปลี่ยนพันธุ์ข้าวจากพันธุ์พื้นเมือง เช่น พันธุ์ข้าวขาวเขียว ข้าวชาง ข้าวเหลือง ข้าวแดง ซึ่งทนทานต่อสภาพดินฟ้าอากาศแต่ให้ผลผลิตต่ำ มาเป็นข้าวพันธุ์ใหม่ที่เป็นผลผลิตสูงซึ่งต้องใช้วิทยาการสมัยใหม่ในการดูแลรักษา เช่น ข้าวอีแอ ของโครงการ IRRI ข้าวชั้นค่าจากประเทศไทย ข้าวดำแจ่ว และข้าวหอมเมืองฮ้างจากจีน³ นอกจากนี้ชุมชนไทลื้อบางแห่งได้ผลิตงานหัตถกรรมพื้นบ้านออกจำหน่ายเป็นรายได้เสริมโดยเฉพาะการทอผ้า เช่น ที่บ้านผานม แขวงหลวงพระบาง ประชาชนทอผ้าฝ้ายและผ้าไหมเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่ไปเยือนหลวงพระบาง กลุ่มทอผ้าบ้านพินนิน เมืองห้วยทราย บ้านน้ำแก้ง เมืองคันทึง บ้านหาดสะเมืองปากทา แขวงบ่อแก้ว ทอผ้าฝ้ายส่งมาจำหน่ายที่อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย การทอผ้าของกลุ่มไทลื้อที่เมืองเงิน แขวงไซยะบุรี ส่งมาจำหน่ายที่จังหวัดน่าน ทำให้ผลผลิตจากหัตถกรรมทอผ้ากลายเป็นรายได้หลักของกลุ่มแม่บ้านในชุมชนดังกล่าว ซึ่งจะมีผลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต

จากการผลิตไว้ใช้สอย มาเป็นการผลิตเพื่อสนองความต้องการของตลาดโดยเฉพาะการสั่งซื้อจาก
ตัวแทนจำหน่ายในประเทศไทย

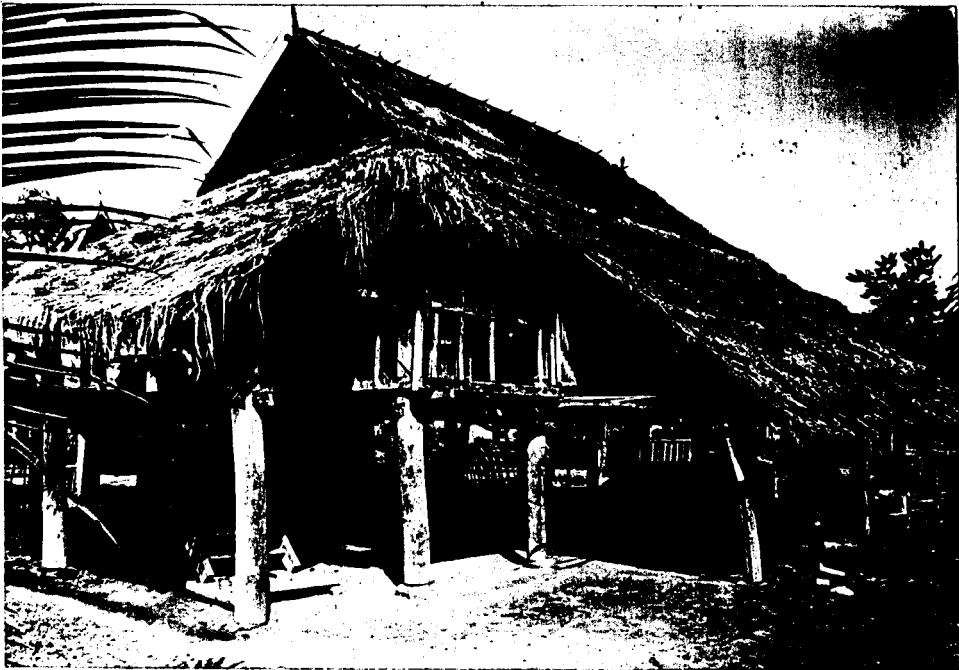
ทอผ้าในกระแสดการเปลี่ยนแปลง

ด้านสังคมและวัฒนธรรม สภาพสังคมโดยทั่วไปของชุมชนไทลื้อยังคงเป็นสังคมที่ยึดมั่นอยู่ในระบบจารีตประเพณี ความสัมพันธ์ในระบบครอบครัว และเครือญาติยังมีความผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น ภายหลังแต่งงานแล้วจะอาศัยอยู่กับครอบครัวของฝ่ายภรรยา 3 ปี แล้วกลับไปอยู่กับครอบครัวสามีอีก 3 ปี เรียกว่า “สามปีไปสามปีป้อก” หมายถึง สามปีไปสามปีกลับมาแล้วจึงแยกเรือนลงสร้างครอบครัวใหม่⁴ ความผูกพันในระบบเครือญาติและเพื่อนบ้านจะสังเกตได้จากการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในโอกาสต่าง ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนแรงงานในลักษณะของการลงแขกหรือเอาแรง การช่วยเหลือกิจกรรมต่าง ๆ ของครอบครัว การแบ่งปันผลผลิตให้ซึ่งกันและกันมีการตั้งบ้านเรือนใกล้ชิดกันแต่หลังจะไม่มีการล้อมขอบชิด เปิดโล่งให้สามารถไปมาหาสู่กันได้โดยสะดวก พื้นฐานทางสังคมของไทลื้อจะยึดมั่นศรัทธาในพระพุทธศาสนา วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนมีพิธีทำบุญที่สำคัญ ได้แก่ เทศกาลเข้าพรรษา ในระหว่างพรรษามีการทำบุญในวันธรรมสวนะ คนเฒ่าคนแก่ไปฟังธรรมจำศีลเจริญภาวนาอยู่ที่วัด ในเทศกาลออกพรรษามีพิธีสูมาโหลง เพื่อขอขมาแก่พระภิกษุสามเณรที่อาจมีการล่วงเกินในระหว่างจำพรรษา มีการทำบุญทานบอกรูปดอกถวายเป็นพุทธบูชา นอกจากนี้มีการทำบุญทานสลาก เพื่ออุทิศส่วนกุศลไปยังพ่อแม่ และบุพการีที่ล่วงลับไปแล้ว รวมทั้งทานอุทิศให้แก่วัวควายที่ใช้งานจนแก่เฒ่าเมื่อตายไปจะนำเขาควายไปตั้งไว้หน้าพระประธานในวิหารเพื่อจุดเทียนบูชาพระพุทธรูป เป็นการรำลึกถึงบุญคุณที่ได้ใช้แรงงานทำไร่ไถนาเลี้ยงครอบครัว⁵ ค่านิยมในการบวชของชาวไทลื้อจะนิยมบรรพชาสามเณรมากกว่าอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ในระหว่างเป็นสามเณรสามารถออกไปใช้แรงงานช่วยเหลือครอบครัวทำงานในไร่นาได้ตามความเหมาะสม และสามารถไปเรียนหนังสือในโรงเรียนร่วมกับนักเรียนได้ตามปกติ ในแต่ละปีจะมีการบรรพชาสามเณรจำนวนมาก ซึ่งบางวัดมีจำนวนสามเณร 30 - 40 รูป ในขณะที่มีพระภิกษุเพียง 2 - 3 รูป

เรือนทอเรือใน ตปป.ลาว

โครงสร้างทางสังคม ประกอบด้วย ผู้นำที่เป็นทางการและผู้นำตามธรรมชาติ ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ นายบ้าน รองนายบ้าน ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของทางการในการปกครองดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยทั่วไป แนวโฮมบ้าน ทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา แก่นายบ้าน และคณะอำนาจการปกครองจัดตั้งพื้นฐานซึ่งเป็นคณะกรรมการของหมู่บ้าน คณะชาวหนุ่มเป็นกองกำลังที่ทำหน้าที่ดูแลรักษาความสงบของหมู่บ้าน สหพันธ์แม่หญิง ดูเกี่ยวกับครอบครัวและเด็ก ในด้านสวัสดิภาพความเป็นอยู่ และการส่งเสริมอาชีพการปกครองระดับหมู่บ้านจะเชื่อมโยงไปยังเมืองและแขวง ส่วนผู้นำตามธรรมชาติ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านต่าง ๆ ของหมู่บ้าน ได้แก่ ปู่อาจารย์ ทำหน้าที่เป็นผู้นำทางด้านศาสนพิธี หมอยาพื้นเมือง ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน และพระภิกษุสงฆ์ ซึ่งจะทำหน้าที่เชื่อมโยงให้สมาชิกของสังคมอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข การควบคุมทางสังคมรัฐบาลจะใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือควบคุมกลไกทางสังคมให้เป็นไปตามนโยบายของพรรคและรัฐ โดยผ่านคณะกรรมการหมู่บ้านที่เรียกว่าอำนาจการปกครองจัดตั้งพื้นฐานที่ประกอบด้วย นายบ้าน รองนายบ้าน แนวโฮม ชาวหนุ่ม และสหพันธ์แม่หญิง ในขณะที่เดียวกันก็มีการควบคุมทางสังคมในชุมชน โดยใช้จารีตประเพณีดั้งเดิมเป็นบรรทัดฐานในการควบคุมสังคมแต่พิธีกรรมทางสังคมบางอย่างที่รัฐเห็นว่าเป็นสิ่งมลายาล้าหลัง และสิ้นเปลืองก็จะถูกห้ามประกอบพิธีกรรม หรือลดขั้นตอนของการประกอบพิธีกรรมลง

การปรับตัวของชุมชนไทลื้อในกระแสการเปลี่ยนแปลง

การปรับตัวทางสังคมของไทลื้อเป็นผลสืบเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในชุมชนและอิทธิพลจากภายนอกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ชุมชนต้องปรับตัวให้เข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ ปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตจากการผลิตเพื่อยังชีพไปสู่การผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตจากสังคมเกษตรกรรมแบบยังชีพที่ล้าหลังมาเป็นการเพาะปลูกเพื่อบริโภค ส่วนที่เหลือจะขายเป็นรายได้เสริมของครอบครัวมีการเริ่มใช้เครื่องทุนแรงทางการเกษตร เปลี่ยนพันธุ์ข้าวพันธุ์พื้นเมืองมาเป็นข้าวพันธุ์ใหม่ มีการรับข้อมูลข่าวสารทางโทรทัศน์ โดยใช้จานดาวเทียมรับสัญญาณโทรทัศน์จากประเทศไทย ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี 2534 เป็นต้นมา ทำให้มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์และค่านิยมของประชาชนในท้องถิ่น เช่นที่เมืองสิงในปี 2539 มีเครื่องรับโทรทัศน์ประมาณ 40 เครื่อง หลายบ้านเปิดบริการให้ประชาชนทั่วไปเข้าชมรายการโทรทัศน์จากประเทศไทย โดยเก็บค่าบริการคนละ 100 กีบ ปรากฏว่ารายการที่ประชาชนนิยมดูจำนวนมากคือละครโทรทัศน์ นอกจากนี้ยังมี

การนำเอาวิทัศน์รายการภาพยนตร์ ไปฉายให้ประชาชนชมโดยคิดค่าบริการในอัตราเดียวกัน ผลดีของการชมรายการโทรทัศน์ ทำให้ประชาชนได้รับทริทัศน์ที่เป็นวิทยากรใหม่ ๆ อย่างกว้างขวาง แต่ก็มีผลเสียเพราะทำให้เด็กและเยาวชนเลียนแบบพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เช่น ค่านิยมการใช้ความรุนแรงในการแก้ปัญหาความขัดแย้งในสังคม นำไปสู่ปัญหาการทะเลาะวิวาทของเยาวชน ปลุกฝังนิสัยลักเล็กขโมยน้อย เลียนแบบแฟชั่นการแต่งกาย สร้างค่านิยมการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือย นอกจากนี้ยังมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปทรงของอาคารบ้านเรือน จากสถาปัตยกรรมทึบที่มุ่งหลังคาด้วยหญ้ามาเป็น การก่อสร้างอาคารสมัยใหม่ที่มุ่งหลังคาด้วยสังกะสี จากการศึกษาสังเกตชุมชนทึบที่เมืองเงิน แขวงไชยบุรีพบว่าประชาชนจำนวนมากกำลังรื้อถอนอาคารบ้านเรือนรูปทรงทึบมาเป็นการก่อสร้างตามแบบสมัยใหม่ ทั้งนี้เพราะส่วนหนึ่งมีรายได้จากการผลิตงานหัตถกรรมทอผ้าส่งมาขายประเทศไทยทางด้านจังหวัดน่าน จึงมีเงินทุนสะสมไว้พัฒนาที่อยู่อาศัยให้ทันสมัย เพื่อการยอมรับในสังคม⁷ ส่วนโทรทัศน์แห่งชาติลาว เริ่มส่งสัญญาณแพร่ภาพไปยังแขวงต่าง ๆ ในภาคเหนือตั้งแต่ปี 2538 โดยแพร่สัญญาณในตอนหัวค่ำวันละ 2-3 ชั่วโมง แต่ไม่ค่อยเป็นที่นิยมของประชาชนมากนัก

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมทึบ เริ่มปรากฏชัดเจนมาตั้งแต่สมัยที่ฝรั่งเศสเข้าปกครองอินโดจีน เช่นยกเลิกการปกครองระบบเจ้าเมืองที่สืบสายโลหิต เปลี่ยนมาเป็นการแต่งตั้งเจ้าเมืองจากส่วนกลาง⁸ ในยุคนั้นชุมชนทึบในภาคเหนือของสปป.ลาวเริ่มรับอิทธิพลจากตะวันตกจึงทำให้มีการเปลี่ยนแปลงด้านการปกครอง เศรษฐกิจ การศึกษา สาธารณสุข การแต่งกาย แต่ยังคงดำรงชีวิตแบบเดิม ในปี พ.ศ. 2505 รัฐบาลปฏิวัติได้กำหนดให้แขวงพงสาตี และแขวงหลวงน้ำทาเป็นเขตปลดปล่อย รัฐบาลมีนโยบายลบล้างพิธีกรรมและความเชื่อถือตามลัทธิการนับถือผี เพราะขัดต่ออุดมการณ์ของลัทธิคอมมิวนิสต์ ดังนั้นภายหลังการปลดปล่อยทั่วประเทศในปี 2518 รัฐบาลจึงมีนโยบายควบคุมสังคมอย่างเคร่งครัด เช่นห้ามประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับความเชื่อที่มงายไร้เหตุผล แต่ประชาชนก็ได้ลักลอบประกอบพิธีกรรมกันบ้างในระดับท้องถิ่น ซึ่งได้ลดขั้นตอนและขนาดของพิธีกรรมลงไปมาก เพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย และเกรงว่าจะถูกเพ่งเล็งจากรัฐ

ต่อมาเมื่อประกาศใช้นโยบายกลไกเศรษฐกิจใหม่ ใน พ.ศ. 2529 และได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญใน พ.ศ. 2534 ทำให้ สปป.ลาว ก้าวเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจตลาดเสรี ประชาชนมีเสรีภาพมากขึ้น ทำให้สภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงเข้าสู่กระแสทุนนิยมตามยุคโลกาภิวัตน์

ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทำให้สังคมก้าวไปสู่ความทันสมัย มีการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว การดำเนินวิถีชีวิตของชาวไทยต้องปรับตัวไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอกมากขึ้น

กล่าวโดยสรุปวัฒนธรรมพื้นบ้านไทลื้อในภาคเหนือของ สปป.ลาว มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของกลุ่มชาติพันธุ์ ส่วนใหญ่ยังมีสภาพเป็นชุมชนแบบสังคมประเพณีดั้งเดิม มีวิถีชีวิตผูกพันอยู่กับขนบธรรมเนียมประเพณีและธรรมชาติช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ใช้จารีตประเพณีในการควบคุมและแก้ปัญหาของสังคม ยกย่องคนดีมีคุณธรรม เคารพบิดามารดาและผู้อาวุโส นับถือพุทธศาสนาและมีความเชื่อเรื่องขวัญ ยังคงนับถือผีเรือน ผีบ้าน ผีเมือง และเสาไ้บ้าน ยึดถือฮีตครองประเพณีและพิธีกรรมเป็นกฎเกณฑ์ในการดำรงชีวิต ในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ประกอบกับนโยบายของพรรคและรัฐบาลต้องการลดล้างพิธีกรรมและความเชื่อที่มลายาล้าหลัง จึงทำให้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อใน สปป.ลาว เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์

เชิงอรธ

1. สัมภาษณ์ใหม่ทำดี ทำมะวง รองเจ้าเมืองสิง ที่สำนักเมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2538
2. ศึกษาสังเกตจากการเก็บข้อมูลภาคสนามในภาคเหนือของ สปป.ลาว ระหว่าง พ.ศ. 2538-2539
3. สัมภาษณ์ใหม่ทำดี ทำมะวง ที่สำนักเมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2538
4. สัมภาษณ์หนานใจแสง หัวหน้าแผนกแถลงข่าววัฒนธรรมเมืองสิง ที่แผนกแถลงข่าววัฒนธรรมเมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2539
5. สัมภาษณ์ ใหม่อินโหลง บ้านนำคำ เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา เมื่อวันที่ 1 เมษายน 2539
6. ศึกษาสังเกตจากการเก็บข้อมูลที่เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา เมื่อวันที่ 31 มีนาคม 2539
7. ศึกษาสังเกตจากการเก็บข้อมูลที่เมืองเงิน แขวงไชยะบุรี เมื่อวันที่ 20 พฤษภาคม 2540
8. ไปรคดูรายละเอียดในภาคผนวก 1

บทที่ 6

สรุปและข้อเสนอแนะ

การศึกษาวัฒนธรรมพื้นบ้านไทลื้อในภาคเหนือของ สปป.ลาว เป็นการศึกษาค้นคว้าพื้นฐานทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อในภาคเหนือของ สปป.ลาว โดยเก็บข้อมูลภาคสนามในแขวงบ่อแก้ว แขวงหลวงน้ำทา แขวงอุดมไซ แขวงไชยะบุรี และแขวงหลวงพระบาง ศึกษาสภาพทั่วไปของ สปป.ลาว เกี่ยวกับลักษณะทางภูมิศาสตร์ สภาพทางเศรษฐกิจ กลุ่มชาติพันธุ์ ศึกษาประเพณีพื้นบ้านที่สำคัญของไทลื้อ ภาษาไทลื้อ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม และการปรับตัวของชุมชนไทลื้อในกระแสการเปลี่ยนแปลง

ภาคเหนือของสปป.ลาว สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าเขามิที่ราบลุ่มแม่น้ำและที่ราบระหว่างหุบเขาอยู่ในเขตภูเขา ที่ราบสำคัญได้แก่ หุ่งเพียงเมืองสิง หุ่งเพียงน้ำทาในแขวงหลวงน้ำทา หุ่งเพียงน้ำก้อ หุ่งเพียงน้ำแบงในแขวงอุดมไซ หุ่งวัวแดงและหุ่งฟ้าห่าวบริเวณลุ่มแม่น้ำโขงในแขวงบ่อแก้ว หุ่งเพียงในเขตหุบเขายอดคูในแขวงพงสาตี หุบเขาเมืองเงิน แขวงไชยะบุรี หุ่งเพียงหลวงพระบางในแขวงหลวงพระบาง ปัจจุบันมีประชากรประมาณ 150,000 คน สภาพของชุมชนส่วนใหญ่ยังเป็นชุมชนแบบดั้งเดิม ขาดการพัฒนาด้านปัจจัยโครงสร้างพื้นฐาน สภาพเศรษฐกิจโดยทั่วไปเป็นเศรษฐกิจแบบยังชีพที่ต้องพึ่งพาอาศัยธรรมชาติ ประชากรส่วนใหญ่กว่าร้อยละ 90 ประกอบอาชีพทางเกษตรกรรม ข้าวเป็นพืชหลักปลูกไว้เพื่อบริโภค ส่วนที่เหลือเก็บสำรองไว้เพื่อขาดแคลนข้าวบริโภคในปีต่อไป หรือขายเป็นรายได้เสริมแก่ครอบครัว มีการทำนาในเขตที่ราบลุ่มแม่น้ำในระหว่างหุบเขา และปลูกข้าวไร่ในเขตภูเขาบางบริเวณ ส่วนพืชอื่น ๆ ปลูกไว้เพื่อการบริโภคในครอบครัวและขายเป็นรายได้เสริม เช่น ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ยาสูบ กระเทียม อ้อย การเลี้ยงสัตว์ส่วนใหญ่เลี้ยงไว้ใช้งาน ได้แก่ วัว ควาย สำหรับหมู เป็ด ไก่ เลี้ยงไว้เพื่อประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ รวมทั้งเป็นอาหารเลี้ยงแขกในคราวออกใช้แรงงานร่วมกัน และขายเป็นรายได้เสริมของครอบครัว

สภาพความเป็นอยู่ของชุมชนไทลื้อโดยทั่วไปยังเป็นชุมชนแบบจารีตประเพณีที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับจารีตประเพณี นับถือพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก และนับถือผี ครอบครัวเครือญาติ และชุมชนพึ่งพาอาศัยกัน ผูกพันกันอย่างแน่นแฟ้น ประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมของไทลื้อโดยทั่วไปมีลักษณะคล้ายคลึงกับฮีตคลองประเพณีของชาวไทยในล้านนาและคนลาวในล้านช้าง ได้แก่ ประเพณีเกี่ยวกับชีวิตและสังคม ประเพณีเกี่ยวกับอาชีพ ประเพณีทางศาสนาตลอดจนถึงการประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อในโอกาสต่าง ๆ ประเพณีที่สำคัญ ได้แก่ การเกิด การตาย

การกินแขกแต่งคองหรือแต่งงาน ความเชื่อเกี่ยวกับผีเรือน ผีบ้าน ผีเมือง การทำบุญเสาไ้บ้าน
 ฮ่องขวัญ ส่งเคราะห์ ตีบชะตาคน ตีบชะตาบ้าน บูชาเทียน บูชาข้าวหลักเคราะห์ แสกนา ตู้
 ขวัญควาย ตู้ขวัญข้าว ทานข้าวใหม่ ปักเฮิน (ปลูกเรือน) ขึ้นเฮินใหม่ (ขึ้นบ้านใหม่) และเทศ
 กาลปีใหม่ (สงกรานต์) ประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อเป็นกลไกทางสังคมที่สำคัญในการจัด
 ระบบควบคุมทางสังคม ทำให้สมาชิกอยู่ในกฎระเบียบของครอบครัว ชุมชนและธรรมชาติ นำมา
 ซึ่งความสงบและความเป็นระเบียบของสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนไทลื้อในภาคเหนือของ สปป.ลาว
 เป็นผลสืบเนื่องมาจากปัจจัยภายในชุมชนและอิทธิพลจากภายนอก ซึ่งมีวิวัฒนาการมาตั้งแต่อดีต
 จนถึงหลังสมัยการปลดปล่อยทั่วประเทศ พ.ศ. 2518 และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในยุคปัจจุบัน
 ปัจจัยภายในมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของชุมชน ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของ
 ประชากรทำให้มีผลกระทบต่อระบบนิเวศและสิ่งแวดล้อม มีการถางป่าเพื่อขยายที่ทำกินมากขึ้น
 ในยุคสงครามปลดปล่อยประชาชนจำนวนมากได้อพยพลี้ภัยสงครามไปอาศัยอยู่ในท้องถิ่นอื่นที่
 ปลอดภัย ภายหลังสงครามประชาชนบางส่วนได้อพยพกลับคืนสู่ภูมิลำเนาเดิมและมีการอพยพ
 เข้าไปตั้งถิ่นฐานจากท้องถิ่นรวมทั้งการอพยพชนเผ่าจากเขตมรดกของสุพรรณและให้ผู้อพยพ
 คืนถิ่นจากประเทศไทยกลับไปตั้งถิ่นฐานในภาคเหนือตามนโยบายของรัฐบาลทำให้เกิดการผสม
 ผสมทางวัฒนธรรมของกลุ่มชนเผ่าต่าง ๆ กับชุมชนไทลื้อ ประชาชนเริ่มปรับเปลี่ยนอาชีพจาก
 การเกษตรกรรมเพื่อยังชีพมาเป็นพนักงานของรัฐ และเริ่มประกอบอาชีพค้าขายในระดับท้องถิ่น
 ส่วนปัจจัยภายนอกมีสาเหตุจากการรับอิทธิพลจากภายนอก ได้แก่ นโยบายทางการเมือง ระบบ
 เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม การศึกษา ความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี การ
 ขยายตัวของสื่อสารมวลชน โดยเฉพาะการใช้งานรับดาวเทียมรับสัญญาณโทรทัศน์จากประเทศ
 ไทย และเวียงจันทน์ ทำให้มีการแพร่กระจายของข้อมูลข่าวสารในยุคใหม่ขยายตัวเข้าสู่ชุมชนไท
 ลื้ออย่างรวดเร็ว มีผลให้ชุมชนเริ่มปรับเปลี่ยนวิถีการผลิตจากสังคมเกษตรกรรมเพื่อยังชีพมาเป็น
 การผลิตเพื่อการบริโภค และขายผลผลิตส่วนเกินที่เหลือเป็นรายได้เสริมของครอบครัว เริ่มใช้
 เทคโนโลยีทางการเกษตรแผนใหม่ เช่น ไร่รถไถนาแบบเดินตาม เครื่องสีข้าวขนาดเล็ก เปลี่ยน
 แปลงข้าวพันธุ์พื้นเมืองมาเป็นข้าวพันธุ์ใหม่เพื่อเพิ่มผลผลิต บางแห่งปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อขาย
 ออกสู่ตลาดภายนอก เช่น ข้าวโพด ถั่วเหลือง อ้อย ยางพารา เป็นต้น

ในด้านพิธีกรรมและความเชื่อ รัฐบาลหลังการปลดปล่อยมีนโยบายให้ลบล้างพิธีกรรม
 และความเชื่อบางอย่างที่เห็นว่างมงายล้าหลัง เช่น พิธีกรรมเลี้ยงผีบ้านผีเมือง พิธีกรรมเกี่ยวกับ
 ไสยศาสตร์ เป็นต้น มีผลทำให้ชุมชนไทลื้อ โดยเฉพาะในเขตเมืองและเขตทุ่งเพียงปรับเปลี่ยน

การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ โดยลดขั้นตอนของการทำพิธีลงเพื่อการประหยัด พิธีกรรมบางอย่าง ถูกล้มเลิกไปเพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาล ภายหลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญใหม่เมื่อ พ.ศ. 2534 บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนมากขึ้น โดยเฉพาะเสรีภาพในการนับถือหรือไม่นับถือศาสนา ทำให้ประชาชนเริ่มฟื้นฟูจารีตประเพณีท้องถิ่นดั้งเดิมขึ้นใหม่ แต่การประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ได้ลดขั้นตอนลงไปมาก บางแห่งก็ได้เลิกประกอบพิธีกรรมที่สำคัญบางอย่างไปเพื่อการประหยัดและให้สอดคล้องกับความทันสมัยในยุคโลกาภิวัตน์

ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากดินแดนภาคเหนือของสปป.ลาว ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายกว่า 30 กลุ่มชาติพันธุ์ ได้แก่ กลุ่มลาวลุ่ม เช่น ลาวลื้อ ไทดำ ไทแดง ไทขาว ไทเหนือ พวน ขวน หรือกะหล่อม ยัง กลุ่มลาวเทิง เช่น ชนเผ่าขมุ ละเมด สามด้าว ข่าบิค กลุ่มลาวสูง เช่น เผ่า อีเก้อ ม้ง เย้า ลานแตน กูย มูเซอ ปะนะ ตีดา ผู้น้อย กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ อาศัยอยู่ร่วมกันอย่าง ผสมกลมกลืน ไม่มีปัญหาความขัดแย้งระหว่างเผ่าพันธุ์ เพราะต่างฝ่ายยอมรับยึดครองประเพณีของซึ่งกันและกัน ในปัจจุบันสภาพเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ กำลังเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลก ดังนั้นจึงเห็นสมควรให้มีการศึกษา ลักษณะทางสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในภาคเหนือของ สปป.ลาว เพื่อให้สอดคล้องกับการนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม ในเขตอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงตอนบน ที่เรียกว่า “สี่เหลี่ยมเศรษฐกิจ” โดยมีหัวข้อของการศึกษาดังนี้

1. การศึกษาประเพณีพื้นบ้านไทเหนือในเขตเมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา
2. การศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อของไทดำ แขวงหลวงน้ำทา
3. การศึกษาพิธีกรรมและความเชื่อของลาวเทิง ในภาคเหนือของสปป.ลาว

บรรณานุกรม

- การค้า, กระทรวง สปป.ลาว ข้อกำหนดชั่วคราวว่าด้วยธุรกิจการค้าชายแดน ลงวันที่ 8 ธันวาคม 1993
- คำแดง กมมะคำ และ คำแพง ทิพนมนตรี ท่องเที่ยวบรรดาชนเผ่าอยู่ลาว เวียงจันทน์ : สถาบันค้นคว้าวัฒนธรรมและสังคม, 1992
- เฉา เต็งจาง และ จาง หยวนซิ่ง ชนชาติไท คณะกรรมการสืบค้นประวัติศาสตร์ไทยเกี่ยวกับจีน ในเอกสารจีน (แปล) สำนักนายกรัฐมนตรี, 2530
- ชำนาญ รอดเหตุภัย วรรณกรรมไทลื้อ กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2518
- ณัชชา เลหาศิรินาถ การสลายของรัฐแบบจารีตในกลุ่มน้ำโขงตอนกลางสิบสองปันนา พ.ศ. 2363 - 2467 วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2527
- ธัญญา ศรีพนาและคณะ การค้าไทย - อินโดจีน กรุงเทพฯ : สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์ ไทยสิบสองปันนา พระนคร : โรงพิมพ์รับพิมพ์, 2498
- ประชัน รักพงษ์ และคณะ การศึกษาหมู่บ้านไทลื้อในจังหวัดลำปาง งานวิจัยโครงการศึกษากลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศไทย สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย, 2530
- เรืองเดช ปิ่นเชื่อนชัย ภาษาล้านตระกูลไทย กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, 2525
- ศูนย์กลางแนวลาวยุทธชาติ เอกสารการประชุมสัมมนาเกี่ยวกับเวียงจันทน์ชนเผ่ารัฐทั่วประเทศ เวียงจันทน์ : เอกสารอัดสำเนา, 1995
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม - แนวทางศึกษาวิเคราะห์และวางแผน ขอนแก่น : โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา, 2535
- สวัสดิ์ อ่องสกุล ประวัติศาสตร์ล้านนา กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อัมรินทร์, 2539
- สุกสะหว่าง สีมานะ อิตคองขมุ เวียงจันทน์ : สถาบันค้นคว้าวัฒนธรรมและสังคม, 1994
- สีสะเหลียว สะแหวงสิกสา ภูมิศาสตร์ลาว เวียงจันทน์ : สถาบันค้นคว้าวิทยาศาสตร์และสังคม, 1989
- สำนักงานแขวงบ่อแก้ว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม แขวงบ่อแก้ว ปี 1996 - 2000 (เอกสารอัดสำเนา), 1995

- สำนักงานแขวงหลวงน้ำทา แผนพัฒนาเศรษฐกิจ - สังคมแขวงหลวงน้ำทาปี 1996 - 2000
(เอกสารอัดสำเนา), 1995
- หวัง จี้หมิน ความสัมพันธ์ระหว่างเมืองเซอหลีกกับป่าไปชีฟูในพุทธศตวรรษที่ 19 วิทยานิพนธ์
อักษรศาสตร์มหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531
- อรุณรัตน์ วิเชียรเขียว ประวัติศาสตร์สังคมสมัยต้นกรุงเทพฯ : ศึกษากรณีภาคเหนือ เอกสาร
ประกอบการสัมมนาประวัติศาสตร์สังคมสมัยต้นกรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยศิลปากร
19 มกราคม 2523
- Government of The Lao PDR. Social - Economic Development Strategies Paper for The 5th
Round Table Meeting Geneva, 21 June 1994
- Hopkin W. Allen, John Hoskin Laos The Land of A Million Elephants Bangkok : Post
Public Company Limited, 1994
- Lamchiagdase Nanthariya The Phonology of Lue in Lampang Province M.A. The sis
Mahidol University, 1984
- Lebar, Fank M. Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia New Haven : HRAF, 1967
- Li. Fang Kuei "The phonetic System of The Tai Lu Language" Reprinted From BIHP
Academia Sinica Vol. xxv In Memory of The Late Dr. CHU CHIA-HUA (1893-
1963), Taipe Taiwan, 1964
- The Foreign Investment Management Commetee (FIMC) Lao PDR. In The Greater Mekong
Subregion 1995 Vientiane : The Permanent office of The FIMC, 1995

สัมภาษณ์

คำผาย เพ็ชร์ไชยดี อายุ 47 ปี หัวหน้าแผนกแถลงข่าววัฒนธรรมแขวงอุดมไซ 20 ตุลาคม 2537

คำแยง คีวันไซ อายุ 46 ปี ประธานสหพันธ์แม่หญิงแขวงหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา

19 ตุลาคม 2537

จันดา อายุ 58 ปี บ้านผานม แขวงหลวงพระบาง 24 กรกฎาคม 2535

จันที อายุ 40 ปี บ้านพินนิติน เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว 12 กุมภาพันธ์ 2538

จันแสง คีวันไซ อายุ 48 ปี รองหัวหน้าแผนกคมนาคมแขวงหลวงน้ำทา 19 ตุลาคม 2537

ใจแสง อายุ 48 ปี บ้านน้ำแก้วหลวง เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา 31 มีนาคม 2539

คงลี เขียวเซ็ง รองเจ้าแขวงหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา 10 ตุลาคม 2537

ทองสิง อุดมศิริ อายุ 44 ปี ผู้อำนวยการโรงเรียนสร้างครูแขวงหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา

19 ตุลาคม 2537

บุญคง แสงทิดา อายุ 35 ปี แผนกแถลงข่าววัฒนธรรมเมืองเวียงพูคา แขวงหลวงน้ำทา

17 พฤษภาคม 2537

บุญยัง ขดบุญ อายุ 42 ปี หัวหน้าแผนกแถลงข่าวเมืองเงิน แขวงไชยบุรี 12 ธันวาคม 2537

ศุข อายุ 52 ปี ผู้จัดการโรงเลื่อยแขวงพงสาตี 1 มีนาคม 2537

มหาไซ อายุ 35 ปี แผนกแถลงข่าววัฒนธรรมแขวงอุดมไซ 21 ตุลาคม 2537

มุก อายุ 63 ปี บ้านท่าฟ้า เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา 31 มีนาคม 2537

ขง วาลี อายุ 48 ปี หัวหน้าแผนกแถลงข่าวแขวงหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา 9 พฤษภาคม

2538

ลดอุ่นเฮือน ทุงกะเสน อายุ 48 ปี รองหัวหน้าแผนกคมนาคมแขวงบ่อแก้ว 15 มีนาคม 2538

ตีแพง วงปิ่นยา อายุ 47 ปี หัวหน้าแผนกแถลงข่าววัฒนธรรมแขวงบ่อแก้ว แขวงบ่อแก้ว

16 ตุลาคม 2538

ตีโอนจัน แผนกแถลงข่าววัฒนธรรมแขวงหลวงน้ำทา แขวงหลวงน้ำทา 27 พฤษภาคม 2538

แสงทอง ทำมะบุบผา อายุ 42 ปี รองหัวหน้าแผนกแถลงข่าววัฒนธรรมแขวงหลวงน้ำทา

16-17 ตุลาคม 2537, 9 พฤษภาคม 2538

อินแปง อายุ 72 ปี บ้านเมืองหุ่น เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา 17 ตุลาคม 2537

อินใจ ไช้ถัด อายุ 46 ปี บ้านน้ำเคื่อ เมืองห้วยทราย แขวงบ่อแก้ว 15 มีนาคม 2537

อินโหลง อายุ 62 ปี บ้านนาคำ เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา 4 ตุลาคม 2538

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1

ประวัติเมืองสิง เวียงจันทน์

เรียบเรียงโดย ท้าวแสงทอง โททินุปผา
แผนกแถลงข่าววัฒนธรรม แขวงหลวงน้ำทา

ดินแดนอันเป็นที่ราบ กว้างสุดสายตา มีภูผาสูงเขียวอ้อมจอค เมื่อตั้งเขตแล้วเหมือนกับ
อ่างน้ำตื้นหนึ่งในสมัยศึกคำบรพ ที่มาถึงปัจจุบันได้แห้งแล้งเหลือเพียงน้ำห้วยจำนวนหนึ่งที่ไหล
จากเทือกเขาเข้าหาอ่างอันกว้างขวางที่แห่งนี้ คนทั้งหลายได้ให้ชื่อดินแดนตอนนี่ว่า “มักคะละสิง
หากุสัสสะเจละหาราณี เวียงจันทน์หาราธานี” มาถึงยุคนี้เรียกชื่อแบบง่าย ๆ ว่า เมืองสิง

เมืองสิงเป็นภูมิภาคที่อยู่ด้านตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศลาว มีภูเขาสลับซับซ้อนสูง
ชันอ้อมรอบทุ่งเพียง ในดินแดนตอนนี้อยู่คนโบราณอาศัยอยู่ ก่อนนี้นับเป็นพัน ๆ ปีมาแล้ว ใน
ดินแดนแห่งนี้ได้ค้นพบเครื่องปั้นดินเผาของคนโบราณจำนวนหนึ่ง คนโบราณที่อาศัยอยู่ดินแดน
เมืองนี้คงทิ้งถิ่นฐานไปเป็นเวลานานแล้ว เพราะว่าคนพวกนี้มาอยู่รุ่นหลังไม่ได้ปรากฏเห็นสิ่งใด
ที่เป็นร่องรอยของคนอาศัยอยู่มาก่อน

ในพื้นที่เมืองสิง แต่ก่อนโน้นท้องถื่นนี้ได้เป็นถิ่นของสิง ซึ่งมันลงมาแต่เมืองอาทาวี
พัน และต่อมาถึงตัวนี้ก็ถูกคนที่เขามาอยู่ขับไล่ไปตามลวงน้ำมา ถึงริมน้ำโขง และถูกฆ่าตายอยู่ที่
ริมน้ำโขง เพราะสิงตัวนี้มาอยู่จึงตั้งชื่อบ้านแห่งนี้ว่า “เมืองสิง”

จากหลักฐานของการค้นคว้าทางโบราณคดี แล้วพอสันนิษฐานได้ว่า ดินแดนแห่งนี้มีคน
อาศัยอยู่ก่อนแล้ว กลุ่มชนพวกนี้ได้ทิ้งดินแดนของตนเคลื่อนย้ายไปทางใต้ในยุคที่พวกไตลาว
ขยับลงมาอยู่ในสุวรรณภูมินี้ ห่างจากนี้ไปคืนหลังประมาณ 1,000 กว่าปี คือ ในระหว่าง ศค
วรรษที่ 7 - 9 เพราะยุคนี้แม่น้ำโขงที่พวกขอมในเขตนี้เสื่อมโทรมอำนาจลง นับแต่ขอมย้าย
เคลื่อนจากดินแดนนี้ไป คงไม่มีกลุ่มไหนเข้ามาอยู่จึงทำให้ดินแดนบริเวณนี้ กลายเป็นป่าดงอัน
ทึบหนา ถึงศตวรรษที่ 12 พวกอิวเมียนเข้ามาอยู่บริเวณตะวันออกของทุ่งสิง จะกล่าวถึงกลุ่มชน
ไต-ลาว เข้ามาสร้างเมืองสิงในชั้นประวัติศาสตร์ มาถึงระยะท้ายศตวรรษที่ 18 คือ ปี จศ.1154
คศ. 1792 พ.ศ. 2335 ได้มีกลุ่มชนชาติ ไต-ลาว เข้ามาตั้งภูมิลำเนาอยู่ดินแดนแห่งนี้ ผู้นำพาชาวอิว
มานั้นได้แก่ นางหม้ายของเจ้าสุรินทา ชื่อว่านางเจ็มมา พร้อมลูกชายชื่อว่าเจ้าแสงสี ซึ่งเป็นแม่

ของเจ้าทั้ง 6 ได้แก่ เจ้ายอใจแพง เจ้าคอมคำแดง เจ้าแสงสี เจ้าอินแสง ขุนแพง เจ้าแพง การนำเอา
ลูกชายพร้อมด้วยไพร่พลชาวเมืองเชียงแขงหนีจากเมืองนั้น เพราะสาเหตุที่นางมีความโกรธเคือง
เมื่อหน่าย ต่อลูกชายสองคนที่ทะเลาะกัน ครอบงำพินอยู่เมืองเชียงแขง

แต่ปี จศ. 1105 คศ. 1743 พ.ศ. 2286 คือเจ้ายอใจแพงกับเจ้ายอคำแดง และนางมีที่นับ
ถือแต่ลูกชายคนนี้ คือเจ้าแสงสี นางจึงพาเอาเจ้าแสงสีพร้อมด้วยไพร่พลชาวเมืองหนีจากเชียง
แขง และได้สร้างหัวเมืองต่าง ๆ ย้ายมาตามริมแม่น้ำ ก่อนจะถึงเมืองตึงคือ เชียงก๊ก เมืองทอง เมือง
กาง และเมืองนาง

เมื่อเขามาถึงทุ่งเมืองตึง เมืองคันทองได้ตั้งเวียงอยู่หัวน้ำค้าย ระยะต่อมาจึงย้ายเวียงไปตั้ง
อยู่ที่ราบเพียง จึงได้ชื่อว่า “เวียงฟ้าผ่า” ส่วนไพร่พลชาวเมืองก็ตั้งบ้านอยู่ตามทุ่งเพียงเมืองตึงใน
หลาย ๆ บ้าน ทำนา ภายหลังสร้างบ้านแปงเมืองแล้วนางได้พาไพร่ฟ้าราษฎรสร้างเจดีย์ธาตุ
และวัดวาอารามไว้เคารพบูชา เช่น ธาตุเจียงคิม ที่น้ำแก้ว วัดหลวงป่าฝาง หัวทุ่งตึง วัดข่วงน้ำ
แก้วหลวง วัดคงเสื่อ วัดปางสา ธาตุพ่อน เป็นต้น

ภายหลังสร้างบ้านแปงเมืองให้กว้างขวางรุ่งเรืองแล้ว ก็มอบเวนบ้านเมืองให้ลูกชายเป็นผู้
ปกครองและให้นามว่า “เจ้าขัติยวงศ์” และหัวเมืองนี้ก็ให้เข้าร่วมกับอาณาจักรเชียงแขง เมืองตึง
คราวนั้นเป็นที่ลือชาไปถึงหลาย ๆ หัวเมือง เพราะความอุดมสมบูรณ์ด้วยข้าวปลาอาหาร
ทรัพยากรธรรมชาติมีมากมาย และได้มีพวกต่างบ้านต่างเมืองกำลังหลงใหลเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่
เมืองตึงเป็นอันมาก โดยเฉพาะพวกถือ จีน จากสิบสองพันนาและเชียงคอง

มาถึงปี จศ. 1200 คศ. 1838 พ.ศ. 2381 กษัตริย์กรุงศรีอยุธยา และเจ้าฟ้าเชียงใหม่ จึงตั้งให้
เจ้าฟ้าน่าน แผลอำนาจขึ้นไปถึงอาณาจักรเชียงแขง เมืองยอง และเชียงรุ่ง ให้ไปอยู่ใต้อำนาจของ
เมืองน่าน ดังนั้นเมืองน่านจึงยกทัพขึ้นมาตีเอาเขตสิบสองพันนาพร้อมเมืองตึง เชียงแขง เมือง
หลวงน้ำทา เมืองเวียงพูคา และได้กวาดค้อนเอาชาวเมืองญวน เมืองพง เมืองมาง เมืองตึง เมือง
หลวงน้ำทา และเมืองเวียงพูคา ทั้งหมดนี้ให้ลงไปอยู่เมืองน่าน ส่วนคนเมืองตึงเมื่อลงไปเมือง
เวียงพูคา ซึ่งมีเจ้าน้อยเป็นผู้นำพาขึ้นไปพาเอาคนเมืองตึงจำนวนหนึ่งหลบหนีอยู่ในเขตเวียงพูคา
นั้น และจำนวนส่วนมากก็ลงไปเมืองน่าน ดังคนเมืองญวน เมืองพง เมืองมาง ได้เอาชื่อบ้านเดิม
ไปพร้อม เช่น บ้านพง บ้านมาง บ้านญวน บ้านหมากเขือ บ้านแพด เชียงคำ เชียงบาน เชียง
จันทร์ ต่อมาก็รวมเข้ากันเป็นเมืองเชียงคำ (อำเภอเชียงคำในปัจจุบัน) คนเมืองตึงก็ให้ตั้งเป็นบ้าน
เป็นเมือง แต่ไม่เอาชื่อบ้านเดิม ส่วนคนเมืองพูคานั้นก็ได้ไปตั้งบ้านเป็น บ้านปูลา ที่เมือง
น่าน (ปัจจุบันอยู่ในเขตอำเภอบัว จังหวัดน่าน) และอีกพวกหนึ่งก็ไปตั้งบ้านปูลาในเขตสัน
กำแพง (ปัจจุบันเป็นเขตอำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่)

ต่อมาเจ้าฟ้าน่าน ก็แต่งตั้งให้เจ้าอินปิ่น ลูกชายของตนขึ้นไปเป็นเจ้าฟ้าเชียงใหม่ และสองปีต่อมาเจ้าอินปิ่นก็ถึงแก่กรรม ส่วนคนเมืองสิง เชียงแขง ที่หลบหนีอยู่ในเขตเมืองพุกา ก็พากันตั้งเป็นบ้านเล็กบ้านน้อย หลบซ่อนอยู่กิน เพราะกลัวว่าฝ่ายไทยจะมากวาดค้อนเอาไปอีก เวลานั้นพวกคนเมืองสิงที่ยังเหลือจากการกวาดค้อนของไทย ก็มีน้อยเต็มที และได้ตั้งบ้านเรือนอยู่ห่าง ๆ กันในทุ่งเมืองสิง ทำให้กลายเป็นเมืองร้าง ไม่มีเจ้าปกครอง จนถึงปี จศ. 1252 ค.ศ. 1890 พ.ศ. 2433 เจ้าฟ้าน่านจึงได้แต่งตั้งหลวงกรมจ้าง นำเอาลี้พล เมืองหลวงหัวทา และเมืองหลวงพุกา กลับมาตั้งเป็นบ้านเป็นเมืองคืนแต่นั้นมา

การสร้างเมืองสิงในยุคที่สอง ภายหลังจากที่ถูกกวาดค้อนอพยพทิ้งเมืองให้ร้าง แต่ปี พ.ศ. 2381 เมืองสิง และเชียงใหม่ ที่หลบซ่อนอยู่เมืองเวียงพุกาก็คอยทยอยกลับคืนมาอยู่เมืองสิงเหมือนเดิม แต่เมืองสิงก็ไม่มีเจ้าฟ้าปกครองเป็นเวลานานถึง 30 ปี ดังนั้นเครือญาติของเจ้าฟ้าเชียงใหม่ที่ตั้งอยู่เมืองยู่ ก็คิดว่า เมืองยู่เป็นเมืองเล็ก คับแคบ คนก็เพิ่มขึ้นทุกปี ที่ทำมาหากินของราษฎรก็ไม่เพียงพอ จึงมาตกลงกันเพื่อมาสร้างเมืองสิงอันเป็นที่กว้างขวาง อุดมสมบูรณ์ ด้วยทรัพยากร แต่จะมีปัญหาเรื่องศัตธูมาแต่ภายหลัง ส่วนเมืองสิงไม่ห่างไกลจากเมืองพง ซึ่งเป็นข้าศึกแก่กับเชียงใหม่ กลัวเมืองพงจะมารบกวาดอีก ข้อสองคือ กลัวไทยสยามจะมากวาดค้อนเอาไปเหมือนที่เป็นมาแล้ว ดังนั้นพวกเราจึงร่วมกันแก้ปัญหาสองอย่างนี้ก่อน เวลานั้นเจ้าสิริหน่อคำจะเป็นผู้แก้ไขปัญหาสองข้อนี้ ให้ตกไปเสียก่อน คือ ข้อที่ 1 มีราชสาร และเครื่องบรรณาการอันมี นอ และงา มาถวายเสีย แล้วแต่งตั้งให้เสนาหัวขุนนำเครื่องเหล่านี้ไปถวายเจ้าชีวิต กรุงศรีอยุธยา เจ้าฟ้ากรุงศรีอยุธยายินดีกับสายสัมพันธ์ร่วมกัน แล้วเจ้าฟ้ากรุงศรีอยุธยาจึงสอบสายไมตรี เจ้าหน่อคำจึงนำเอาช้าง 1 ตัว ชื่อว่า พุพานตอบแทน ข้อที่ 2 เจ้าหน่อคำมีราชสาร ไปขอสอคเอานางเมืองพงมาเป็นมเหสี ฝ่ายเจ้าเมืองพงก็ตอบสนองของเจ้าหน่อคำ และได้ส่งนางบัวคำมาเพื่อเป็นมเหสีเจ้าหน่อคำ เมื่อเจ้าหน่อคำได้นางบัวคำ เมืองพง มาเป็นมเหสีแล้ว มีไมตรีจากกรุงศรีอยุธยา ก็จัดการมาสร้างเมืองสิง ก่อนจะมาสร้างเมืองสิงจึงมีคำเล่าลือไปหลาย ๆ หมู่บ้านในเขตหัวเมืองลือบรรดาหัวเมืองเหล่านั้นก็ได้พากันหลังไหลเข้ามาอยู่เมืองสิง ดังคนเมืองคำ สิบสองพันนา มาตั้งเป็นบ้านบางเพียง คนเชียงตุงมาตั้งเป็นบ้านน้ำแก้วหลวง คนเมืองกายมาตั้งเป็นบ้านหัวขัว คนเมืองนำมาตั้งเป็นบ้านนาคำ คนบ้านคอนน้อยเมืองยู่มาตั้งเป็นบ้านคอนปอย ตะพ้าว ปวงเสนา บ่าวขุน ที่เจ้าสิริหน่อคำแต่งตั้งให้คนบ้าน คนเมือง ลงมาสร้างเมืองสิงในเวลานั้น มีพญาหลวงโคคำ พญาหลวงสมบัติ แสนทะนะใจดี พร้อมคนเมืองหลายร้อยคน ในครั้งแรกเจ้าสิริหน่อคำเสด็จมาพร้อม แต่บังเอิญเจ้าฟ้าเชียงตุง พี่เขยได้แต่งคนมาเชิญให้ลงมาเชียงตุงเสียก่อน เมื่อเป็นดังนั้นเจ้าจึงแต่งตั้งให้นางบัวคำอันเป็นมเหสี พร้อมทั้งขุนยาว ไพร่ฟ้า เมืองลงมาเมืองสิงก่อน เมื่อ

กว้าง 2 วา รอบ ๆ นอกเวียงให้น้ำไหลตลอดทุกฤดู ภายนอกมีคู้อมรอบเวียงทุกด้าน มีประตูทั้งสี่ด้านตามทิศละหน ภายในเวียงจัดเส้นทางไว้เป็นที่แยกใจกลาง เป็นหอเจ้าฟ้า เมื่อสร้างเวียงอยู่นั้นเจ้าฟ้าสิริหน่อคำ ก็ได้กลับมาถึงเมืองอยู่ แล้วเจ้าก็ได้นำเอามเหสี พร้อมด้วยราชบุตร และท้าวขุนมนตรีไพร่เมืองลงมาสร้างเมืองถึงเป็นจำนวนมาก เมื่อสร้างหอเจ้าเสร็จแล้ว ก็พาพวกท้าวไพร่เมืองเข้าอยู่ในหอใหม่ ผู้นำน้ำขึ้นหอเป็นคนบ้านบ่อ เพราะที่บ้านบ่อเป็นเชื้อสายของพญา มีมอพ่อเมียเจ้าฟ้าเด็กน้อย ส่วนคนอยู่หอนอน เป็นคนบ้านแปก บ้านหม้อ บ้านเหล็ก อันสืบมาแต่เจ้าฟ้าเด็กน้อย เมื่อเจ้าฟ้าสิริหน่อคำนำท้าวไพร่มาอยู่หอใหม่แล้ว ก็ได้ตั้งชื่อว่า “นักจะละสิงหากุล สิบ สุรเจละจาหา ธาณีเวียงใจสิงหาราชธานี” และตั้งเวียงเป็นคุ้ม บ้านคังนี้ ตะวันออกเฉียงเหนือชื่อว่าเชียงอิน ตะวันออกเฉียงใต้ชื่อว่าเชียงใจ ตะวันตกเฉียงใต้ชื่อว่าบ้านเชียงอิน ตะวันตกเฉียงเหนือชื่อว่าบ้านเชียงแล เมื่อเจ้าฟ้าและไพร่เมืองเข้าอยู่หอใหม่แล้ว พวกท้าวขุนไพร่เมืองทั้งหลายก็หาฤกษ์ยามยามดี เป็นวาระคติ จึงพร้อมกันมาสร้งน้ำ ราชากิเชกเจ้าฟ้าสิริหน่อคำ ขึ้นเป็นเจ้าฟ้า ถวายนามว่า “เจ้าฟ้าศรีสโกจันราชา” เมื่อเสร็จพิธีแล้วจึงมาตั้งนามยศให้แก่ เจ้านายผู้มีคุณงามความดี อันได้มาสร้างบ้านแปงเมืองที่นี่ มีรายชื่อดังนี้ เจ้าพระยามุลเมือง ต่อไปเป็นพญาหลวง กรมวง พญาหลวงพรมหาญ พญาหลวงจิ้งคัง พญาหลวงพรมปัญญา พญาหลวงพาวดี พญาหลวงใจวง พญาหลวงเมืองขึ้น พญาหลวงคำวง พญาหลวงสิทธิวังราช พญาหลวงราชวง นอกนี้ยังมีพญาและขุนราชา ขุนแสน ขุนหมื่น ท้าวเสนาอามาตย์ ที่นี่ก็ได้ปกครองไพร่บ้านเมือง เจ้าฟ้าสิริหน่อคำ เป็นที่พอใจคนทั้งหลาย เพราะเจ้าฟ้าองค์นี้ใจบุญ รักษาสิล สร้างวัดวาอาราม และได้บูรณะเจดีย์ธาตุให้รุ่งเรือง พระองค์มีฝีมือในการแกะสลักพระพุทธรูปและอื่น ๆ ทั้งคงาม ถวายเป็นทานเป็นส่วนกุศลพุทธศาสนา ไพร่เมืองพร้อมกันอยู่สุขสบาย ไม่อดอยาก พระองค์มีราชกัลยา มเหสี 3 คน คนแรกชื่อนางปิง มีบุตร 2 คน เจ้าหม่อมคองคำ และนางปทุมมา ได้เป็นมเหสี เจ้าฟ้าเชียงคอง มเหสีที่สองชื่อนางน้อย ไม่มีบุตร มเหสีที่สามชื่อนางคำแดง มีบุตรชายคนหนึ่งชื่อหม่อมจิตมณีนคำ ถึงเดือนสี่ ลง 9 ค่ำ ปี จศ. 1233. ค.ศ.1871 เจ้าขุนพิชัยเจ้าเมืองน่าน ได้แต่งคนลงมาเชิญเจ้าฟ้าสิริหน่อคำ ให้ไปประชุมอยู่เมืองน่าน เจ้าสีหาหน่อคำ ไม่ได้ไปจึงแต่งให้ราชขัติยะและแสนขัติยะไปแทน การไปประชุมนั้นมีใจความว่า เจ้าฟ้าเมืองสิง เชียงคอง เชียงใหม่ เชียงรุ่ง ต้องรวมกรุงศรีอยุธยา ถ้าผู้ใดยินดีเข้าก็ให้บอก ผู้ใดไม่ยินดีก็ให้บอก ส่วนขุนเจ้าทั้งสองก็ขึ้นกับเจ้าฟ้าตามการประชุม ส่วนเจ้าฟ้าทราบแล้วเลยไม่ตอบประการใด ต่อมาปีหลังเมื่อเดือนสามแรมฝ่ายเมืองน่าน ได้แต่งหลวงจิดวง และแสงสิรินำข่าวชายมาสามสิบคน ถามเจ้าฟ้าอีก เจ้าจึงตอบคนใช้เมืองน่านว่า การเข้าร่วมเมืองน่านนี้ฝ่ายเมืองสิงก็ได้ตกลงกับฝ่ายกรุงศรีอยุธยาแล้ว ถ้าท่านรับความกับพวกน่านแล้วเปรียบเหมือนเข้ากับเมืองน่าน ต่อมาเดือนสิบสองปีเดียวกันนี้ เจ้าหลวง

สุริยะตัวแทนเจ้าฟ้ากรุงศรีอยุธยาก็นำเอาพวกขุนพลเมืองหลวงพูกา แล้วส่งจดหมายมาหาเจ้าฟ้าเมืองสิง มีใจความว่า ข้าพเจ้าหลวงสุริยะผู้ต่างหน้าให้เจ้าฟ้ากรุงศรีอยุธยา ได้มาถึงเมืองหลวงพูกาแล้ว ถ้าเจ้าเมืองสิงจะเข้าร่วมกรุงศรีอยุธยาแน่แท้ จะลงมาตกลงกันที่เมืองหลวงพูกาก็ได้ หรือจะขึ้นไปเมืองสิงก็ดี คราวนั้นมีข่าวว่าช่อกวางคังได้แผ่อำนาจเข้ามาเมืองหลวงของลาว ยึดเอาเมืองอุเหนือ อุใต้ เมืองลา เมืองอ่ายหมคแล้ว เจ้าฟ้ารู้ข่าวนั้นก็ร้อนรน เจ้าจึงตกลงเข้าร่วมกันที่เวียงพูกา ในเดือน 12 แรม 12 ค่ำ ปี จศ. 1250 ค.ศ. 1888 พ.ศ. 2431 เจ้าเมืองเวียงพูกาและเจ้าหลวงสุริยะ ผู้ต่างหน้าเจ้ากรุงศรีอยุธยา ก็พร้อมกันขึ้นไปเมืองสิงและปักธงรูปช้างอยู่ต่อหน้าของหอเจ้าฟ้าสิริอำพัน นับแต่ปี จศ. 1251 ค.ศ. 1889 พ.ศ. 2432 เดือน 7 แรม 7 ค่ำ เมืองสิงได้เข้าร่วมกับเจ้าฟ้าที่นั่งยาเธอ แห่งกรุงศรีอยุธยา ส่วนเจ้าหลวงเมืองศรีพูกา และเจ้าหลวงสุริยะ ก็ได้กลับเมืองของตนเอง

อังกฤษเข้ามาเยี่ยมเมืองสิงครั้งที่ 1 ในเดือน 3 แรม 14 ค่ำ ปี จศ. 1252 ค.ศ. 1890 พ.ศ. 2433 คนอังกฤษชื่อว่า แซคแรซิงตัน พร้อมด้วยนายทหารสองคนคือ มิสเตอร์เซอร์ และมิสเตอร์กอล์ฟ มีเจ้านายไทยชื่อว่า สาระสิทธิยานุกรม เจ้าเชียงใหม่ ชื่อเจ้าน้อยมหาชัย เจ้าเชียงรายชื่อ เจ้าราชบุตร เจ้าเชียงแสนชื่อเจ้าราชวง และคนแหมงสองร้อยคน ม้าสี่สิบตัว วัวต่างสามสิบ ประชากรราษฎรเมืองสิงไปต้อนรับ คราวนี้อย่างมโหฬาร อังกฤษได้พักอยู่เมืองสิงเป็นเวลา 5 วัน เพื่อปิดหมายเอาเขตน้าแดนดิน แต่เมืองหลวงพูกา เมืองหลวงหัวทา เมืองสิง เมืองเชียงแสน จศ. 1166 ค.ศ. 1804 พ.ศ. 2347 และเคยเข้าร่วมกับดินสยามไทยแล้ว เมื่อเสร็จแล้วอังกฤษก็ออกไปเมืองพง ไทยก็ออกไปประเทศตน

ต่อมาอังกฤษมาถามปัญหาเจ้าฟ้าสิบเอ็ดคำถาม ในเดือน 4 ขึ้น 11 ค่ำ จศ. 1253 ค.ศ. 1891 พ.ศ. 2434 เจ้านายอังกฤษผู้หนึ่งไม่ปรากฏชื่อ ขึ้นมาแต่กรุงเทพถึงเมืองสิงและถามปัญหาเจ้าฟ้าสิริหน่อคำเมืองสิง สิบเอ็ดคำถาม

1. เจ้าฟ้ามาสร้างเมืองสิงได้กี่ปีแล้ว?   เจ้าฟ้าตอบว่า 11 ปีแล้ว
2. แต่ก่อนเข้ามาจากที่ใด?   มาจากเมืองยู้
3. เจ้าอยู่เมืองยู้ได้กี่ปี?   29 ปี
4. ถ้าเจ้าไม่อยู่เมืองยู้ เป็นอะไรเข้ามาอยู่เมืองยู้
5. เป็นอะไรเจ้าจึงทิ้งเมืองเชียงแขงให้เป็นเมืองร้างเสีย?   เพราะเชียงแขงเป็นที่แคบไม่มีที่ทำนา คนก็มากขึ้นทุกปี
6. เป็นอะไรเจ้าจึงทิ้งเมืองยู้?   แต่ก่อนเชียงแขงกับเมืองน่านทะเลาะกัน กลัวว่าเมืองน่านจะมากวาดค้อนเอาไปกินเมื่อก่อน จึงมาตั้งอยู่เมืองสิง

7. เห็นอะไรสำคัญที่เมืองผู้ เจ้าจึงไปตั้งอยู่เมืองผู้? เมืองผู้มีคูเวียงล้อมเมืองดีกว่าเมืองเชียงแขง

8. เห็นอะไรสำคัญที่เมืองสิง เจ้าจึงจากเมืองผู้มาสร้างเมืองสิง? เมืองผู้ยังขึ้นกับเชียงแขง กลังเมืองนางมากวาดเอาไปจึงมาตั้งอยู่เมืองสิง

9. ยามเจ้าไม่มาตั้งอยู่เมืองสิงนี้ เป็นใครมาตั้งอยู่ก่อน? เมืองสิงนี้ไม่มีคนอยู่เป็นเมืองร้าง

10. เมืองสิงมีไรนา อยู่กินดี เป็นอะไรเจ้าไม่หยุดแต่เชียงแขง มาตั้งอยู่ก่อน? แต่ก่อนที่หมอน่านมาตั้งเป็นบ้านเป็นเมืองแล้ว เมืองน่านมากวาดค้อนเอาไป และจำนวนหนึ่งก็หลบหนีมาตั้งเป็นบ้านเล็กเมืองน้อย และมีเจ้าเมืองพงมาตี จึงมาตั้งอยู่เมืองสิงคราวนั้นไม่ได้

11. ก่อนเจ้าจะมาตั้งอยู่เมืองสิงนี้ ได้ไปขออนุญาตเจ้าเมืองน่านแล้วหรือไม่จึงมาตั้งอยู่? ก่อนจะมาตั้งเมืองสิงนี้ ก็ได้เอาเครื่องบรรณาการ อันมีนอและงา ม้าลาย ตัวหนึ่งไปสืบสายไม้ศรีกันดีแล้ว เจ้าชีวิตเมืองน่านก็ได้มอบช้างตัวหนึ่งชื่อว่า พูบานมาสืบสายรักกับเมืองสิง เพื่ออยู่ร่วมกับกรุงเทพฯ เมื่อหมดแล้วนายอังกฤษก็กลับคืนไปกรุงเทพฯ

เจ้านายอังกฤษเข้ามาเยี่ยมเมืองสิงครั้งใหม่เมื่อเดือนห้า แรม 8 ค่ำ จศ. 1255 ค.ศ. 1893 พ.ศ. 2436 นายทหารอังกฤษสองคนชื่อว่า สตาริน กิตตะโป และมิสเตอร์กริส พร้อมทหารอังกฤษรวมจำนวน 50 คน มีเจ้าน่านชื่อว่า วุ่นทอกมาพร้อม กล่าวกับเจ้าฟ้าสิริหน่อคำว่า น่านได้รบกับเจ้าฟ้ามาแต่ครั้งเดิมแล้ว แผ่นดินเชียงแขงก็ขึ้นกับน่าน เป็นอะไร ไปขึ้นกับกรุงเทพฯ?

“การขึ้นกับกรุงเทพฯ พาให้ประเพณีบ้านเมืองเรา ทำดอกไม้เงินดอกไม้ทองไปถวายเจ้าชีวิตเมืองน่าน เมืองอังวะจะดีกว่าให้รับร่อนเถอะ” เมื่อรับฟังแล้วเจ้าฟ้าสิริหน่อคำก็ตอบว่า “ไม่ช่างจะขานคำกับเจ้าวุ่นทอก เทื่อ เพราะเจ้านายเมืองน่านเจ้าบางกอก และเจ้าอังกฤษ ล้วนแล้วแต่เป็นเจ้านายผู้ใหญ่มาบอกเล่าให้ขึ้นกับกรุงเทพฯ อยุรยา เราจึงได้ติดต่อกับบางบอก ไม่ทันถึงปีเช้าพัก จะให้ขึ้นกับเมืองน่าน เราขอคิดก่อน” ฝ่ายวุ่นทอกก็ยังบอกให้ไปขึ้นกับน่านอยู่ เจ้าฟ้าก็ไม่ตกลง ฝ่ายอังกฤษและวุ่นทอกก็ออกเมืองสิงกลับไป

มาถึงปี จศ. 1256 ค.ศ. 1894 พ.ศ. 2437 เจ้านายอังกฤษไม่ปรากฏชื่อ ทำหนังสือมาให้เจ้าฟ้าเมืองสิง เชียงแขง 39 ใบ ในนั้นเป็นภาษาน่าน 13 ใบ ภาษาลื้อ 13 ใบ ภาษาขอม 13 ใบ และมีใจความว่า “ตั้งแต่ปี จศ. 1256 ค.ศ. 1894 เมืองเชียงแขง เมืองสิง พร้อมหัวเมืองที่ขึ้นกับเชียงแขง ต้องขึ้นกับอังกฤษ” เจ้าวุ่นทอก หม่าน ได้สั่งให้เจ้าสิริหน่อคำ เอาหนังสือนั้นแจกจ่ายให้ฝ่ายไทย เมืองนั้นรับรู้ เจ้าฟ้าซัดชินไม่ได้จำเป็นได้แจกจ่ายโดยไม่ได้บอกจากการขึ้นกับกรุงเทพฯ อยุรยา แต่เมืองสิงก็ต้องไปขึ้นกับอังกฤษ

ในเดือน 7 ออก 6 ค่ำ วุ่นทอกได้เขียนหนังสือมาถึงหอสนามเมืองสิงว่า ให้เจ้าฟ้าไปปรับ
เรียงลาบ ถ้าเจ้าฟ้าไปไม่ได้ก็ให้ขุนหลวงไปปรับแทน เจ้าฟ้าจึงแต่งให้พญาหลวงวันวงศ์ ไปปรับเอา
วุ่นทอกเข้ามา เมื่อวุ่นทอกเอาทหารนำน อังกฤษ 300 คน เข้ามาเมืองสิง ก็ได้สร้างค่ายที่พัก ที่
อยู่ เหนือบ้านน้ำแก้วหลวง แล้วแต่งตั้งท้าวขุนไปเชิญเอาเจ้าฟ้ามาหารือ แต่ไปเชิญหลายครั้งเจ้า
ฟ้าก็ไม่มา วุ่นทอกจึงบอกให้ท้าวขุนเก็บเงินช่วยให้ 3000 แดบ ฝ่ายเจ้าฟ้าไม่อนุญาตให้เก็บ วุ่น
ทอกก็โกรธ จึงนำเอาทหารไปลอบวางไว้แล้วจับเอาขุนผู้ใหญ่ไปกักขังไว้ ผู้มีถูกกักขังรวมมี 1.
พญาหลวงพรมวงศ์ 2. พญาหลวงปัญญา 3. พญาหลวงภาวดี 4. พญาหลวงพะวัง 5. พญาหลวง
สิทธิวิงราช 6. พญาหลวงใจวง 7. พญาหลวงธรรมจักร

บรรดาขุนท้าวทั้งหลายถูกกักขัง ดังนั้นพญาทะมากก็ไปไหว้เจ้าฟ้าตามเหตุการณ์ เจ้าฟ้า
บอกว่าให้ทนเอาอย่าได้เอาเงินไปให้เขาเป็นเค็ดขาด เวลานั้นก็มีพวกฝรั่งเศส ได้แผ่อำนาจขึ้นมาที่
เมืองหลวงพุกา และเมืองหลวงหัวทาแล้ว เจ้าฟ้าทราบข่าวก็แต่งคนนำเอาหนังสือของเจ้าฟ้าไป
หาฝรั่งเศสที่มีชื่อว่า "คอมมิเช่น" ท่านคอมมิเช่นได้รู้ใจความหนังสือของเจ้าฟ้า แล้วฝรั่งเศสก็ตอบว่า
จะช่วยให้เจ้าฟ้าได้พึงบารมีของฝรั่งเศส ฝ่ายเจ้าฟ้าก็มีความรู้สึกดีใจ แล้วเจ้าฟ้าก็หนีไปพึ่งพาฝรั่ง
เศสที่เมืองหลวงหัวทา ส่วนท้าวขุนผู้ที่ถูกกักขังไว้ นั้น ก็ถูกหมายให้ทุกวัน ถ้าไม่ได้นำเงินสาม
พันแสด นั้นเจ้าผู้กักขังลงไปเมืองน่าน (ที่ปั่นจิก) นอกจากเขาหมายร้ายแล้วพวกอังกฤษยังไปเผา
หอของเจ้าฟ้า และอังกฤษยังขูให้บ้านน้ำแก้วหลวง นำเอาเงินให้ 3000 แดบ ในวันนี้ให้ได้ถ้าไม่
ได้อังกฤษจะเอาไฟเอาบ้านว่าดังนั้น เวลานั้นมีพญาทิพพะจัน บ้านน้ำแก้วหลวง จึงได้นำเอา
เงินส่วนตัว 3000 แดบให้ อังกฤษได้เงินแล้วก็บอกให้ท้าวขุนแบ่งผีบ้านผีเมือง และสร้างแปงค่าย
ทหารของเขาไว้ที่เมืองสิง และปล่อยพวกที่ถูกกักขังทั้งหมดออกจากคุก ทั้งได้สั่งให้ประชาชน
สร้างเส้นทางแต่เมืองสิงจนถึงเชียงกนกน้ำโขงในปีนั้น

ส่วนเจ้าฟ้าสิริหน่อคำ พักผ่อนอยู่ในเมืองหลวงหัวทา ก็ขอร้องต่อฝรั่งเศสและอังกฤษ
แบ่งปันเขตน้ำแดนดินให้ โดยขอเอาดินแดนเมืองสิงขึ้นกับฝรั่งเศส นี่เป็นคำขอของเจ้าฟ้าใน
เวลานั้น พวกที่มีอำนาจชาติหนึ่งขาว กำตั้งแผ่อำนาจเอาหัวเมืองขึ้นกับเป็นขบวนใหญ่ในเขตภูมิ
ภาคนี้ เชียงแขง เมืองสิง ที่เคยถูกชาติที่มีอำนาจ บีบคั้นมาแล้ว 3 ครั้ง คือ พวกพม่าม่าน พวก
ไทยสยาม และพวกอังกฤษ ก็ทำการขู่เชิญเมืองสิงหลายครั้ง นั่นคืออังกฤษ เมืองสิงเป็นเมืองที่
ถูกแย่งชิงกันมาหลายครั้งแล้ว

เมืองสิงได้ขึ้นกับฝรั่งเศสในปี จ.ศ. 1256 ค.ศ. 1894 พ.ศ. 2437 ด้วยความอ่อนวอน
ของเจ้าฟ้าสิริหน่อคำ เมื่ออังกฤษและฝรั่งเศสได้แก้ปัญหาเมืองสิงนั้น อังกฤษและน่านก็ได้อ้างว่า
ดินแดนส่วนนี้ได้ขึ้นกับน่านมาแล้ว ดังนั้นอังกฤษและฝรั่งเศสจึงได้ตกลงกันว่า แม้นหน้าที่ของ

ประชากรานุกร เป็นผู้จะเลือกเอา ถ้าชอบอังกฤษก็ให้อังกฤษอยู่ ถ้าชอบฝรั่งเศสก็ให้ฝรั่งเศสอยู่ คัง นั้นพวกไพร่เมืองบางแห่งก็ชอบอังกฤษ เพราะว่าอังกฤษมาอยู่ก่อน กลังอังกฤษจะเสียใจ เวลา นั้นจึงมีเจ้าขุนเฒ่าทั้งหลายปรึกษากันว่า ถ้าพวกเราเอาอังกฤษแล้วจะเสียเจ้าฟ้าของเราเพราะเจ้าฟ้า ไม่ชอบอังกฤษ สมควรเราจะขึ้นอยู่กับฝรั่งเศส เหตุนั้นเมืองสิงจึงได้ขึ้นกับฝรั่งเศสแต่นั้นมา ส่วนฝ่ายอังกฤษก็สิ้นสุดการปกครองเมืองสิง ระยะเวลาสองปี คือ ค.ศ. 1892 - 1894

มาถึงเดือน 8 ออกใหม่ 10 ค่ำ จศ. 1257 ค.ศ. 1895 พ.ศ. 2438 ฝรั่งเศส ได้จัดการฉลอง ชัยขึ้นที่เมืองสิง ได้เชิญเอาเจ้านายเมืองหลวงหัวทาไปร่วมบุญ ให้ชาวเมืองรู้ว่าเมืองสิงได้ขึ้นกับ ฝรั่งเศสแล้ว ตั้งแต่เดือน 8 เพ็ญ ปี ค.ศ. 1895 เป็นต้นไป และหัวเมืองลาวทั้งหมดก็ได้ตกเป็น เมืองขึ้นของฝรั่งเศสโดยสิ้นเชิง

จะกล่าวถึงเหตุการณ์เกิดขึ้นที่เมืองสิงโดยบังเอิญ เดือนเจียงออกใหม่ 13 ค่ำ ปี จ.ศ. 1262 ค.ศ. 1900 , พ.ศ. 2443 เจ้านายท้าวขุนเมืองสิง ได้แต่งให้คนเมืองขึ้นไปทำความสะอาดอาคารคินธาตุล ิจยงคิม เพื่อจะได้ทำบุญขึ้นในเดือนเจียงเพ็งตามประเพณี เมื่อคนทั้งหลายทำความสะอาดอยู่นั้น ทุกคนก็ได้ยินเสียงคราง มีเสียงอันแปลกประหลาด พวกคนทั้งหลายจึงพากันนำเอาข่าวนั้นขึ้นราย งานเจ้าฟ้า อีกประการหนึ่งทางเมืองลง เมืองฮ่า เมืองพง ได้มาส่งข่าวว่าในคืนเดือนเจียงขึ้น 13 ค่ำนั้น ทั้งสามเมืองนี้ได้เห็นดาวคว้นขึ้นทางเมืองสิง เมื่อเจ้าฟ้าได้รู้ข่าวเหตุการณ์นั้นแล้ว จึงสั่ง ให้เจ้าขุนป่าวเตือนชาวเมืองให้พากันชำระบ้านเมือง เพื่อหลีกเลี่ยงภัยอันตราย ที่จะเกิดขึ้นให้พ้น ไป ให้อยู่ดีมีสุขต่อไปข้างหน้า

ต่อมาถึงเดือน 11 ขึ้น 12 ค่ำ เจ้าฟ้าสิริหน่อคำก็ได้ป่วย อาการนั้นก็หนักขึ้นทุกวัน พวก ท้าวขุนบ้านเมืองก็พากันมาทำขวัญ บายศรีให้เจ้าฟ้า ถึงเดือน 11 ลง 9 ค่ำ อาการก็หนักขึ้น ถึง เดือน 11 ลง 12 ค่ำ เวลา 5 โมงเช้า ปี จ.ศ. 1263 ค.ศ. 1901 พ.ศ. 2444 เจ้าฟ้าสิริหน่อคำก็ถึงแก่ กรรม ซึ่งได้นำเอาความโศกเศร้าเสียคายมาสู่ชาวเมืองสิงอย่างมาก รวมอายุได้ 79 ปี เจ้าฟ้าสิริ หน่อคำ เป็นลูกชายคนเล็กของเจ้าค่อมคำแดง เจ้าฟ้าเชียงแขงมีพี่ชาย 1 คนชื่อว่า เจ้าหน่อแก้ว มี พี่สาว 1 คน ชื่อว่านางปทุมมา (दानานเชียงแขงเรียกว่า นางคำแดง)

ต่อไปแม่เนรัชกาลของเจ้าหม่อมองค์า เมื่อสิ้นสุดการส่งสะกานกินทานให้เจ้าฟ้าสิริหน่อ คำเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เจ้าหม่อมองค์าก็ขึ้นเป็นเจ้าฟ้าเมืองสิง แทนพ่อ ในปี ค.ศ. 1902 จักราช การชั้นสูงคือท่านเด็กน้อย ประเทศเวียดนาม เป็นผู้สำเร็จราชการอินโดจีนฝรั่งเศส ได้เรียกเชิญ เอาเจ้าหม่อมองค์า และเจ้ามหาสิงจอมเมืองเชียงรุ่งให้ลงไปฮานอย ตามราชการของฝรั่งเศส แต่ง ตั้งให้เจ้าหม่อมองค์าเป็นผู้ปกครองราชการ นับแต่คืนนั้นเป็นต้นไป เป็นอุปราชไปคานักอยู่สบ น้ำเชียงคำ พญาแจกที่นั่นยังถือว่าเจ้าฟ้าเมื่อเป็นอุปราชแทนพ่อ นับถือฝ่ายอุปราชไม่บอกกับพ่อ

เป็นเค็ดขาด ดังนั้นพญาแขกไพศาล ก็เลยได้ถามเจ้าอุปราชา เมื่อเจ้าอุปราชาไปเชียงคองแล้ว เจ้าหม่อมจิตมณีคำ ก็เข้าเฝ้าเจ้าฟ้าเชียงคอง ต่อมาเจ้าหม่อมจิตมณีคำก็บอกมาอยู่เมืองยู่ มาถึงปี ค.ศ. 1907 พญาหลวงคำลือ ก็หนีออกจากเมืองสิงเพราะ โกรธให้เจ้าฟ้าองค์คำ ที่เจ้าฟ้าองค์คำมีความโหดร้าย พญาหลวงคำลือ ผู้เป็นขุนหาญจึงคิดกบฏต่อเจ้าฟ้าแล้ว ค้นหาจ้างคนร้ายที่มีความเก่งกล้าสามารถให้มาลอบสังหารเจ้าฟ้าพญาหลวงคำลือ เมื่อได้ผู้ร้าย 8 คน อันมีท้าวฝ่ามือไฟ เป็นหัวหน้า เป็นผู้เก่งกล้าที่สุด มาในตอนค่ำของวันแรม 12 ค่ำ เดือน 4 จ.ศ. 1270 ค.ศ. 1908 พ.ศ. 2451 เวลาหกโมงเย็นผู้ร้ายได้ลักลอบเข้าไปถึงหอเจ้าฟ้า เวลานั้นเจ้าฟ้ากำลังกินข้าวอยู่ ส่วนผู้ร้ายก็สกัดอยู่ตรงบันได 7 คน เพื่อจะสกัดกันคนที่จะมาช่วยท้าวฝ่ามือไฟก็ถือเอาขนาด 1 กระบอก คาบ 1 คอง ขึ้นไปเหนือหอ แปะอยู่ประคูดู เอนาดยิงใส่เจ้าฟ้า นาดเลยไม่แตก ท้าวฝ่ามือไฟก็ถอยคดาบ แล้วกระโดดเข้าไปเพื่อจะฟันเจ้าฟ้า เจ้าฟ้าจึงโดดออกจากที่นั่งเพื่อเข้าสู่ด้วยมือเปล่า เจ้าฟ้าได้เหยียบใส่อ่างน้ำล้างมือที่วางไว้ใกล้ฝ่าเท้า เลยล้มตกลงท้าวฝ่ามือไฟฟันถูกไหล่ข้างซ้าย เจ้าฟ้าครั้งหนึ่ง เจ้าฟ้าก็หลบขึ้นค่อสู้ตะคาบหลุดจากมือท้าวฝ่ามือไฟ ทั้งสองสู้กันด้วยมือเปล่า เจ้าฟ้าเตะท้าวฝ่ามือไฟหงายลง เจ้าฟ้าขึ้นขี่และบีบคอเจ้าฝ่ามือไฟ ท้าวฝ่ามือไฟจึงร้องขึ้นว่า ช่วยด้วย จะปล่อยให้กูตายคนเดียวหรือ มาช่วยกูด้วย จึงมีพวกอยู่ด้านนอกหอ ได้ยินเสียงรื้อยจึงพากันวิ่งมาทางประตูเจ้าฟ้าองค์คำ คิดว่าเป็นผู้ร้ายมาช่วยท้าวฝ่ามือไฟ จึงวางค้อมันแล้วกระโดดเข้าไปเอาอาวุธที่อยู่ในห้อง เพื่อต่อสู้กับผู้ร้าย เจ้าฝ่ามือไฟจึงรอดตายและพาพรรคพวกหลบหนีไป ฝ่ายเจ้าฟ้าก็ยิงปืนขึ้น 3 นัด คนหาญได้ยินเสียงนัด ก็พากันมาวิ่งไปหาเจ้าฟ้า พวกผู้ร้ายก็หนีไปหมดแล้ว เวลานั้นเจ้าฟ้าจึงโกรธให้พวกขุนหาญ และเอาทหารกำลังยามนั้นไปขังคุกทั้งหมด ทั้งขุนนาย ขุนหาญ ก็ถูกขังเหมือนกัน ระยะเวลาจึงปล่อยออก เพราะวานายแม่ยามให้คนหาญ เวลาไปก็ชักช้า พวกผู้ร้ายมาทันก่อนหกโมง เพราะเขารู้จักโครงการทหารจะมานอนยามหอ นั้น ครั้งนี้ผู้ร้ายไม่แพ้ (ชนะ) ก็ได้หาโอกาสใหม่เพื่อจะฆ่าเจ้าฟ้าอีกครั้ง หลังจากนั้นพญาหลวงคำลือ ยังค้นหาผู้ร้ายเพิ่มหลาย ๆ คน เพื่อจะมาตีเมืองสิงอีก แต่ผู้ร้ายมาตีเมืองสิงนั้นเจ้าฟ้าได้รู้ก่อนหมดแล้ว เจ้าฟ้าจึงรายงานให้ฝรั่งเศสรู้เหตุการณ์ ครั้งนั้นฝรั่งเศสจึงรีบจัดทหารฝรั่งเศสออกคัก ทหารออกจากเวียงไปพอประมาณ 8 โมงค้ำ ฝรั่งเศสได้ปะทะกับผู้ร้าย และยิงทหาร ก่อนฝรั่งเศสจะยิงผู้ร้ายทั้งสองฝ่าย ยิงกันคราวหนึ่งผู้ร้ายก็พากันแตกหนีไปหมด การเสียดายครั้งนี้มีหมาฝรั่งเศสตาย 1 ตัว คนฝ่ายใดก็ไม่ตายสักคน ฝ่ายเจ้าฟ้ามีความโกรธที่สุด จึงแต่ให้ทหารของตนออกติดตามที่หลบซ่อนของพญาคำลือ เมื่อพบแล้วก็สังหารพญาหลวงคำลือตายในปี ค.ศ. 1909 เมื่อพญาหลวงคำลือตายแล้ว มีใหม่ดวงคำพู่เป็นลูกชาย ก็มีความโกรธและมีความคิดจะแก้แค้นแทนพ่อ จึงค้นหาผู้ร้ายจะมาทำกบฏอีก แต่ว่าการกระทำของใหม่ดวงคำนั้น เจ้าฟ้ารู้ก่อนแล้วเจ้าฟ้าจึงแต่งคนกล้าหาญ

ออกไปลอบฆ่าใหม่ดวงคำเสียง แล้วตัดเอาหัวไปเสียบหลักไว้ที่นอกเมืองสิง เพื่อถวายเจ้าฟ้าทราบตามเหตุการณ์ เมื่อปี ค.ศ. 1911 ต่อมาฝรั่งเศสได้เห็นเหตุการณ์อันเขาได้กระทำต่อใหม่ดวงคำนั้น ฝรั่งเศสก็ได้คิดเตียนเจ้าฟ้าว่า เจ้าฟ้าไม่คิดฆ่าคนเป็นการผิดกฎหมาย เจ้าฟ้าตอบว่าฆ่าศัตรูก็ยังผิดกฎหมายหรือ ฝรั่งเศสว่าใหม่ดวงคำไม่ทันได้เป็นศัตรูกับเจ้าฟ้า ฝรั่งเศสและเจ้าฟ้าก็ได้เถียงกัน ฝรั่งเศสกล่าวว่าเจ้าฟ้าผิดแล้ว ถ้าถึงลูกหลานนั้นเป็นการผิดต่อกฎหมายฝรั่งเศส ส่วนเจ้าฟ้าเองคำก็มีจิตใจโกรธให้ฝรั่งเศสด้วยการโต้เถียงกัน เมื่อเจ้าฟ้ามีความโกรธอยู่แล้ว จึงได้ฟังคำอุบายของผู้เป็นเจ้าโอรสแรง ซึ่งเป็นน้องเขยญาติของเจ้าฟ้าว่า ฝรั่งเศสปัจจุบันอยู่ประเทศของเขาที่ถูกประเทศเยอรมันยึดได้หมดแล้ว ดังนั้นเจ้าฟ้าจึงคิดกบฏต่อฝรั่งเศส เจ้าฟ้ามีแผนแล้วจับคนร้ายคนหาญทั้งหมด 40 คน มีทั้งพญาหาญอยู่เมืองอยู่ ก็ถูกเจ้าฟ้าจับมา ส่วนฝรั่งเศสรู้ความลับของเจ้าฟ้าจึงได้เห็นคนหาญอยู่เต็มหอเจ้าฟ้า ฝรั่งเศสจึงมาถามว่าเจ้าฟ้าเอาคนมาทำไมมากมาย จะเอามาทำศึกกับฝรั่งเศสหรือไม่ ฝรั่งเศสไม่กลัวอะไร ฝรั่งเศสมีทหารเยอะ แล้วฝรั่งเศสลงจากหอไปค่ายฝรั่งเศส ฝ่ายเจ้าฟ้าก็มีจิตใจกลัวฝรั่งเศสจะมาจับ เจ้าฟ้าจึงนำเอาครอบครัว พร้อมท้าวแก้วขุนหาญหนีออกจากหอไปเวลา 8 โมง แรม 2 ค่ำ เดือนเจียง จ.ศ. 1276 ค.ศ. 1913 พ.ศ. 2456

เจ้าฟ้าองค์คำหนีออกจากเมืองสิง เจ้าฟ้าองค์คำมีเมียอยู่ 5 คน คือ เมียแก้วชื่อว่า นางบัวคำ เป็นเทวี ผู้ที่สองชื่อว่านางแสงเอื้อย ผู้ที่สามชื่อนางแสง ผู้ที่สี่ชื่อนางแก้ว ผู้ปายชื่อนางคำดา มีลูก 3 คน คือ นางจามคำ และนางจันทร์ทิพย์ เป็นลูกชายของเมียคนแรก เจ้าหม่อมสุวรรณหงคำ เป็นลูกนางแสงเอื้อย ส่วนเมียที่สาม สี่ ห้า นั้นไม่มีลูก เจ้าฟ้าออกจากเมืองสิงขึ้นไปเมืองมอนเลชชายแดนเมืองสิง ไปถึงบ้านห้วยแจ เจ้าฟ้าก็ตั้งค้ำหนักพักอาศัยอยู่ที่นั่น เสนาอำมาตย์เท้าขุนผู้ใหญ่ที่ติดตามเจ้าฟ้าไปเวลานั้นมี เจ้าอุปราชราชสาร เจ้าราชบุตรสิงหา ราชวงกันทะ พญาหลวงกันทะวดี พญาหลวงแพ่งคำ พญาหลวงอินตะ นอกจากนี้ยังมีขุนพญา ขุนจา ขุนแสน ขุนหมื่น มหาเล็ก เด็กชาย น้อยใหญ่ไปด้วย รวมทั้งหมดมี 240 คน เวลานั้นเจ้าฟ้าจึงแต่งคนถือจดหมายไปหาเจ้าฟ้าเชียงตุง ว่าพระองค์จะไปพึ่งบารมีและจะขายช้างพูนาน 1 ตัว ให้เจ้าฟ้าเชียงตุง เป็นเงิน 2 ขัน 5 ปาก ส่วนเจ้าโอรสแลงก็ติดตามไปกับเจ้าฟ้า ส่วนเจ้าหอคำอยู่ที่เชียงรุ่งรู้ว่าเจ้าฟ้าเมืองสิงเข้าไปอยู่ห้วยแจ ก็แต่งจดหมายมาเชิญให้เจ้าฟ้าขึ้นไปอยู่เชียงรุ่ง เจ้าฟ้าอาศัยอยู่ห้วยแจเป็นเวลา 6 เดือน จึงขึ้นไปเมืองหล้า และตั้งค้ำหนักพักอยู่เมืองหล้าได้อีก 6 เดือน เจ้าหอคำก็เรียกร้องให้เจ้าฟ้า ขึ้นไปเชียงรุ่ง เจ้าฟ้าก็ขึ้นไปเชียงรุ่ง คนทั้งหลายและเท้าขุนพูน้อยก็ได้ติดตามเจ้าฟ้าไปนั้น ก็ได้พากันหลบหนี แต่อยู่ห้วยแจและเมืองหล้าก็มี ท้าวขุนผู้ใหญ่ไปกับเจ้าฟ้ามี เจ้าอุปราช ราชสาร เจ้าราชบุตรสิงหา พญาหลวงกันทะวดี ส่วนเจ้าราชวงกันทะ พญาหลวงแอนคำ พญาเงินคำดี ราชตุลาไปกับเจ้าฟ้าถึงเมืองหล้า แล้วก็กลับออกเมืองสิง เจ้าฟ้าองค์คำไปอยู่เชียงรุ่ง

ได้ 10 ปี ก็ถึงแก่กรรมไปในปี จศ. 1300 ค.ศ. 1924 พ.ศ. 2467 รวมอายุได้ 57 ปี ป่วยด้วยโรค
เจ้าฟ้างำเป็นเจ้าฟ้าเมืองสิง 11 ปี เมื่อสำเร็จพิธีศพเจ้าฟ้างำแล้ว เมีย 4 คน คือ นางบัวคำ
นางแสงเอื้อย นางขันแก้ว และนางคำดา พร้อมด้วยบุตรทั้งหมดก็ได้พากันเมืองสิงตามเคิม

จะกล่าวคืนหลัง เมื่อเจ้าฟ้างำหนีออกจากเมืองสิง เมืองสิงก็ไม่มีเจ้าฟ้าอีกต่อไปและ
เชื้อสายของเจ้าฟ้าเชียงแขง ที่ปกครองอยู่หัวเมืองนี้ ก็ได้ถึงจุดอวสานลง ดังนั้นทางราชการฝรั่ง
เศสและเจ้าสิริหลวงพระบาง ศรีสว่างวง จึงได้ส่งเจ้านายลาวอยู่หลวงพระบางมาเป็นเจ้าปกครอง
เมืองสิง นับตั้งแต่ปี จศ. 1276 ค.ศ. 1913 พ.ศ. 2456 ดังนี้

1. เจ้าพรมมา	ปี 1913
2. เจ้าพรมรี	แต่ปี 1914 - 1918
3. ท่านบุญปิ่น	แต่ปี 1919 - 1923
4. ท่านสุนทร	แต่ปี 1924 - 1927
5. ท่านท้าวปัญญา	แต่ปี 1928 - 1929
6. ท่านเจ้าราชวงกันทะวง	แต่ปี 1930 - 1931
7. ท่านทิดคือ	แต่ปี 1932
8. ท่านคำไผ่	แต่ปี 1932 - 1933
9. ท่านทิดคำดีปะดีจิต	แต่ปี 1934 - 1935
10. ท่านศรีสวัสดิ์	แต่ปี 1935 - 1936
11. ท่านคำฮ้วน	แต่ปี 1937 - 1938
12. ท่านวันดี	แต่ปี 1938 - 1942
13. ท่านสุนทร	แต่ปี 1943 - 1944
14. ท่านใหม่ดวงคำ	แต่ปี 1944 - 1945
15. ท่านหมานอู	แต่ปี 1945 (ฮ่อตั้งสมัยเจียงไคเช็ค)
16. ท่านไมยวง	แต่ปี 1945
17. ท่านใหม่ดวงคำ	แต่ปี 1946 - 1947
18. ท่านคำสุขสวัสดิ์	แต่ปี 1947 - 1948
19. ท่านใหม่ดวงคำ	แต่ปี 1948 - 1949
20. ท่านคำสุขสวัสดิ์	แต่ปี 1950 - 1952
21. ท่านศรีสุพรรณคุณประดิษฐ์	แต่ปี 1953 - 1954
22. ท่านพูนสุนทร	แต่ปี 1955 - 1956

23. ท่านบัวเพ็ด	แต่ปี ๒57 - ๒59
24. ท่านจันเพ็งมณีคง	แต่ปี 1960 - 1962

ถึงวันที่ 3 เดือนพฤษภาคม 1962 ฝ่ายแนวลาพรรคชาติ เข้ามาปลดปล่อยได้เมืองสิงพวง นายทหาร ตำรวจ ข้าราชการ ที่พ่ายแพ้ก็หนีออกจากเมืองสิง แล้วไปรวบรวมอยู่ที่เมืองห้วยทราย นับแต่นั้นมาเมืองสิงก็ไดู้่ในการควบคุมของฝ่ายแนวลาพรรคชาติ เพราะเขาได้สร้างรากฐานการต่อสู้กับฝรั่งเศสมาแต่ปี ค.ศ. 1948 ในเขตเมืองชะ เมืองบ่อ และผ่านมาทางเมือง พงสาลี เมืองมาง เมืองญวน

ภาคผนวก 2

ชื่อผีเมืองที่เป็นทวดการเมืองถึงมี 32 คน

1. เจ้าฟ้าหลวง	อยู่คอยเรือ
2. เจ้าฟ้าหลวงหมวกคำ	อยู่คอยเรือ
3. เจ้าฟ้าพญาแก้ว	อยู่ธาตุเชียงคิม
4. นางผมเขียว	อยู่หัวน้ำยา
5. นางแก้วอ่อนแสง	อยู่หนองแดง
6. เจ้าฟ้าหลวงกันทะสีมา	อยู่ควงป่าฝาง
7. พญาหลวงกันทะศิริ	อยู่ประตูเมือง
8. พญาป้าน	อยู่นาหมาย
9. พญาหลวงอินตะศิริ	อยู่ปากบ่อง
10. เจ้าหม่อมองค์คำ	อยู่เชียงรุ่ง
11. พญาหาญหลวงสิบคน	อยู่คอยเรือ
12. พญาป้าน	อยู่เชียงคอง
13. นางปิ่น	อยู่เชียงคอง
14. เจ้าแม่นาขัน	อยู่หนองสิง
15. นางอุ้นเอื้อย	อยู่สบกด
16. เจ้าค้ำน้อย	อยู่ร่องเหมืองหลวง
17. พญาแก้ว	อยู่กลางนา
18. เจ้าฟ้าดง	อยู่คองเมา
19. พญาแฮ้ว	อยู่หัวคอก
20. เจ้าช้างเผือก	อยู่คอนปอย
21. พญาหลวงคำกลาง	อยู่สบหลวง
22. นางปุก	อยู่หนองสิง
23. ท้าวใหญ่ขันคำ	อยู่เมืองยู่
24. พญาหลวงทุ่งอ้อม	อยู่โป่งคินคำ
25. พญาหลวงหาญ	อยู่คอยเรือ
26. นางแก้ว	อยู่เวียงผักทะเล

27. นางปิง	อยู่คงเสื่อ
28. เจ้าอิน	อยู่คงเสื่อ
29. พญาหลวงหัวตา	อยู่เมืองหูน
30. พญาหลวงใจยา	อยู่เมืองหุ่น
31. พญาหลวงทุ่งเอียง	อยู่บ้านศรีมูล
32. เจ้าฟ้าสิริหน่อคำ	อยู่วัดเชียงแล

ที่มา จากปีบการจดบันทึกของใหม่มุก บ้านท่าฟ้าว เมืองสิง แขวงหลวงน้ำทา